

სომეხი მხატვრები საქართველოში

ჰაკობ ჰოვნათანიანიდან გაიანე ხაჩატურიანამდე

ՀԱՅ ՏԿԱՐԻՉՆԵՐԸ ՎՐԱՄԱՆՈՒՄ

ՀԱԿՈՒ ՀՈՎՆԱԹԱՆՅԱՆԻՑ ՄԻՆՉԿ ԳԱՅԱՆԵ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Armenian Artists from Georgia

FROM HAKOB HOVNATANYAN TO GAYANE KHACHATURYAN

სომხეთის რესპუბლიკის საელჩო საქართველოში
 ԿՐԱՍՏԱՆԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԴԵՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
 THE EMBASSY OF THE REPUBLIC OF ARMENIA IN GEORGIA

საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტრო
 ԿՐԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ և ՀՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
 THE MINISTRY OF CULTURE AND MONUMENT PROTECTION OF GEORGIA

სომხეთის რესპუბლიკის კულტურის სამინისტრო
 ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
 MINISTRY OF CULTURE OF THE REPUBLIC OF ARMENIA

საქართველოს ეროვნული მუზეუმი. შალვა ამირანაშვილის სახელობის ხელოვნების მუზეუმი
 ԿՐԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ.ՇԱԼՎԱ ԱՄԻՐԱՆԱՇՎԻԼԻ ԱՆՎԱՆ ԱՐՎԵՍՏԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆ
 GEORGIAN NATIONAL MUSEUM, SHALVA AMIRANASHVILI MUSEUM OF FINE ARTS

კატალოგი

სომეხი მხატვრები საქართველოში

ჰაკობ ჰოვნათანიანიდან გაიანე ხაჩატურიანამდე
დიდი ისტორიის ფრაგმენტები
პირველი გამოფენა

გამოფენა ეძღვნება სომხეთის რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის 20 წლის თავს

ԿԱՏԱԼՈԳ

ՀԱՅ ՍԿԱՐԻՉՆԵՐԸ ԿՐԿԱՏՆԻՄ

ՀԱԿՈԲ ՀՈՎՆԱԹԱՆՅԱՆԻՑ ՄԻՆԴԵՎ ԳԱՅԱՆԵ ԽԱՉԱԿԱՏՐՅԱՆ
ԴՐԱԿԱԳՆԵՐ ՄԵՆ ԴԱՏԱՈՒԹՅՈՒՆԻՑ
ՓԻՑԱՀԱՆԴԵՍ ԱՈՒԶԻՆ

ՆԿԻՐՎՈՒՄ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆԿԱՏՈՒԹՅԱՆ 20-ԱՄՅԱԿԻՆ

THE CATALOGUE

Armenian Artists from Georgia

FROM HAKOB HOVNATANYAN TO GAYANE KHACHATURYAN
FRAGMENTS OF THE GREAT HISTORY
THE FIRST EXHIBITION

THE EXHIBITION IS DEDICATED TO THE 20th ANNIVERSARY OF INDEPENDENCE OF THE REPUBLIC OF ARMENIA

თბილისი • ԹԲԻԼԻՍԻ • TBILISI

2011

პროექტის ავტორი და ხელმძღვანელი **ირენა ოგანჯანოვა**

გამოფენის კოორდინატორი **ჰანა სარუხანოვა**

ექსპოზიციის კურატორი **ლელა წიფუაფვილი**

საექსპოზიციო ჯგუფი: **თენგიზ ქართველიშვილი ავთანდილ მაისურაძე კახა ნიჟოლაიშვილი**

სარესტავრაციო ჯგუფი: **ნანა ლეკვეიშვილი, თათია ზაკურაძე, ვია აფციაური, ვეპლინა ქარსელი, ნანა მანაგაძე, მაია სეთურიძე, ნათია კორკოტაშვილი, ნინო მერაბიშვილი**

კატალოგზე მუშაობდნენ: **ირენა ოგანჯანოვა ჰანა სარუხანოვა ნინო ზაალიშვილი**

ტექსტის ავტორი **ნინო ზაალიშვილი**

სამეცნიერო რედაქტორი **ირინა არსენიშვილი**

ქართული ტექსტის რედაქტორი **ნინო ნაღარაია**

მთარგმნელი სომხურ ენაზე და რედაქტორი **ანაიდ ზოსტანჯიანი**

მთარგმნელები ინგლისურ ენაზე: **ცირა ზასილაძე, ზურაბ სონღულაშვილი**

ინგლისური ტექსტის რედაქტორი **ცირა ზასილაძე**

ფოტოგრაფი **იური აპულიანი**

დიზაინერები და დამკაბადონებლები: **ირაკლი ხუციშვილი, გოგა ლავთიანი**

Մրագրի ხელինასկ եւ դեկավარ **ჩრեսւ. Օշւսւճւսւնւյս**

Յուցսհանդեսի համակարգող **ԺԱՆՍԱ ՄՍՐՈՒԽՍՆՈՎԱ**

Յուցադրության համադրող **ԼԵԼԱ ՄԻՄՈՒԱՇՎԻԻ**

Էքսպոզիցիոն խումբ՝ **ԹԵՆԳԻԶ ՔԱՐԹՎԵԼԻՇՎԻԻ ԱՎԹԱՆԻԼ ՄԱՅՍՐԱԴԶԵ ԿԱԽԱ ՆԻԿՈԼԱԻՇՎԻԻ**

Վերականգնող խումբ՝ **ՆԱՆԱ ԼԵԿՎԵՆԻՇՎԻԻ, ԹԱԹԻԱ ԲԱԿՈՒՐԱԶԵ, ԳԻԱ ԱՓՅԱՈՒՐԻ, ԷՎԵԼԻՆԱ ՔԱՐՍԵԼԻ, ՆԱՆԱ ՄԱՆԱԳԱԶԵ, ՄԱՅԱ ՄԵԹՈՒՐԻԶԵ, ՆԱԹԻԱ ԿՈՐԿՈՏԱՇՎԻԻ, ՆԻՆՈ ՄԵՐԱԲԻՇՎԻԻ**

Կատալոգ վրա աշխատել են՝ **ԻՐԵՆԱ ՕՉՍՈՃԱՆՈՎԱ ԺԱՆՍԱ ՄՍՐՈՒԽՍՆՈՎԱ ՆԻՆՈ ՋԱԱԼԻՇՎԻԻ**

Տեքստի հեղինակ **ՆԻՆՈ ՋԱԱԼԻՇՎԻԻ**

Գիտական խմբագիր **ԻՐԻՆԱ ԱՐՍԵՆԻՇՎԻԻ**

Վրացերեն տեքստի խմբագիր **ՆԻՆՈ ՆԱՂԱՐԱԻԱ**

Վրացերենից հայերենի թարգմանիչ եւ խմբագիր **ԱՆԱՇԻՏ ԲՈՍՏԱՆՋՅԱՆ**

Վրացերենից անգլերենի թարգմանիչ եւ խմբագիր՝ **ՑԻՐԱ ԲԱՍԻԼԱԶԵ, ՋՈՒՐԱԲ ՍՈՆՂՈՒԼԱՇՎԻԻ**

Անգլերեն տեքստի խմբագիր **ՑԻՐԱ ԲԱՍԻԼԱԶԵ**

Լուսանկարիչ **ՅՈՒՐԻ ԱԿՈՒԼՅԱՆ**

Դիզայնը եւ մակետավորումը՝ **ԻՐԱԿԼԻ ԽՈՒՑԻՇՎԻԻ, ԳՈԳԱ ԴԱՎԹՅԱՆ**

The author and the leader of the project **IRENA OGANJANOVA**

The coordinator of the exhebition **ZHANNA SARUKHANOVA**

Curator of the exposition **LELA TSITSUASHVILI**

The group for the exposition: **TENGIZ KARTVELISHVILI AVTANDIL MAISURADZE KAKHA NIKOLAISHVILI**

Group of the restorers: **NANA LEKVIESHVILI, TATIA BAKURADZE, GIA APTSIAURI, EVELINA KARSELI, NANA MANAGADZE, MAIA SETURIDZE, NATIA KORKOTASHVILI, NINO MERABISHVILI**

The catalogue are done by: **IRENA OGANJANOVA ZHANNA SARUKHANOVA NINO ZAALISHVILI**

The author of the text **NINO ZAALISHVILI**

Science Editor **IRINA ARSENISHVILI**

The editor of the georgian text **NINO NADARAIA**

The translator into armenian and editor **ANAHIT BOSTANJYAN**

The translators into english: **TSIRA BASILADZE, ZURAB SONGULASHVILI**

The editor of the english text **TSIRA BASILADZE**

The photographer **YURI AKULYAN**

The designers and the imposers: **IRAKLI KHUTSISHVILI, GOGA DAVTYAN**

სომეხი მხატვრები საქართველოში

ჰაკობ ჰოვნათიანიდან **გაიანე ხაჩატურიანი**ამდე

-

ՀԼՁ ՏԿՐԻՉՏԵՐԸ ՎՐԱՄԱՆԻՄ

ՀԱԿՈՒ ՀՈՎՆԱԹԱՆՅԱՆԻՑ ՄԻՆՉԵՎ ԳՄՅԱՆԵ ԽԱՉԱՏՐԻԱՆ

-

Armenian Artists from Georgia

FROM HAKOB HOVNATANYAN TO GAYANE KHACHATURYAN

გარეკანზე კარაპეტ გრიგორიანცი. „ახალგაზრდა კინტო“ Շապիկիև Կարապետ Գրիգորյանց: «Նրիտասարդ կինտո» On the cover page Karapet Grigoryants. "The Young Kinto"

საქართველოს ეროვნული მუზეუმი
ფალვა ამირანაშვილის სახელობის ხელოვნების მუზეუმი
სურათების ეროვნული გალერეა
იოსებ გრიშაშვილის სახელობის თბილისის ისტორიის მუზეუმი „ჭარვასლა“
საქართველოს გიორგი ლეონიძის სახელობის ქართული ლიტერატურის სახელმწიფო მუზეუმი
საქართველოს ხალხური და გამოყენებითი ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმი
საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმი
ფოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო აკადემიური თეატრის მუზეუმი

კოლექციები:

ლევ ბაიახჩივისა და ალგერტ დილზარიანის ოჯახების, გივი ფარასტაშვილის, არჩილ ღარჩიას, ალექსანდრე მანღენოვის, გურამ მელიქიძის, დიმიტრი ტუტშირიძის, ლალი მირ-ალი-გიორგაძისა და სხვ.

●

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ
ՇԱԼՎԱ ԱՄԻՐԱՆԱՇՎԻԼԻ ԱՆՎԱՆ ԱՐՎԵՍՏԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆ
ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊՏԱԿԵՐԱՄԱՐԱՀ
ԹԲԻԼԻՍԻԻ ԻՈՍԵԲ ԳՐԻՇՆՇՎԻԼԻԻ ԱՆՎԱՆ «ՔԱՐՎԱՍԼԱ» ՊՏՄՈՒԹՅԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ
ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԳԻՈՐԳԻ ԼԵՆԻՆԻՁԵՆ ԱՆՎԱՆ ՎՐԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ
ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՎ ԿԻՐԱՌԱԿԱՆ ԱՐՎԵՍՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ
ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆԻ, ԵՐԱՇՇՏՈՒԹՅԱՆ, ԿԻՆՈՅԻ ԵՎ ՊԱՐԱՐՎԵՍՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ
ՇՈԹԱ ՌՈՒՍԹԱՎԵԼԻԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Հավաքածուները՝

ԼԵՎ ԲԱՅԱԽՉԵՎԻ ԵՎ ԱԼԲԵՐՏ ԴԻԼԲԱՐՅԱՆԻ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԻ, ԳԻՎԻ ՓԱՐԱՍՏԱՇՎԻԼԻԻ, ԱՐՉԻԼ ԴԱՐՉԻԱՅԻ, ԱԼԵՔՍԱՆԻՐ ՄԱՆԴԵՆՈՎԻ, ԴՄԻՏՐԻ ՅՈՒԹՅԵՐԻՁԵՆԻ, ԳՈՒՐԱՄ ՄԵԼԻՔԻՁԵՆԻ, ԼԱԼԻ ՄԻՐ-ԱԼԻ- ԳԻՈՐԳԱՁԵՆ ԵՎ ԱՅԼՈՑ

●

GEORGIAN NATIONAL MUSEUM
SHALVA AMIRANASHVILI MUSEUM OF FINE ARTS
THE NATIONAL GALLERY
IOSEB GRISHASHVILI TBILISI HISTORY MUSEUM “KARVASLA”
GIORGI LEONIDZE STATE MUSEUM OF GEORGIAN LITERATURE
GEORGIAN STATE MUSEUM OF FOLK AND APPLIED ART
GIORGI LEONIDZE STATE MUSEUM OF THEATRE, MUSIC, CINEMA AND CHOREOGRAPHY
MUSEUM OF SHOTA RUSTAVELI STATE ACADEMIC THEATRE

From the collections of:

LEV BAYAKHCHEV՝S AND ALBERT DILBARYAN՝S FAMILIES, GIVI PARASTASHVILI, ARCHIL DARCHIA, ALEXANDER MANDENOV, GURAM MELIKIDZE, DIMITRY TSUTSKIRIDZE, LALI MIR-ALI-GIORGADZE AND OTHERS

ՅՕՅԱՆԵՍ ՄԱՆՄԵՅԱՆԻ სომხეთის რესპუბლიკის საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი საქართველოში

ორი მეზობელი ერის - სომხებისა და ქართველების მეგობრობას მრავალსაუკუნოვანი

ისტორია აქვს. ამის ნათელი დასტურია სომეხ და ქართველ მოღვაწეთა ძირძველი, მჭიდრო თანამშრომლობა; თბილისის ქუჩები, რომლებიც ყოველი სომხისთვის ძვირფასი საიათნოვას, ხაჩატურ აბოვიანის, გაბრიელ სუნდუკიანის, ჰოვანეს თუმანიანის სახელობისაა; თბილისის ძველ უბნებში ახლახან გახსნილი საიათნოვას მემორიალი, სერგო ფარაჯანოვის ძეგლი...

თბილისური კვალი ამჩნევია ჩვენს ლიტერატურასა და თეატრს, საერთოდ, მხატვრულ აზროვნებას, თუმცა, ამასთან ერთად სრულიად უნიკალური მოვლენაა თბილისში სხვადასხვა დროს მოღვაწე გამოჩენილ სომეხ მხატვართა შემოქმედება - მკვლევართა მიერ განსაკუთრებულ ფენომენად აღიარებული ფერწერის ე.წ. თბილისური სკოლა.

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

Վրաստանում Հայաստանի Հանրապետության արտակարգ և լիազոր դեսպան

Երկու հարեան ազգերի՝ հայերի և վրացիների բարեկամությունն ունի բազմադարյան պատմություն: Դրա փայլուն վկայությունն է հայ և վրացի նշանավոր գործիչների բազմադարյա սերտ գործակցությունը, Թբիլիսիի այն փողոցները, որոնք կրում են յուրաքանչյուր հայի համար այնքան թանկ Սայաթ – Նովայի, Խաչատուր Աբովյանի, Գաբրիել Սունդուկյանի, Հովհաննես Թումանյանի անունները, Թբիլիսիի հին թաղամասերում կանգնեցված Սայաթ-Նովայի, Սերգեյ Փարաջանովի հուշակոթողները... Թիֆլիսյան դրոշմը կա մեր գրականության և թատրոնի, գեղարվեստական ողջ մտածողության վրա, սակայն, այս ամենի հետ մեկտեղ եզակի երևույթ է տարբեր ժամանակաշրջաններում Թբիլիսիում լայն գործունեություն ծավալած հայ անվանի նկարիչների ստեղծագործությունը՝ ֆենոմեն հռչակված հայ գեղանկարչության թբիլիսյան դպրոցը:

H.E. MR. HOVHANNES MANOUKIAN

Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Republic of Armenia to Georgia

The friendship of two neighbouring nations – Georgians and Armenians – has centuries – old history. The vivid proof to it is the close cooperation of Georgian and Armenian art-workers from time immemorial: Tbilisi streets, named after dear to each Armenian – Sayat-Nova, Khachatur Abovyan, Gabriel Sundukyan, Hovhannes Tumanyan; recently opened memorial to Sayat-Nova in the old district of Tbilisi, a monument to Sergey Parajanov...

Tbilisi trace is carried by our literature and theatre and artistic reasoning in general, though, at the same time, creativity of well-known Armenian artists, living in Tbilisi at different time, is absolutely unique - recognized by scientists as exclusive phenomenon of Armenian painting - so-called Tbilisi school.

ՅՕՅԱՆԵՍ ՄԱՆՄԵՅԱՆԻ საქართველოს სომეხი მხატვრები“ და სომხეთის რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის 20 წლისთავისადმი მიძღვნილი ამ ციკლის პირველი გამოფენა – „Յაკობ ჰოვნათანიანიდან გაიანე ხაჩატურიანამდე: დიდი ისტორიის ფრაგმენტები“ მიზნად ისახავს წარმოაჩინოს საქართველოს სომხური ფერწერის ოსტატების უნიკალური ხელწერა, შემოქმედების მხატვრული თავისებურებანი და ექსპრესია.

დროა გავაფართოვოთ თანამედროვე ხელოვნების თვალსაწიერი უცხოეთში მცხოვრები ჩვენი თანამემამულეების მიერ შექმნილი ნამუშევრების ექსპონირებით. იმედს გამოვთქვამთ, რომ ეს გამოფენა, ისევე როგორც ამ ციკლის მომდევნო გამოფენები, საწინდარი იქნება, რომ ორი ერის საგანძურად ქცეული – უნიკალური სომხური კულტურული ფენომენი მომავალში გახდება ახალი სამეცნიერო კვლევის საგანი და საჩუქარი ჭეშმარიტი ხელოვნების მოყვარულთათვის მთელ მსოფლიოში.

«Հայ նկարիչներ Վրաստանում» նախաձեռնությունը և ՀՀ անկախության 20-րդ տարեդարձին նվիրված «Հակոբ Հովնաթանյանից մինչև Գայանե Խաչատրյան. դրվագներ մեծ պատմությունից» անդրանիկ ցուցահանդեսը փորձ է թե' մեր երկրների, թե' ամբողջ աշխարհի արվեստի սիրահարներին ներկայացնելու Վրաստանի հայ կերպարվեստի վարպետներին՝ ստեղծագործական ուրույն ձեռագրով, տարբեր գեղարվեստական որակներով, էքսպրեսիվ արտահայտչականությամբ և ներգործության ուժով:

Այո', ժամանակն է ընդլայնելու ժամանակակից հայ արվեստի ծիրը՝ դրանում ընդգրկելով արտերկրի մեր համայնքների հայ արվեստագետներին: Հույս ունենք, որ այս և շարքի հետագա ցուցահանդեսները նոր խթան կհանդիսանան երկու ազգերին պատկանող այս բացառիկ հայկական մշակույթային երևույթի նոր գիտական ուսումնասիրությունների համար և մեծ նվեր՝ արվեստի իսկական սիրահարներին:

სომეხი მხატვრები საქართველოში

ნინო ზაალიშვილი

საქართველო-სომხეთის ურთიერთობა საუკუნეებს ითვლის. ისტორიული კატაკლიზმების, ეროვნული ტრაგედიების შედეგად საქართველოში დასახლებულმა მრავალმა სომეხმა უმთავრესად თბილისში ჰპოვა მშობლიური კერა და კეთილმყოფელი გარემო ეროვნული ლიტერატურის, კულტურის გასავითარებლად. მათი მრავალმხრივი ურთიერთობა აისახა მხატვრობაშიც. ორივე ხალხის ისტორიით, ლიტერატურით, მუსიკით, ბუნებით შთაგონებული გრიგოლ ტატიშვილის, ლადო გუდიაშვილის, სოლომონ (სოლიკო) ვირსალაძის, თამარ აბაკელიას, ნინო წერეთლის, კონსტანტინე მერაბიშვილის, ვეფხვაძეების გვარის წარმომადგენელთა, გრიგოლ ჩირინაშვილის, თენგიზ ღვინიაშვილისა და სხვათა ნაწარმოებები, ასევე

ელიშე თადევოსიანის სახელოსნო თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიაში
Եղիշե Թադևոսյանի արվեստსიւնը Թբիլիսիի գեղարվեստի պետական ակადემիայում
Eghishe Tadevosyan's workroom in Tbilisi State Academy of Arts
1925

სომეხ მოღვაწეთა ძეგლები და მემორიალები. ქართული თემები იზიდავდა სომეხ მხატვრებსაც. მრავალშრიანი, მრავალასპექტიანი ქართულ-სომხური კულტურული ურთიერთობა განსაკუთრებული მასშტაბით გამოვლინდა სომხური მხატვრობის თბილისურ ფენომენში,¹ რომლისადმი ინტერესი ბოლო დროს გაძლიერდა. მუზეუმებსა და კერძო გალერეებში გამართული მხატვრების პერსონალური გამოფენები, კოლექციონერ ალექსანდრე პირადოვის მიერ თბილისში, ერევანში, მოსკოვში მოწყობილი თბილისელი სომეხი მხატვრების ექსპოზიციები, პროექტი „Art-ხიდი“² ლოკალურ ამოცანას - ცალკეული სახელებისა და ეტაპების წარმოჩენას ისახავდა მიზნად.

გაცილებით მასშტაბურია გამოფენათა ციკლის - „სომეხი მხატვრები საქართველოში“ ჩანაფიქრი: მის ფარგლებში პირველად იქნება შედარებით ყოვლისმომცველად წარმოდგენილი საქართველოს უმნიშვნელოვანესი მუზეუმების ფონდებსა და კერძო კოლექციებში დაცული გამოჩენილი სომეხი მხატვრების ნაწარმოებები, მათ შორის ბევრი ისეთი, რომლებიც საერთოდ ან რამდენიმე ათეული წელია არ გამოფენილა. მასალის დიდი მოცულობის გამო ამ ციკლის გამოფენათა ორგანიზატორები ამჯერად შემოიფარგლნენ მხოლოდ თბილისის მუზეუმების კუთვნილი ტილოებით, ამიტომაც ეწოდა ციკლის ამ პირველ გამოფენას „სომეხი მხატვრები საქართველოში. ჰაკობ ჰოენათანიანიდან გაიანე ხაჩატურიანამდე. დიდი ისტორიის ფრაგმენტები“. თუმცა, აქვე ისიც უნდა ითქვას, რომ ექსპონირებულია ამავე ავტორთა ნამუშევრები თბილისის კერძო კოლექციებისა და მხატვართა ოჯახებიდანაც. გამოფენა „ჰაკობ ჰოენათანიანიდან გაიანე ხაჩატურიანამდე“ ერთგვარი უვერტიურა, ფრაგმენტია, როგორც ითქვა, დიდი პროექტისა, რომლის მიზანია სომეხი მხატვრების საქართველოში შემოქმედებაზე სრული წარმოდგენის შექმნა.

ექსპოზიციებზე დომინირებს ფერწერა, რაც განპირობებულია მისი რო-

¹ სომეხი მხატვრები იყვნენ საქართველოს სხვადასხვა მხარეებშიც - აჭარაში, აფხაზეთში, ცხინვალის რეგიონში, სამცხე-ჯავახეთში, თუმცაღა, მნიშვნელოვანი ცენტრის როლი თბილისმა შეინარჩუნა.

² გამოფენა და კატალოგი „Art-ხიდი. თბილისელი სომეხი მხატვრები. 1980-2010.“ პროექტის ავტორები: მარინა მექმარიაშვილი, მარიამ გაჩეჩილაძე, თამარ ბელაშვილი. თბილისი. 2010.

ლით თბილისელ სომეხ მხატვართა შემოქმედებაში. ჰაკობ ჰოენათანიანის, გევორგ ბაშინჯალიანის, გრიგოლ შარბაზჩიანის, ელიშე თადევოსიანის, არუთინ შამშინოვის, ვანო ხოჯაბეგოვის, ალექსანდრე ბაჟბეჟუკ-მელიქოვის, გევორგ გრიგორიანის (ჯოტოს), ჰმაიაკ ჰაკობიანის, იოსებ კარალიანის, ლევ ბაიანჩიევის, ალბერტ დილბარიანის (დილბო), სერგო ფარაჯანოვის, გაიანე ხაჩატურიანის ტილოთა გვერდით პირველად, შედარებით სრულად, გამოიფინა ფიროსმანის თანამედროვე თვითნასწავლ მხატვარ კარაპეტ გრიგორიანცის არაჩვეულებრივი ნამუშევრები³, რომლებმაც თბილისურ სომხურ მხატვრობას ახალი ელფერი შესძინა.

ბოლო დროს ხელახლა იქნა აღმოჩენილი XX საუკუნის 20-30-იან წლებში მოღვაწე ავანგარდისტების - გრაფიკოს ემა ლალაევა-ედიბერიძის (ლალის)⁴, თეატრის მხატვარ ივანე ღარსლიანის ნაწარმოებები. ექსპოზიციამ ჩართულ თეატრისა და კინოს მხატვრობის მცირე კოლექცია სერგო ფარაჯანოვის გარდა რამდენიმე ნაკლებად ცნობილი, მაგრამ საკმაოდ საინტერესო შემოქმედთა - ივანე ფარაჯანოვის, ლევან იგიოხანოვის, ალექსანდრე ჯანშიევის გამოუფენელი ნამუშევრებით წარმოჩინდება. შედარებით მცირერიცხოვანია გრაფიკაც - ვანო ხოჯაბეგოვის თბილისის ეგზოტიკური ყოფის ამსახველი ოსტატური ნახატები, ბარბარე ბებუთოვა-გაბუნია, ლევ ბაიანჩიევის რამდენიმე ნამუშევარი მეტყველებს თბილისელი მხატვრების არა მხოლოდ ფერწერის, არამედ გრაფიკის დიდ მხატვრულ ღირებულებას.

ექსპოზიციებზე წარმოდგენილი ზოგიერთი მხატვრის (გევორგ ბაშინჯალიანი, იოსებ კარალიანი) შემოქმედება უფრო სრულად სომხეთის მუზეუმებსა და მათს სახლ-მუზეუმებსა (გევორგ გრიგორიანი (ჯოტო), სერგო ფარაჯანოვი) დაცული. მათი თბილისური ნაწილი ავსებს, ამდიდრებს, ზოგჯერ ახალი კუთხით წარმოაჩენს მათს ხედვას. შემდგომ განზრახულია ფერმწერთა, გრაფიკოსთა ნამუშევრებთან ერთად საქართველოში მოღვაწე რამდენიმე სომეხი მოქანდაკისა და გამოყენებითი ხელოვნების ნაწარმოებების გამოფენის მოწყობაც.

ამ გამოფენაზე წარმოდგენილ 29 მხატვრის ნამუშევრებში კი, საქართ-

³ ტექნიკური მიზეზების გამო ვერ გამოიფინა რამდენიმე სურათი. ცალკე თემაა შალვა ამირანაშვილის მუზეუმის ფონდებში დაცული კარაპეტ გრიგორიანცის მიერ შესრულებული ქართველ მწერალთა რამდენიმე ათეული პორტრეტი.

⁴ ემა ლალაევა-ედიბერიძის (ლალის) შემოქმედება საზოგადოებას არჩილ და ქეთევან დარჩიებმა გააცნეს.

ელიშე თადევოსიანი მოწაფეებთან ერთად
Եղիշե Թադևոսյանը ուսանողների հետ
Eghishe Tadevosyan and his students

ველოს მუზეუმებსა და კერძო კოლექციებში დაცული მხატვრული ფასეულობის ამ მნიშვნელოვან, მაგრამ არასრულ ნაწილში, აირეკლა სომხური მხატვრობის თბილისური ნაკადის ძირითადი ტენდენციები, წარმოჩნდა წამყვანი ფიგურები, გარკვეულად გამოიკვეთა ე.წ. თბილისური სკოლის ჩამოყალიბებისა და განვითარების ისტორია, ფონი, რამაც განაპირობა მისი მაღალი მხატვრული შედეგი.

საქართველოს დედაქალაქ თბილისს მისი სამხატვრო ცხოვრების ცნობილმა მკვლევარმა ნონა ელიზბარაშვილმა „ახალი სომხური მხატვრობის აკვანი“⁵ უწოდა. მხატვრებს, ვისი ცხოვრება და შემოქმედება მთლიანად ან გარკვეულ ეტაპზე დაკავშირებული იყო საქართველოსთან, წილად ერგოთ გამხდარიყვნენ ახალი სომხური მხატვრობის, მისი თბილისური ნაკადის შექმნის მონაწილეები. მათმა მცდელობამ წარმოშვა თავისებური ფენომენი, რომელმაც გაამდიდრა სომხური, ქართული, მსოფლიო ხელოვნებაც. XIX საუკუნის პირველ ნახევარში დაწყებულმა ახალი მხატვრობის

⁵ Элизбарашвили Н. Армянские художники Тбилиси. „Ноев ковчег“. Информационно-аналитическая газета армянской диаспоры стран СНГ. №9 (43). 2001 г.

სომეხ მხატვართა კავშირის დამაარსებლები: ელიშე თადევოსიანი, ვარდგეს სურენიანცი, მარტიროს სარიანი, ფანოს თერლემეზიანი
Հայ նկարիչների միության հիմնադիրները՝ Եղիշե Թադևոսյան, Վարդգես Սուրենյանց, Մարտիրոս Սարյան, Փանոս Թերլեմեզյան
Founders of the Union of Armenian Artists of Tbilisi: Eghishe Tadevosyan, Vardges Surenyants, Martiros Saryan, Panos Terlemezyan
1916

ჩამოყალიბებისა და განვითარების პროცესმა მოიცვა რუსეთის იმპერიასა და სსრკ-ის შემადგენლობაში საქართველოს ყოფნის პერიოდი, მისი დამოუკიდებლობის მცირე დრო (1918-1921) და დღევანდლობაც⁶.

თბილისში დამკვიდრებულ სომეხ მხატვართა შორის ერთ-ერთი პირველი იყვნენ ჰოვნათიანების ცნობილი გვარის წარმომადგენლები: ნაყაში

(ვახტანგ VI-ის მხატვარი), ჰოვნათიანი (ერეკლე II-ის მხატვარი) და ჰაკობი. ამ უკანასკნელის, აგრეთვე სტეფანოს ნერსისიანის პორტრეტული შემოქმედება გახდა მნიშვნელოვანი იმპულსი თბილისში მცხოვრები სომეხი მხატვრებისთვის.

XIX საუკუნის პირველი ნახევრიდან თბილისის - ამიერკავკასიის ამ ადმინისტრაციული ცენტრის სომეხი მხატვრებისთვის წარმატებული შემოქმედებითი მოღვაწეობის კერად გადაქცევა განაპირობა რამდენიმე კეთილმყოფელმა ფაქტორმა. მათ შორის მთავარი არ ყოფილა სტატისტიკა - თბილისში მცხოვრებ სომეხ მოქალაქეთა რაოდენობა. გაცილებით მნიშვნელოვანი იყო თბილისში კონცენტრირებული სომეხი ინტელექტუალური ელიტის მიერ დასახული მიზნები - ყველა პოტენციური, მათ შორის, საგანმანათლებლო - კულტურული შესაძლებლობის გამოყენება ერის გამოსაღვიძებლად, ეროვნული იდეის ღრმა განცდის დასამკვიდრებლად. თვალსაჩინოდ გამოიკვეთა ხელოვანთა ერთ-ერთი მისია - გამხდარიყვნენ ტანჯული, სახელმწიფოდაკარგული სამშობლოს ძველი დიდების მემკვიდრენი, ხელოვნების დიდი ტრადიციების გამგრძელებელნი, აღორძინების თანამონაწილენი (იგივე პროცესები პარალელურად ვითარდებოდა ქართულ მხატვრობაშიც. ბევრი საერთო სიუჟეტი, გამომსახველ საშუალებათა ძიების მიმართულება აახლოებდა სომხურსა და ქართულ სახვით ხელოვნებას, შესაძლებელს ხდიდა მათს თანაარსებობას). ქალაქის ეკონომიკისა და ინფრასტრუქტურის განვითარებაში, საქველმოქმედო საქმიანობაში აქტიური ჩართულობის შედეგი იყო საგანმანათლებლო (მათ შორის, სამხატვრო განათლების) კერათა, პრესის განვითარება. სომხური მწერლობის, ხელოვნების თვალსაჩინო წარმომადგენლების მოღვაწეობა იწვევდა სომეხი საზოგადოების ყველა ფენის კულტურული მოთხოვნების ზრდას. სალონებში (ჰოვანეს თუმანიანის „ვერნატუნი“ და სხვ.) პატრიოტული ინტელიგენციის განსჯანი სომხეთის მომავალზე გარკვეულ მიმართულებას აძლევდა მხატვართა შემოქმედებას.

ემოციური ფონის შექმნაში დიდ როლს თამაშობდა თბილისი, მისი უმშვენიერესი ლანდშაფტი, არქიტექტურა, კოლორიტული მოქალაქეების ერთგვარად თეატრალიზებული ყოფა, აქ დამკვიდრებული თავისებური ატმოსფერო.

სამხატვრო სკოლის ჩამოყალიბებაში წვლილი შეიტანეს განსხვავებული ხელწერის, შემოქმედებითი მრწამსის მხატვრებმა, რუსეთსა და ევროპაში განსწავლულმა პროფესიონალებმა - სომხური პეიზაჟური ხელოვნების ფუძემდებელმა გევორგ ბაშინჯალიანმა (თბილისში პირველი

პერსონალური გამოფენის ავტორი), გრიგოლ შარბაზჩიანმა, ელიშე თადევოსიანმა (1922 წელს დაარსებული თბილისის სამხატვრო აკადემიის ერთ-ერთი პირველი პროფესორი), არუთინ შამშინიანმა, ჰშიააკ ჰაკობიანმა, ფანოს თერლემეზიანმა, ვარდგეს სურენიანცმა, ვაჰრამ გაიფეჯიანმა, იოსებ კარალიანმა., დღეს ნაკლებად ცნობილმა მხატვრებმა (ვასილ პირადოვმა, მარალი ბეკ-მარმარევი, მიხეილ ხუნუნცი, ლაზარე არტაზიანმა, სედრაკ არაქელიანმა, სარგის ხაჩატურიანმა, მოქანდაკეებმა - მიქაელ მიქაელიანმა, სტეფანე თარხარარიანმა), თვითნასწავლმა დიდოსტატებმაც - ვანო ხოჯაბეგოვმა, კარაპეტ გრიგორიანცმა, თბილისში შედარებით მცირე ხანს მყოფმა ივანე აივაზოვსკიმ, XX საუკუნის სომხური ხელოვნების საყოველთაოდ აღიარებულმა ოსტატებმა - მარტიროს სარიანმა, ერვანდ ქოჩარმა, გიორგი იაკულოვმა, არშილ გორკმა⁷. ქალაქის სამხატვრო ცხოვრების წარმართვასა და გააქტიურებაში მნიშვნელოვანი იყო სომეხი მხატვრების მონაწილეობა 1887 წელს დაარსებულ „კავკასიის ნატიფი ხელოვნების წამახალისებელი საზოგადოების“ გამოფენებში, 1916 წლიდან სომეხ მხატვართა კავშირის⁸, მოგვიანებით კი - „ჰაიარტუნის“ (1930 წლამდე) საქმიანობაში.

საქართველოს დამოუკიდებლობის პერიოდში (1918-1921), მოგვიანებით „ფანტასტიკურ ქალაქად“ წოდებულ თბილისში, რუსეთის ბოლშევიკურ ტერორს გამორიდებული ავანგარდისტი მწერლებისა და მხატვრების თანამონაწილეობით გააქტიურებული სამხატვრო ცხოვრების ფონზეც მოვლენად იქცა ახალგაზრდა ერვანდ ქოჩარის პირველი გამოფენა (1919); ალექსანდრე ბაჟბეუკ-მელიქოვისა და ლადო გუდიაშვილის ერთობლივი ექსპოზიცია ჟურნალ „არსის“ რედაქციაში (1918). მოგვიანებით, ორივე მხატვრის, ასევე გევორგ გრიგორიანის (ჯოტოს), დავით კაკაბაძის ბიოგრაფიებში ერთნაირად აირეკლა საბჭოთა ტერორის შედეგები - მათ არ აპატიეს თავისუფალი აზროვნება, შემოქმედებითი ძიება. საბედნიეროდ, 50-იანი წლების მეორე ნახევარში ლადო გუდიაშვილი და ალექსანდრე ბაჟბეუკ - მელიქოვი ნამდვილ ტრიუმფატორებად იქცნენ.

XX საუკუნის 20-იანი წლებიდან თბილისის სამხატვრო ფენომენს მნიშ-

ვაჰრამ გაიფეჯიანი. ოფორტი კერძო კოლექცია
Վահրամ Գայֆեյյան. Օֆորտ մասնավոր հավաքածու
Vahram Gayfejyan. Ofort Private collection

ალექსანდრე ბაჟბეუკ-მელიქოვი. ალექსანდრე ჭავჭავაძე და ალექსანდრე გრიბოედოვი ქართული ლიტერატურის მუზეუმი
Ալեքսանդր Բաժբեուկ-Մելիքով. Ալեքսանդր Շավճավաճե և Ալեքսանդր Գրիբոյեդովի վրաս գրականության թանգարան
Alexander Bazhbeuk-Melikov. Alexander Chavchavadze and Alexander Griboyedov Museum of Georgian Literature
1932

ვნელოვანწილად განაპირობებდა უზრწყინვალეს ფერმწერ ალექსანდრე ბაჟბეუკ-მელიქოვის პიროვნება და შემოქმედება. მისი ერთდროულად რეალური და ფანტასტიკური სამყარო, ფერწერული მაგია ზემოქმედებდა მხატვართა თაობებზე.

სომხური მხატვრობის განვითარებაში, თბილისური სკოლის ჩამოყალიბებაში გარკვეული როლი ითამაშა 1922 წელს დაარსებულმა თბილისის სამხატვრო აკადემიამ. იგი დაამთავრეს მოგვიანებით სომხეთსა და რუსეთში მოღვაწე ცნობილმა მხატვრებმა: ედუარდ ისაბევიანმა, დიმიტრი ნალბანდიანმა, რუბენ ლორის-მელიქოვმა; არქიტექტორმა რაფაელ ისრაელიანმა; კერამიკოსებმა: პრიფსიმე სიმონიანმა, რუბენ შაჰვერდიანმა; მო-

⁶ ხელოვნების განვითარების ცენტრ „Art-არსში“ ჩვენ მიერ დაფიქსირებულია საქართველოში სხვადასხვა დროს მოღვაწე 300-ზე მეტი სომეხი მხატვრის გვარი.

⁷ ესეების კრებულში „Волны счастья“ (Ереван. 1981) წარმოშობით თბილისელი თელმან ზურაბიანი ემოციურად ეხება თბილისური სომხური მხატვრობის წამყვანი ფიგურების შემოქმედებას.

⁸ დამაარსებლები: ლევონ ჰაზარაპეტიანი, გარეგინ ლევონიანი, მარტიროს სარიანი, ელიშე თადევოსიანი, ფანოს თერლემეზიანი, გრიგოლ შარბაზჩიანი; წევრები: სტეფანე ალაჯანიანი, ჰშიააკ ჰაკობიანი, სედრაკ არაქელიანი, ვაჰრამ გაიფეჯიანი, სარგის კირაკოსიანი, მკრტირ მარქარიანი, ისაკ მებურნიანი, მიხეილ ხუნუნცი, გიორგი იაკულოვი და სხვები.

ჰმაიაკ ჰაკობიანი. თამამშევის თეატრი-ქარვასლა. სსმ - ქარვასლა Հմայակ Հակոբյան. Թամամշեի թատրոն-քարվասարայը. ԿՊԹ - Քարվասլա Hmayak Hakobyan. The Tamamshev Theater-Caravanserai. GNM-Karvasla 1926

ქანდაკე რუდოლფ საფაროვმა; ფერმწერებმა: ჰაკობჯან ლარიბჯანიანმა (ტრაგიკული ბედის მხატვარმა, რომელმაც ბევრი ნამუშევარი თავად გაანადგურა), სოკრატე კირაკოზოვმა, ტრდათ ნალბანდიანმა; გრაფიკოსებმა: გრიგოლ მირზოევმა, ჰაკობ კოჯოიანის ძმა არამმა, სერგო კაშხიანიანმა (ოსსა-ის პედაგოგი), ჰრაჩია რუხიანიანმა და სხვებმა. აქ მუშაობდა მხატვარ ქალთა დიდი ჯგუფიც – ანატასია დანდუროვა, ნინა თამამშევა, ელენე დიგუროვა-ქიქოძე, ბარბარე ბებუთოვა-გაბუნია, ჰერმინე ხაჩიანი; ელენე ახვლედიანის პლენერული ჯგუფის წევრები: მადლენ ამირხანოვა, ნადეჟდა ალექსანიან-შახაზიზი; გამოყენებითი ხელოვნების მხატვრები: ლევონ ოსიპოვი, გარეგინ მირზოევი და სხვ. თბილისელი სომეხი მხატვრების პოტენციალი სკულპტურაშიც აისახა.

XX საუკუნის მეორე ნახევარში ასპარეზზე გამოსული შესანიშნავი ფერმწერებისთვის, მაძიებელი ოსტატებისთვის – ლევ ბაიახჩევისთვის, რობერტ კონდასხაზოვისთვის, ალბერტ დილბარიანისთვის (ამ უკანასკნელის

სტუდიაში სწავლა ფასეული აღმოჩნდა რამდენიმე ქართველი ახალგაზრდისთვისაც), ბევრად უმცროსი ზულეიკა ბაჟბეუკ - მელიქოვასთვის ალექსანდრე ბაჟბეუკი, ჯოტო კვლავ მნიშვნელოვანი ორიენტირნი იყვნენ. ამავე პერიოდში თეატრში მოღვაწე თვითნასწავლმა მხატვარმა ვალარშაკ ელიბეკიანიანმა მრავალი სომეხი და ქართველი მხატვრის მსგავსად წვლილი შეიტანა ძველი თბილისის ვიზუალური ენციკლოპედიის შექმნაში. XX საუკუნე ერთგვარად დაასრულეს უნიკალურმა შემოქმედებმა სერგო ფარაჯანოვმა და გაიანე ხაჩატურიანი. მათი წყალობით თბილისი იქცა მექად მხატვრობის მოყვარულთათვის, მათთვის, ვისაც სურდა ჩაწვდომოდა სომხურ სულს.

2010 წელს თბილისში, მერაბ ბერძენიშვილის სახელობის კულტურის საერთაშორისო ცენტრ „მუზაში“, გამოფენილმა ცნობილი თანამედროვე სომეხი ოსტატების (ზულეიკა ბაჟბეუკ - მელიქოვა, რობერტ კონდასხაზოვი, გაიანე ხაჩატურიანი), აგრეთვე ახალი თაობის ორ ათეულზე მეტი მხატვრის წარდგენამ დაადასტურა მათი საინტერესო შემოქმედებითი ძიებანი, თუმცა, ჯერჯერობით არ ჩანან წარსულის დიდი ლიდერების მსგავსი ფიგურები.

თბილისის სამხატვრო რუკაზე იშლება თეთრი ლაქები, კვლავ ვხდებით საინტერესო აღმოჩენების მოწმე – ბოლო დროის ასეთ მოვლენად იქცა ედუარდ ღუკასოვის, ვარუჟან ხაჩატუროვის (ჟან-ხაჩის), სერგო ჩახოიანის (ჩახოს), ვიგენ ვართანოვის (მხატვარ-ფოტოგრაფი, მხატვარ-კოლაჟისტი), ხაჩატურ გეგორგიანის (თბილისის არქიტექტურული ძეგლების მაკეტები), გარი დავთიანის (ორიგინალური კომპოზიციები, თოჯინები და მარიონეტები) შემოქმედება. შეიძლება აგრეთვე დასახელდნენ გრიგოლ დანელიანი და მისი მხითარიანი, რომლებიც აქ აღარ ცხოვრობენ.

თბილისის სომხური მხატვრობის სურათი არ იქნება მეტნაკლებადაც კი სრული ცნობილი ფოტოხელოვანების: ალექსანდრე სააკოვის – თბილისის, მისი მოქალაქეების ამსახველი ფოტოსერიების ავტორის; თბილისისადმი, თბილისელი სომეხებისა და სერგო ფარაჯანოვისადმი მიძღვნილი ფოტოკომპოზიციების შემქმნელ იური მეჩითოვის, აგრეთვე ალექსანდრე არუთიუნოვის, სარგის დარჩინიანის, რუბენ რუხიანიანის, ლევან და ალექსანდრე მამულოვების, იური ტერტეროვის მოხსენიების გარეშე.

ერთი შეხედვით, საქართველოს სომეხი მხატვრების შემოქმედება საკმაოდ ჭრელი კონგლომერატია. ბევრ მათგანს ერთმანეთთან მხოლოდ ეროვნული წარმომავლობა და გეოგრაფიული არეალი აკავშირებს. ზოგჯერ უფრო მეტი სიახლოვე თბილისური სკოლის მეტრებთან (ალექსან-

დრე ბაჟბეუკ-მელიქოვი, ალბერტ დილბარიანი) ქართველი მოწაფეების შემოქმედებაში ჩანს. თბილისის სომხური მხატვრობის თავისებური სახე მრავალი განსხვავებული წყაროდან (დასავლეთევროპული კლასიკური ხელოვნება, რუსული რეალისტური ფერწერა, იმპრესიონიზმი, შუა საუკუნეებისა და თანამედროვე სომხური ფერწერა, XX საუკუნის ავანგარდისტული მიმდინარეობები, ქართული ხელოვნება) მიღებული იმპულსებით ჩამოყალიბდა. ამ მიქსით, პლიუს თბილისური შთაბეჭდილებები, მხატვრის ტემპერამენტი, სული, სიამაყე, მოგონება ერის ტრაგედიაზე, იქმნება განუმეორებელი მხატვრული შედეგი. უფრო ღრმა ანალიზისას წარმოჩინდება ბევრი ნიუანსი, რომლებიც სტილის მხრივ განსხვავებულ მხატვრებს ერთმანეთთან აკავშირებს, თვალსაჩინოს ხდის მათი ხედვის თავისებურებასა და თანხვედრას – ცხოვრების ჰედონისტური ტკბობა, სიცოცხლის დღესასწაულის (ხანდახან, ტკივილნარევი) მუდმივი შეგრძნება, ფერწერული სირბილე, ფერის განსაკუთრებული ალქმა, მისი ზემოქმედებითი ჟღერადობის უარყოფა, დიდი ინტერესი ფაქტურული სიმდიდრისადმი.

საქართველოში, ადგილობრივ გარემოში, საკმაოდ ინტეგრირებული სომეხი მხატვრები აქტიურად იყვნენ ჩართულნი ქართულ სახვით ხელოვნებაში მიმდინარე სამხატვრო პროცესებში, ქართველ კოლეგებთან ერთად იზიარებდნენ ჭირსა და ლხინს, შეიტანეს წვლილი თანამედროვე ქართული მხატვრობის განვითარებაში. მათი შემოქმედება ქართული ხელოვნების ორგანულ ნაწილად იქცა. ამასთან, ჩამოყალიბდა მხატვართა მთელი საგვარეულოები – ბაჟბეუკ-მელიქოვები, ბაიახჩევიები, დილბარიანები, მანოიანები, მირზოიანები და ა.შ.

თბილისის სიყვარული წითელ ზოლად გასდევს მათს შემოქმედებას და ეს ვლინდება სომეხი მხატვრების ემოციურ გამონათქვამებშიც. 2010 წელს ერევანში, თბილისის მხატვარ-მემატრიანის, ვალარშაკ ელიბეკიანის 100 წლის თავისადმი მიძღვნილ გამოფენაზე, მისმა ვაჟმა, ცნობილმა მხატვარმა ჰენრიკ ელიბეკიანიანმა წარადგინა თბილისური მოტივების საკუთარი ინტერპრეტაცია, ბავშვობის მოგონებების ერთგვარი გამოძახილი. ტრადიცია გრძელდება...

ბაჟბეუკი, ჯოტო, ლევ ბაიახჩევი, დილბო, ჩახო, სერგო ფარაჯანოვი, გაიანე, ზულეიკა და სხვა თბილისელი მხატვრები ჩვენი საერთო სიამაყეა. მათ უყვარდათ თბილისი, საქართველო, რომელმაც დიდი როლი ითამაშა მათს ცხოვრებასა და შემოქმედებაში. ამასთან, არასოდეს დაუკარგავთ სუ-

ვალარშაკ ელიბეკიანი. არაქსიანის თეატრი. სსმ - თეატრისა და ქორეოგრაფიის მუზეუმი Կարաշակ Էլիբեկյան: Արաքսյանի թատրոնը. ԿՊԹ - Թատրոնի և Կարադիստի թասգարան Vagharshak Elibekyan. The Araxyan`s Theatre. GSM - of Theatre and Choreography

ლიერი კავშირი სომხეთთან. ორი ნაკადის თანაარსებობამ შექმნა უნიკალური თბილისური ფენომენი – სომეხი მხატვრების შემოქმედება.

ეს გამოფენა და კატალოგი საქართველოს სომეხი მხატვრების შემოქმედების მნიშვნელობის, მასშტაბის, მხატვრული ღირებულების წარმოჩენის ცდაა. მან მოიცვა მხოლოდ ნაწილი საქართველოში დაცული სიმდიდრისა, რომლის სრულად წარმოჩენა შემდგომ იქნება შესაძლებელი. იგი გარკვეული მიჯნაა ქართულ -სომხური სამხატვრო ურთიერთობის შესწავლაშიც. ვიმედოვნებთ, წარმოდგენილ ნამუშევართა ხარისხი, თვითმყოფადობა კიდევ ერთხელ მიიპყრობს მხატვრობის მოყვარულთა და სპეციალისტთა ყურადღებას საქართველოში, სომხეთსა თუ მსოფლიოში.

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԸ ՎՐԱՍԱԿՆՈՒՄ

Գարերի պատմությունն ունեն Վրաստան-Հայաստան փոխհարաբերությունները: Պատմական համադրությունների, ազգային ողբերգությունների հետևանքով Վրաստանը բնակչության տեղափոխված բազմաթիվ հայերի համար Թբիլիսին դարձավ հարապատ օջախ, բարեբեր միջավայր՝ ազգային գրականության, ընդհանրապես մշակույթի վարձատրման համար: Բազմակերպ ու բազմակողմանի փոխադարձ առնչությունները իրենց արտահայտությունը գտան նաև կերպարվեստում՝ միմյանց պատմությամբ, գրականությամբ, երաժշտությամբ, բնությամբ ներշնչված արվեստագետների՝ Գրիգոր Տափաշվիլու, Լադո Գուդիաշվիլու, Մուխոմ Կիրսալաձեի, Թամար Աբակելիայի, Նինո Ծերեթելու, Կոնստանտին Մերաբիշվիլու, Վեֆիլըվաձե ազգաբնակիցի, Գրիգոր Չիրինաշվիլու ստեղծագործություններում, հայ գործիչներին անմահացնող կերտվածքներում, հուշարձաններում ու հուշարձանակներում, փոխադարձաբար՝ նաև հայ նկարիչների վրասական թեմաներով ստեղծագործություններում: Բազմաշերտ ու բազմաթիվ վրասահայկական փոխհարաբերությունները առանձնահատուկ ընդգրկումով դրսևորվեցին հայկական կերպարվեստի թբիլիսյան ֆենոմենում,¹ որի հանդեպ հետաքրքրությունը հասկանալի է այս

Կարապետ Գրիգորյանց. Կնոջ դիմանկար ԿՊԹ- կիրառական արվեստի թանգարան Karapet Grigoryants. Woman's portrait GSM - of Folk and Applied Art 1929

վերջին շրջանում: Տարբեր ժամանակներում կայացած անհատական ցուցահանդեսները, թբիլիսյի հավաքող Ալեքսանդր Պիրադովի կազմած ու ցուցադրած էքսպոզիցիաները, «Art-Կամուրջ»² նախագիծը հետապնդում էին տեղայնացման խնդիրներ, ինչպես նաև առանձին անուններ ու փուլեր երևան հանելու նպատակ:

Համեմատաբար ընդգրկուն է «Վրաստանի հայ նկարիչներ. Հակոբ Հովնաթանյանի» միջնադարյան Գայանե Խաչատրյան» ցուցահանդեսների շարքի մտահղացումը: Ցուցահանդեսների շրջանակներում առաջին անգամ են ի մի բերվում Վրաստանի ամենահռչակավոր թանգարանների ֆոնդերում եւ մասնավոր հավաքածուներում պահպանվող հայ մեծանուն նկարիչների ստեղծագործությունները: Այդ թվում հանդես են բերված նաև այնպիսի սքանչելի գործեր, որոնց մեծ մասը ընդհանրապես կամ էլ արդեն մի քանի տասնամյակ չեն ցուցադրվել: Ելնելով նյութի ծավալային մեծությունից՝ ցուցահանդեսի կազմակերպիչներն այս անգամ սահմանափակվել են սոսկ Թբիլիսիի թանգարաններում պահպանվող ստեղծագործություններով (ներառված են նաև այդ հեղինակների՝

Թբիլիսիի մասնավոր հավաքածուներում, նկարիչների ընտանիքներում պահպանվող գործերը):

² «Art-Կամուրջ: Թբիլիսահայ նկարիչներ: 1980-2010:» Նախագծի հեղինակներ՝ Մարինա Մեծմարիաշվիլի, Մարիամ Գալեչիլաձե, Թամար Բելաշվիլի, Թբիլիսի-2010:

ՆԻՆՈ ԶԱԱԼԻՇՎԻԼԻ

Ցուցադրվող էքսպոզիցիայում գերակայում է գեղանկարը, ինչը պայմանավորված է թբիլիսահայ նկարիչների ստեղծագործության վրա նրա ունեցած դերով: Հակոբ Հովնաթանյանի, Գեորգ Բաշինջաղյանի, Գիգո Շարբաբջյանի, Եղիշե Թադեոսյանի, Հարություն Շամշինյանի, Վանո Խոջաբեկովի, Ալեքսանդր Բաժբեուկ-Մելիքովի, Գեորգ Գրիգորյան (Ջուրտոյի), Հմայակ Հակոբյանի, Հովսեփ Կարապետյանի, Լեվ Բայախչեի, Ալբերտ Գիլբարյանի, Գայանե Խաչատրյանի, Մերգեյ Փարաջանովի կերտվածքների կողքին, առաջին անգամ համեմատաբար լիակազմ են ցուցադրվում նաև ինքնուս նկարիչ, Փիրոսմանու ժամանակակից Կարապետ Գրիգորյանցի անսովորական կրավները³, որոնք նոր երանգ են սփռել թբիլիսահայ կերպարվեստի վրա: Հակոբջան Դարիբջանյանի երկու փոքրիկ, թթվուրով փորագրված բացառիկ նկարները՝ օֆորտները, համեմայն դեպս իմ վրա ունեցած իրենց ներգործությամբ, ինձ հնարավորություն են ընձեռում պարկերացում կազմելու թբիլիսյի այս տաղանդավոր նկարչի ստեղծագործության մասին: Նմանապես բացառիկ են քաղաքական ծաղրանկարի հանրաճանաչ վարպետ Իվան Գուրոյի (Հովհաննես Գասպարյանի) գեղանկարչությունը, վերջին շրջանում նորից երևան բերված, 20-րդ դարի 20-30-ական թվականներին ստեղծագործող ավանգարդիստ նկարիչների՝ գծանկարիչ Էմմա Լալանա-Էդիբերիձեի (Լալի)⁴, թատրոնի նկարիչ Իվան Դարսյանի ստեղծագործությունները: Էքսպոզիցիայում ընդգրկված թատրոնի եւ կինոնկարչության փոքրիկ հավաքածուում Մերգեյ Փարաջանովից, Թբիլիսիի հայկական թատրոնի երկարամյա բեմանկարիչ-բեմադրարներ Տրդատ Նալբանդյանից, Շամիր Տեր-Մինասյանից բացի, ներկայացված են նաև մի քանի նորահայտ, սակայն բավականին հետաքրքիր ստեղծագործողներ Իվան Փարաջանովի, Իվան Դարսյանի, Լեւան

³ Տեխնիկական պարզառիվ չեն ցուցադրվել մի քանի նկարներ: Առանձին թեմա են ներկայացնում Շավա Ամիրանաշվիլու թանգարանի ֆոնդերում պահվող վրաս գրողների մի քանի տասնյակ դիմանկարները:

⁴ Էմմա Լալանա-Էդիբերիձեի (Լալի) ստեղծագործությունը հասարակությանն են ներկայացրել Արչիլ և Քեթևան Դարչիները:

Սեդրակ Արաքելյան. Արևելյան շուկա. Դիմիտրի Ցուցքիրիձեի ժառանգների հավաքածուից Sedrak Arakelyan. Oriental bazaar. From the collection of Dimitry Tsutskiridze

Իգիթխանովի, Ալեքսանդր Ջանջիեի նախկինում չցուցադրված ստեղծագործությունները:

Համեմատաբար սակավաթիվ է գծանկարը. Թբիլիսիի տարաշխարհիկ կեսությունը պարկերող Վ. Խոջաբեկովի վարպետ նկարները, Ալեքսանդր Բաժբեուկ-Մելիքովի, Բարբարա Բեհրութովա-Գաբունիայի, Լեվ Բայախչեի որոշ կերտվածքներ թբիլիսյի հայ նկարիչների ոչ միայն գեղանկարչական, այլև գծանկարչական արժեքի հավաքյալներն են:

Էքսպոզիցիայում ներկայացված մի քանի նկարիչների (Գեորգ Բաշինջաղյան, Հովսեփ Կարապետ) ստեղծագործություններ առավել մեծ քանակությամբ պահպանվում են հայաստանյան թանգարաններում, գերազանցապես՝ նրանց տուն-թանգարաններում (Գեորգ Գրիգորյան (Ջուրտոյ), Մերգեյ Փարաջա-

ალბერტ პაპიკიანი. გელათი. სმმ - ხელოვნების მუზეუმი
საქართველო. თბილისი. 1979. 4x6 - არქიტექტურის
ალბერტ პაპიკიანი. გელათი. სმმ - მუზეუმი
ალბერტ პაპიკიანი. გელათი. სმმ - მუზეუმი
1979

ნով): Իսկ Թբիլիսիում պահպանվող գործերը լրացնում, հարս-
տանում, որոշ դեպքերում նոր տեսանկյան փակ են երևանում
նրանց ստեղծագործությունը:

Գեղանկարի ու գծանկարի հետ միասին նախատեսվում է

հետագայում հանրությանը ներկայացնել նաև Վրաստանում
ստեղծագործող, համեմատաբար սակավաթիվ հայ քանդակա-
գործների, ինչպես նաև կիրառական արվեստի նկարիչների
գործերը:

«Հակոբ Հովնաթանյանից մինչև Գայանե Խաչատրյան»
ցուցահանդեսը մի միասնական ու վերաբերյալ՝ նախաբան է, լայ-
նածավալ ծրագրի ընդամենը մի պատասխան, որի նպատակն է
բացահայտել, տեսանելի դարձնել երևույթի լիակատար, ամբող-
ջական պատկերը:

Ցուցահանդեսին ներկայացված գործերը կազմում են
Վրաստանի թանգարաններում եւ մասնավոր հավաքածուներ-
ում պահպանված գեղարվեստական արժեքների նշանակալից
մասը: Թվով 29 նկարիչների կերպածրներում արտացոլված
են նկարի թբիլիսյան հոսանքի հիմնական ուղղությունները,
հրապարակ բերված՝ առաջատար դեմքերը: Կերպանշումներով
հնարավորինն ընդգծված են նաև նկարչության ձևավորման,
վարձայման պատմությունը, ինչպես նաև այն միջավայրը,
այն հիմնագույնը, որոնք պայմանավորում են նրա բարձրարժեք
գեղարվեստական մակարդակը:

Վրաստանի մայրաքաղաք Թբիլիսիի գեղարվեստական
կյանքի հայտնի հետապոստ, դոկտոր Ն. Էլիպարիշվիլին, քա-
ղաքն անվանել է «հայկական նոր կերպարվեստի օրրան»⁵: Եվ
նրանց, այն նոր նկարիչներին, ում ամբողջ կյանքն ու ստեղծա-
գործությունը կամ կյանքի որոշակի փուլեր կապված են եղել
Վրաստանի հետ, բախտ է վիճակվել դառնալու հայ նոր կեր-
պարվեստի, նրա թբիլիսյան հոսանքի ձևավորման գործընթա-
ցի մասնակիցը: Արվեստագետներ, ում փորձերից ու ջանքերից
ծնունդ առավ ինքնօրինակ մի ֆենոմեն, որն իրավամբ հարս-
տանուց թե՛ հայկական, թե՛ վրացական, եւ թե՛ համաշխարհ-
ային արվեստը: 19-րդ դարի առաջին կեսին սկսված արվեստի
կերպարվեստի ձևավորման ու վարձայման այս գործընթացը

⁵ Элизбарашвили Н. Армянские художники Тбилиси. „Ноев ковчег“.
Информационно-аналитическая газета армянской диаспоры стран СНГ. №9 (43). 2001 г.

Վրաստանը ներգրավվեց ռուսական կայսրության եւ Մովսես-
կան միության կազմում իր գոյության, ինչպես նաև անկախու-
թյան կարճ ժամանակաշրջանում (1918-1921) եւ, իհարկե, մեր
օրերում:⁶

Թբիլիսիում հաստատված հայ առաջին նկարիչներից էին
Հովնաթանյանների հայտնի ազգայնամի ներկայացուցիչներ
Նադաշը (Վախտանգ 6-րդի նկարիչը), Հովնաթանը (Հերակլ 2-
րդի նկարիչը) եւ Հակոբը: Վերջինիս, ինչպես նաև Մտեփա-
նոս Ներսիսյանի դիմանկարային արվեստը նշանակալի ազդակ
դարձավ Թբիլիսիում ապրող հայ նկարիչների ստեղծագործու-
թյան համար:

19-րդ դարի առաջին կեսից Թբիլիսիի՝ Անդրկովկասի վար-
չական կենտրոնի՝ հայ նկարիչների, նրանց առաջընթացի հա-
մար ստեղծագործական օջախի վերաճելը պայմանավորված էր
մի քանի բարեբեր գործոններով: Ընդ որում էականն այս պա-
րագայում վիճակագրությունը չէր, Թբիլիսիում բնակվող հայ քա-
ղաքայինների ցուցանիշը: Անհամեմատ կարեւոր էին Թբիլիսի-
ում կենտրոնացված հայ մրավոր վերնախավի այլեւայլ մրահը-
ղացումները, ծրագրերը՝ հանուն ազգային վարձայնի, ազգային
գաղափարի խոր պայտղության ամրապնդման՝ ազգային
ամբողջ ներուժի, այդ թվում կրթալուսավորչական-մշակութա-
յին հնարավորությունների օգտագործումը: Այնպես էր արվես-
տագետների (նկարիչների) առաքելություններից մեկը՝ դառնալ
ժառանգորդները փառապալ, պետականությունը կորցրած հայ-
րենիքի հնօրյա փառքի, շարունակողները՝ արվեստի հարուստ
ավանդույթների, համամասնակիցները ազգային վերապարթոն-
քի: Նույն պրոպեաները պուգահեռաբար ընթանում էին եւ վրա-
ցական կերպարվեստում: Բազմաթիվ միասնական պայմաններ,
արտահայտչամիջոցների որոնման հոսանքներ մերձեցնում էին
հայկական եւ վրացական կերպարվեստը, պարզաճը մարտու-
ցում նրանց համագոյակցությանը: Քաղաքի տնտեսության եւ

⁶ Արվեստի վարձայնի «Art - արտի» կենտրոնում մեր կողմից գրաված է տարբեր
ժամանակներում Վրաստանում ստեղծագործող 300-ից ավելի հայ նկարչի անուն (Ն.Օ.)

Գյուրո (Յոհաննես Գասպարյան). Նատաշան
Պորտրեթ. Բելախանդրե մանդեղոցի Կոլեկցիա
Գուրո (Հովհաննես Գասպարյան). Նատաշայի
դիմանկարը. Ալեքսանդր Մանդենովի ժառանգների
հավաքածուից
Gurro (Hovhannes Gasparyan). Natasha's portrait
From the collection of Alexander Mandenov
1968 (?)

Բելերֆոն Լալաքյանի
Նանի Բրեգվաձեի Պորտրեթ
ՆՄՄ-Խեղոցների մուզեում
Բելերֆոն Դալաքյան, Նանի
Բրեգվաձեի դիմանկարը
ՎՄԹ - արվեստի թանգարան
Belerfon Dallakyan. Nani Bregvadze's
portrait. GNM - Museum of Fine Arts
1983

ենթակառուցվածքների վարձայնի, բարեգործական գործունե-
ության մեջ ակտիվ ներգրավման արդյունք էին լուսավորչա-
կան (այդ թվում գեղարվեստի, կրթության) օջախների, մամուլի
վարձայնումը: Հայ գրողների, արվեստի աչքի ընկնող ներկայա-
ցուցիչների գործունեությունը պուգահեռաբար առաջ էր բերում
հայ հասարակության բոլոր շերտերի մշակութային պահանջար-
կի աճ: Իսկ տարբեր սրահներում (Թումանյանի «Վերնապրունը»
եւ այլ օջախներ) հայրենասեր մրավորականության ելույթները
Հայաստանի ու նրա ապագայի մասին, որոշակի ուղղվածություն
էին հաղորդում նկարիչների ստեղծագործություններին:

Զգայական միջավայրի կերպման գործում մեծ դերա-

ისაკ მეზურნოვი. უფლისციხე. ქვახვრელი. სმმ - ხელოვნების მუზეუმი
Isahak Mezurnov. Uplistsikhe, Kvakhvrel. GNM - Museum of Fine Arts
1914

կարարում ուნეყად Թբիլისին, նրա չքնաղ բնապարկերը, ճարտարապետությունը, կոյրիկային քաղաքայինների՝ մոքալաքների թափրոնային համապարած կենցաղը, քաղաքում ձեռավորված յուրահարուկ մթնոլորտը:

Կերպարվեստի դպրոցի ձեռավորման գործընթացում պգալի ներդրում ունեցան ինքնատիպ ձեռագիր ունեցող, սրտեղծագործական ջնորհով օժտված, Ռուսաստանում ու Եվրոպայում կրթություն ստացած արհեստավարժ նկարիչները՝ հայկական բնանկարային արվեստի հիմնադիրներ Գեորգ Բաշինջաղյանը (Թբիլիսիում առաջին անհատական ցուցահանդեսի հեղինակը),

Գիգո Շարբաբչյանը, Եղիշե Թադևոսյանը (1922 թ. հիմնադրված, Թբիլիսիի Գեղարվեստի ակադեմիայի առաջին պրոֆեսորներից մեկը) Հարություն Շամշինյանը, Հմայակ Հակոբյանը, Փանոս Թերլեմեյանը, Վարդգես Մուրենյանցը, Վահրամ Գայֆեճյանը, Հովսեփ Դարայանը եւ ուրիշներ, ինչպես նաև այսօր ոչ այնքան հայտնի մի շարք նկարիչներ (Վասիլի Պիրադովը, Մարալ Բեկմարմաչեան, Միքայել Հունունցը, Դավարոս Արփայանը, Մեդրակ Առաքելյանը, Մարգիս Խաչատրյանը, քանդակագործներ Միքայել Միքայելյանը, Մյուսիանոս Թարխարայանը), ինչպես նաև ինքնուս վարպետներ Վանո Խոջաբեկովը, Կարապետ Գրիգորյանցը, Թբիլիսիում համեմատաբար կարճ ժամանակահատված ապրած Հովհաննես Այվազովսկին, 20-րդ դարի հայ արվեստի վարպետայ վարպետներ Մարտիրոս Մարյանը, Երվանդ Քոչարը, Գեորգի Յակոբովը, Արշիլ Գորկին⁷: Քաղաքի նկարչական կյանքի առաջխաղացման ու աշխուժացման մեջ նշանակալի էր հայ նկարիչների մասնակցությունը 1887 թվականին հիմնադրված Գեղարվեստը խրախուսող Կովկասյան ընկերության ցուցահանդեսին, 1916 թվականից՝ հայ նկարիչների միության⁸, իսկ ավելի ուշ՝ «Հայարտան» (մինչև 1930 թվականը) գործունեության մեջ:

Վրաստանի անկախության ժամանակաշրջանում (1918-1921) հեղափոխում արդեն «Ֆանտաստիկ քաղաք» հռչակված Թբիլիսիում, տեղաբնակ եւ Ռուսաստանի բոլշևիկյան տեղորից մայապարծ ավանգարդիստ գրողների ու նկարիչների մասնակցությամբ աշխուժացած նկարչական կյանքի միջավայրում երևույթ դարձան պատանի Ե. Քոչարի առաջին ցուցահանդեսը (1919), Ալեքսանդր Բաժբեուկ-Մելիքովի եւ Լադո Գուդիաշվիլու

⁷ «Волны счастья» (Ереван. 1981) էստենների ժողովածուում թբիլիսի Թեման Զուրաբյանը անդրադարձ է թբիլիսյան կերպարվեստի նշանավոր դեմքերին:
⁸ Հիմնադիրներ՝ Լեոն Հավարապետյան, Գարեգին Լեոնյան, Մարտիրոս Մարյան, Եղիշե Թադևոսյան, Փանոս Թերլեմեյան, Գիգո Շարբաբչյան, անդամներ՝ Մյուսիան Աղաջանյան, Հմայակ Հակոբյան, Մեդրակ Առաքելյան, Վահրամ Գայֆեճյան, Մարգիս Կիրակոսյան, Մկրտիչ Մարգարյան, Իսահակ Մեկուրյան, Միքայել Հունունց, Գեորգի Յակոբով, ուրիշներ:

«Էության մեջ» (1918) միայցյալ էքսպոզիցիան: Ավելի ուշ երկու նկարիչների, ինչպես նաև Գեորգ Գրիգորյանի (Ջուրյոն), Դավիթ Կակաբաձեի կենսագրություններում նույն կերպ արտացոլվեցին սովետական բարոյական տեղորի հեղափոխությունը. նրանց չներեցին սրտեղծագործական անկաշկանդ որոնումների, պատրամության համար: Մակայն, փառք Աստու, 50-ական թվականների երկրորդ կեսերին Լադո Գուդիաշվիլին, Ալեքսանդր Բաժբեուկ-Մելիքովը դարձան իսկական հաղթահերոսներ՝ տրիումֆատորներ:

20-րդ դարի 20-ական թվականներից Թբիլիսիի գեղարվեստի ֆենոմենը գերակշռաբար պայմանավորված էր փայտի գեղանկարիչ Ալեքսանդր Բաժբեուկ-Մելիքովի անհատականությամբ ու սրտեղծագործությամբ: Միաժամանակ ռեալիստական ու երեսակայական նրա աշխարհը, նրա գեղանկարի մոգական ուժը, վարպետ վրձինը ներպարում էին նկարիչների տարբեր սերունդների վրա:

Հայ կերպարվեստի պարզացման, նկարչության թբիլիսյան դպրոցի ձեռավորման ու ամրապնդման մեջ որոշակի դերակատարում ունեցավ 1922 թվականին հիմնադրված Թբիլիսիի Գեղարվեստի ակադեմիան: Այստեղ կրթություն ստացան հեղափոխում Հայաստանում, Ռուսաստանում սրտեղծագործող հանրաճանաչ նկարիչներ Էդուարդ Իսաբեկյանը, Դմիտրի Նալբանդյանը, Ռուբեն Լորիս-Մելիքովը, ճարտարապետ Ռաֆայել Իսրայելյանը, խեցեգործներ Հոփիսիմե Միմոնյանը, Ռուբեն Շահվերդյանը, քանդակագործ Ռուդոլֆ Մաֆարովը եւ ուրիշներ: Գեղանկարիչների մի մասը՝ Հակոբջան Դարիբջանյանը (ողբերգական ճակատագրի տեր նկարիչ, որն ինքն իր ձեռքով ոչնչացրեց իր բավմա-

Երեւո Գարաջանով. ռուրո մեքիտովի օտոլո Սերգեյ Փարաջանով. Լուսանկարը Յուրի Մեչիտովի
Sergey Parajanov. Photo by Yuri Mechitov
1961

թիվ աշխատանքները) Սոկրատ Կիրակոսովը, Տրդատ Նալբանդյանը, Ներսեսովների պգապոհմի ներկայացուցիչներ, գծանկարիչներ Գրիգոլ Միրզոեղը, Հակոբ Կոջոյանի եղբայրը՝ Արամը, Մերգեյ Ղաշխյանը (ԹԱԱ դասախոս) եւ ուրիշներ իրենց սրտեղծագործական գործունեությունը շարունակեցին Թբիլիսիում: Այստեղ էր սրտեղծագործում նաև կին նկարիչների հոծ խումբ՝ Անաստասիա Դանդուրովան, Նինա Թամամշեան, Ելենա Դիգուրովա-Քիքոձեն, Բարբարա Բեհրուժովա-Գաբունիան, Հերմինե Խաչոյանը... ավելի ուշ՝ Ելենե Ախվլեդիանու լիակապ խմբակի անդամները՝ Մադլեն Ամիրխանովան, Նադեժդա Ալեքսանյան-Շահապիզը, կիրառական արվեստի նկարիչներ Գարեգին Միրզոեղը, Լեոն Օսիպովը եւ ուրիշներ: Թբիլիսիի նկարիչների ներուժը համեմատաբար ժպտորեն արտահայտվեց քանդակագործության մեջ:

20-րդ դարի երկրորդ կեսին ասպարեկ իջած նշանավոր գեղանկարիչներ, հեղափոխող վարպետներ Լեվ Բայախչեւի, Ռոբերտ Դոնդախսապովի, Ալբերտ Դիրբարյանի, (վերջինիս ստուդիայում ուսանելը մեծ արժեք էր ներկայացնում նաև բավմաթիվ վրայի երիտասարդների համար), նրանցից ավելի կրտսեր Զուլեկա Բաժբեուկ-Մելիքովայի համար Ալեքսանդր Բաժբեուկ-Մելիքովը, Ջուրյոն շարունակում են մնալ կարեւորագույն կողմնորոշիչներ:

Այդ նույն ժամանակաշրջանում թատերական գործիչ, ինքնուս նկարիչ Վ. Էլիբեկյանը, բավմաթիվ հայ ու վրայի նկարիչների նման, իր մասնակցությունը բերեց Թբիլիսիի Ակնագիտական հանրագիտարանի սրտեղծման գործին:

20-րդ դարը միակերպ ամփոփեցին բացառիկ սրտեղծագործողներ Մերգեյ Փարաջանովը և Գայանե Խաչատրյանը: Նրանց շնորհիվ Թբիլիսին Մեքքա է դարձել արվեստի այն բոլոր սիրահարների համար, ովքեր ցանկանում են թափանցել հայկական ոգու խորքերը:

2010 թվականին, Թբիլիսիի Մերաբ Բերձենիշվիլու ան-

տბილისელი սომեթի մեծագույն ստեղծագործողները՝ Մերգեյ Փարաջանովի հյուրերը: Ձախից աջ նստած են՝ Լև Բայախչև, Մերգեյ Փարաջանով, Ալբերտ Դիլբարյան, Գայանե Խաչատրյան, Չուլենկա Բաժբեուկ-Մելիկովա, կանգնած են՝ Ալբերտ Աթոյան, Շամիր Տեր-Մինասյան, Ռոբերտ Կոնդակսազով, Գրիգոր Դանելյան, Վալերի Բոյախչյան Թբիլիսի: Լուսանկարը Լևան Մամուլովի

Tbilisi Armenian artists visiting S.Paradjanov. Left to right, sitting: Lev Bayakhchev, Sergey Parajanov, Albert Dilbaryan, Gayane Khachaturyan, Zuleyka Bazhbeuk-Melikova. Left to right, standing: Albert Atoyan, Sh Amir Ter-Minasyan, Robert Kondakhsazov, Grigory Danelyan, Valery Boyakhchyan. Tbilisi. Photo by Levan Mamulov 1989

վան մշակույթի «Մուլա» («Մուսա») միջազգային կենտրոնում հանրությանը քաջածանոթ արդի հայ վարպետների (Ջուլենկա Բաժբեուկ-Մելիքովա, Ռոբերտ Դոնդախասյան, Գայանե Խաչատրյան), ինչպես նաև նոր սերնդի նկարիչների գործերի ցուցադրությունը առավել հավասարեց նրանց սրտեղծագործական հեղափոխարժան որոնումները, թեև... առայժմ հրապարակի վրա չկան անսպասելի առաջադարձային ուժերի նման խոշոր դեմքեր:

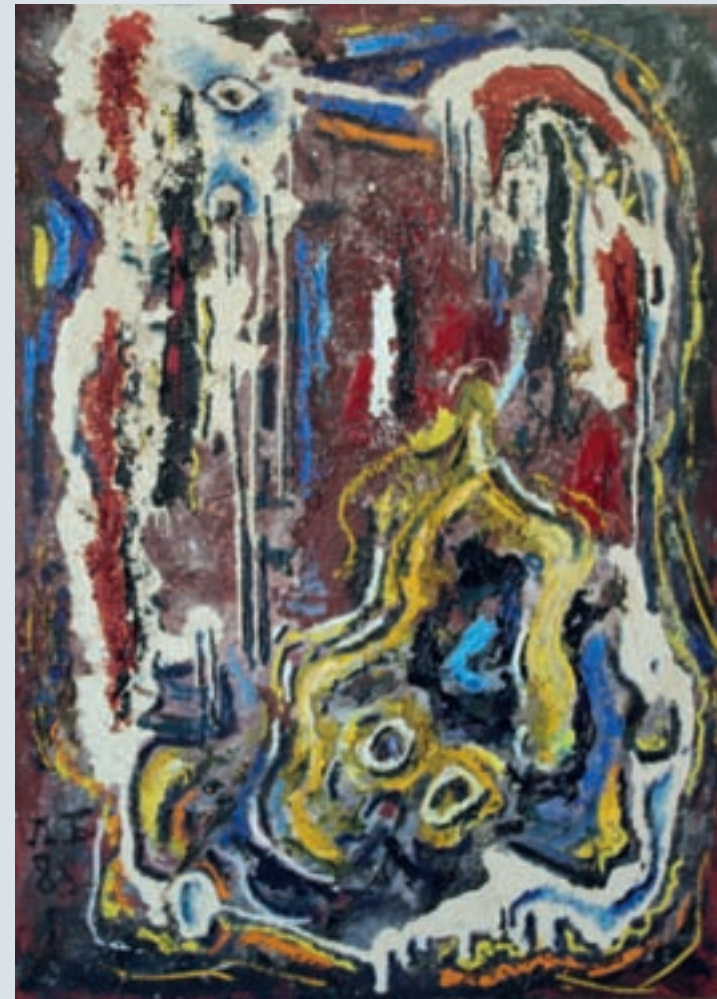
Թբիլիսիի կերպարվեստի քարտեզի վրա վերստին տեղի են ունենում հեղափոխարժանության նշումներ, վերանում են սպիրակ բծերը... Վերջին ժամանակներում նման երեւոյթ է նկատվում Էդուարդ Դուլասովի, Վարուժան Խաչատրյանի (Ժան-Խաչի), Մերգո Չախոյանի (Չախոյի) սրտեղծագործության ուսումնասիրության ճանապարհին, աստիճանաբար էլ ավելի մեծ հեղափոխություն են առաջ բերում, Վիգեն Վարդանովի (նկարիչ-լուսանկարիչ, կոլաժի նկարիչ) Խաչատրյանի Գեորգյանի թբիլիսյան փոփոխության անկյունների մանրակերպերը: Ակնառու և ուշագրավ են նաև Մայիս Մխիթարյանը և Գրիգոր Դանիելյանը, որոնք ներկայումս Թբիլիսիում չեն բնակվում: Աստիճանաբար էլ ավելի մեծ հեղափոխություն է առաջ բերում Գարի Դավթյանի ինքնատիպ սրտեղծագործությունը:

Թբիլիսահայ կերպարվեստի պարկերը ամբողջական չի լինի, եթե չհիշարակվեն Թբիլիսիին, նրա քաղաքայիններին նվիրված ֆոտոշարքերի հեղինակներ Ալեքսանդր Հարությունովի, Ալեքսանդր Սահակովի, Ռուբեն Ռուկսյանի, Սարգիս Դարչինյանի, Յուրի Տերտերովի, Լևան և Ալեքսանդր Մամուլովների, Յուրի Մեչիլովի թբիլիսահայերին, Մերգեյ Փարաջանովին նվիրված սրտեղծագործությունների հեղինակի, անունները:

Առաջին հայայեցի վիրահայ նկարիչների սրտեղծագործությունն իրենից ներկայացնում է բավականին խայտաբղետ խառնակույտ: Նրանցից շատերին միավորում է սուսկ ազգային ծագումը և գործունեության աշխարհագրական տարածքը: Թբիլիսյան դարձյալ առաջնորդների մոտ (Ալեքսանդր Բաժբեուկ-Մելիքով, Ալբերտ Դիլբարյան) երբեմն ավելի շատ մերձեցում նկատվում է նրանց վրայի սաների սրտեղծագործություններում:

Թբիլիսահայ կերպարվեստի ինքնատիպ դիմագիծը ձևավորվել է բավառաբար, երբեմն ասես անհամարժեքի փոփոխության միասնությամբ (արեւմտաեվրոպական դասական արվեստ, ռուսական ռեալիստական գեղանկարչություն, իմպրեսիոնիզմ, միջնադարյան և արդի հայկական գեղանկարչություն, 20-րդ դարի ավանգարդիստական շարժումներ, սպրակներ վրայական արվեստի...): Այս խառնակազմ գնացքը միքսը, դրան գումարած Թբիլիսին, բնականաբար մտրիվներն ու իր՝ նկարչի խառնվածքը, սպառնում են, սպառնում ողբերգության հիշատակումը, հպարտությունը ծնունդ են անկրկնելի գեղարվեստական արդյունք: Ի հայտ են գալիս բավառաբար նրբություններ, որոնք միմյանց են միավորում միմյանցից այնքան տարբեր նկարիչների, երեսան բերում նրանց տեսականի ինքնօրինակությունը՝ կյանքի իդեալիստական-գեղարվեստական հաճույքը, կենսայ հրաշքի մրջյունը սպառնալիցությունը, նրա գեղանկարչական նրբությունը, գույնի առանձնահատուկ ընկալումը, նրա վերամբարձ հնչողության ժխտումը, ապրանքագրային հարստության հանդեպ մեծ հեղափոխությունը:

Վրաստանում, տեղական միջավայրին բավականին ինտեգրված հայ նկարիչները, որոնք սկզբնականում էին ներգրավված նկարչական գործընթացում, մասնակցում էին վրայ կերպարվեստում տեղի ունեցող իրադարձություններին, հավասարապես կիսում իրենց վրայի գործընկերների խիստն ու ցավը, իրենց սպառնալիքները ներդրեցին արդի վրայ կերպարվեստի

Լև Բայախչև. Լուսանկարը Լևան Մամուլովի, 1989

Լև Բայախչև. Լուսանկարը Լևան Մամուլովի, 1989

ზულეიკა ბაზბეუკ-მელიკოვა. ხარება. სმმ - ხელოვნების მუზეუმი
Zuleyka Bazhbeuk-Melikova. Annunciation. GNM - Museum of Fine Arts
1987

ყარცაყმან მწვ: Նրանց ստեղծագործությունը դարձավ վրացական արվեստի օրգანական մասը:

Իսկ սերը առ Թբილისი, որը շար հաճախ դրսևորվում է նաև հայ նկարիչների արտահայտած էմոციոնալ կարծիքներում, կարմիր թելի պես է անցնում նրանց ստեղծագործությունների միջով: 2010 թվականին, Երևանում, Թբիլիսիի նկարիչ-դարեգիր Վաղարշակ Էլիբեկյանի ծննդյան 100-ամյակին նվիրված ցուցահանդեսին, նրա որդին, անվանի նկարիչ Հենրիկ Էլիբեկյանը ներկայացրեց թբիլիսյան մոտիվների սեփական ինֆորմացիայի մասնակի հուշերի արձագանք: Ավանդույթը շարունակվում է:

Բաժբենուկ, Ջուրյո, Բոյախչե, Գիլրո, Չախո, Մերգեյ Փարաջանով. Գայանե, Զուլեյկա... թբիլիսյի այլ նկարիչներ... Այս մեծանունները մեր միասնական հպարտությունն են: Նրանք սիրում էին, սիրում են Թբիլիսին, Վրաստանը, որը նշանակալի դերակատարում ունեցավ իրենց կյանքի ու ստեղծագործության մեջ: Եվ այսօր հանդերձ նրանք երբեք չեն կորցրել իրենց հոգևոր կապը Հայաստանի հետ, հայաստանյան նկարչական պրոցեսների հետ: Ահա այս երկու հոսանքների համագոյակցությամբ էլ ստեղծվեց եզակի մի երեույթ՝ Վրաստանի նկարիչների ստեղծագործությունը, նրա թբիլիսյան ֆենոմենը:

Այս ցուցահանդեսը եւ կատարողը երեույթի նշանակության, մասշտաբի, գեղարվեստական արժեքների ներկայացման ակնածալից փորձ է: Այն որոշակի սահմանագիծ կլինի վրաց-հայկական նկարչական փոխհարաբերությունների պարամության իմաստության ու ճանաչողության ճանապարհին: Հուսով ենք, որ ներկայացվող աշխատանքների պզալի մասը՝ իր ինքատիպությամբ, կգրավի նկարի սիրահարների ու մասնագետների ուշադրությունը ինչպես Վրաստանում եւ Հայաստանում, այնպես էլ ամբողջ մշակութային աշխարհում:

Armenian Artists from Georgia

NINO ZAALISHVILI

Georgian-Armenian relationships started centuries ago. Owing to befall tragedies, Armenians, lodged in Georgia, found their “home” and suitable environment for developing of their national literature and culture in Tbilisi. Multisided relations were expressed in art, history of both nations, literature, music, in art works of Grigol Tatishvili, Lado Gudishvili, Solomon (Soliko) Virsaladze, Tamar Abakelia, Nino Tsereteli, Konstantin Merabishvili, Vepkhvadze family, Grigol Chirinashvili, in monuments and memorials of Armenian public figures. Armenian artists were also interested in Georgian themes. Versatile Georgian-Armenian cultural relationships came to light in large scales in Tbilisi phenomenon of Armenian art¹ keen interest to which has increased recently. Various personal exhibitions were organized at different times in Tbilisi by a famous collector Alexander Piradov; the project “Art-Bridge”² aimed to reveal names and stages of development of Armenian art.

The conceived cycle of exhibition “The Armenian artists of Georgia from Hakob Hovnatanyan to Gayane Khachaturyan” is wide-ranging. The works of Armenian artists are selected from private collections and funds of the most considerable museums of Georgia. Among them magnificent works, which have not been exposed till nowadays, are allocated.

Painting dominates in the exposition that is caused by its role in the art of the

რობერტ კონდახსაზოვი. ქუჩა. კერძო კოლექცია
Robert Kondakhsazov. Street. Private collection
1982

Armenian artists of Tbilisi. Together with the works of Hakob Hovnatanyan, Gevorg Bashinjaghyan, Grigol Sharbabchyan, Eghishe Tadevosyan, Harutyun Shamshinov, Vano Khojabekov, Alexander Bazhbeuk-Melikov, Gevorg Grigoryan (Giotto), Hmayak Hakobyan, Joseph Karalyan, Lev Bayakhchev, Albert Dilbaryan, Gayane Khachaturyan, Sergey Parajanov there will be exposed pictures by Niko Pirosmiani and the modern self-taught artist Karapet Grigoryants³, whose works give original nuance to Armenian art of Tbilisi. Newly “discovered” works of avant-garde artist, who worked in 20-30s of XX c.- drawings by Lali (Emma Lalaeva-Ediberidze)⁴, also works of stage artist Ivan Gharslyan, a small collection of works of Sergey Parajanov are included in the exposition. Besides, there are represented less known, but very interesting works of Ivan Parajanov, Levan Igitkhanov, Harutyun Shamshinov. Comparatively not so many drawings of Vano Khojabekov, describing the exotic Tbilisi life, some works of Barbara Bebutova-Gabunia certify the great art value of Tbilisi artists.

Works of some artists, presented at the exposition (Gevorg Bashinjaghyan, Joseph Karalyan), are richly exposed in the museums of Armenia, in their private museums (Gevorg Grigoryan (Giotto), Sergey Parajanov). The Tbilisi part of their works supplements, enriches, and in some cases, shows their new nuances. In future, together

¹ Armenian painters visited several regions of Georgia: Adjara, Abkhazia, Tskhinvali, Samtskhe-Javakheti. However, Tbilisi kept the role of important centre.

² The exhibition “Art-Bridge”. Tbilisi Armenian artists. 1980-2010. The director of the project Marina Medzmarishvili, Mariam Gachechiladze, Tamar Belashvili. Tbilisi. 2010.

³ Due to technical reasons several pictures couldn't be exhibited; Dozens of portraits by Georgian painters preserved in the art museum's funds represent separate subject.

⁴ Archil and Ketevan Darchia introduced the creativity of Lali (Emma Lalaeva-Ediberidze) to the society.

ვიგენ ვართანოვი. ეკრანი. მხატვრის საკუთრება
 Վիգեն Վարդանով. Էկրան. Սկարչի սեփականությունը
 Vigen Vartanov. Screen. The property of the author
 2004

with painting and drawing, we intend to include to the exposition works of Armenian sculptures and applied art work.

The exhibition “From Hakob Hovnatanyan to Gayane Khachaturyan” is the overture, a fragment of a big project. Its purpose is to present the whole picture of the event.

The works, exposed in the exhibition, are the part of the works, which are gathered in the museums of Georgia or private collections.

The works, presented in our exposition, are the considerable part of the exhibits, stored in the museums of Georgia and private collections. The leading figures were distinguished and the basic tendencies of masters of Tbilisi trend were reflected in the works of 29 artists. It became possible to define the history of formation and development of the Armenian art, background, that caused its high art level.

Doctor of Arts Nonna Elizbarashvili, the noted scientist, researcher of art life of Tbilisi, capital of Georgia, called this city “a cradle of new Armenian art”⁵. The artists, whose life and creativity was connected with Georgia, became participants of establishing of new Tbilisi tendency in the Armenian art. Their works gave birth to a peculiar phenomenon, which enriched Armenian, Georgian and even the world art. This process of formation and development of new Armenian art began in the I half of XIX c. and reached our time⁶.

Among the Armenian artists located in Tbilisi, the initiators were representatives of Hovnatanyan family: Nagash (artist of the king Vakhtang VI), Hovnatani (artist of the king Erekle II) and Hakob. The portrait paintings of Hakob Hovnatanyan and Stephanos Nersisyan became the impulse for the Armenian artists living in Tbilisi.

From the I half of XIX c. Tbilisi, which was the administrative centre of Transcaucasia, became the centre of successful creative work for the Armenian artists, that had been caused by some benevolent factors. In this case the numerical indicator of Armenians, living in Tbilisi, was not of great importance. The purposes, planned by Armenian intellectual elite, concentrated in Tbilisi, were more considerable – they wished to apply all potential possibilities, including cultural and educational, for national awakening, for deepening of national consciousness. One of the missions of the artists was determined – to become successors of past glory of their distressful native land, which had lost its statehood; to continue national traditions of art, to be participants of revival (the same process was developing in Georgian painting, many common items, expressive means pulled together Georgian and Armenian fine arts, made possible their coexistence). Creativity of outstanding Armenian writers and art workers caused growth of cultural consciousness in all layers of Armenian population. In salons (“Vernatun” Hovhannes Tumanyan) discussions of patriotically inclined intelligence on the future of Armenia gave a certain direction to creativity of artists.

Tbilisi, its finest landscape, the dramatized life of its colorful townspeople, original atmosphere occurring there played a big role in the establishing of emotional background.

A special contribution was brought in the creation of art school by the artists, having different manner of painting, different art directions; by the professionals, who had got education in Russia and Europe – such as the founder of the Armenian landscape genre Gevorg Bashinjaghyan (the author of the first personal exhibition in Tbilisi), Grigol Sharbabchyan, Eghishe Tadevosyan (one of the first profes-

⁵ N. Elizbarashvili. “Armenian Artists From Tbilisi”. Noah’s Ark: Independent informational and analytical international Armenian newspaper №9 (43). 2001.

⁶ More than 300 surnames of Armenian artists, working in Georgia at various times, were fixed by us in the art development house “Art-arsi”.

sors of Tbilisi Academy of Arts, founded in 1922), Harutyun Shamshinyan, Hmayak Hakobyan, Panos Terlemezyan, Vardges Surenyants, Vahram Gaifejyan, Joseph Karalyan, and others, less known by today artists (Vasily Piradov, Maral Bekmarmacheva, Mikhael Khununts, Lazar Artazyan, Sedrak Arakelyan, Sargis Khachaturyan, sculptors Mikael Mikaelyan, Stephan Tarkharyan), also self-taught artists Vano Khojabekov and Karapet Grigoryants, living in Tbilisi for a short time Ivan Aivazovsky, great masters of Armenian painting of XX c. Martiros Saryan, Yervand Kochar and George Yakulov⁷. For successful work of art life of the city it was important for Armenian artists to take part in the exhibitions, organized by the “Society of encouragement of Caucasian Fine Arts”, founded in 1887, to contribute their share in business of “The society of Armenian artists”⁸, founded in 1916 and later in business of “Hayartun” (till 1930).

During the independence of Georgia (1918-1921), in Tbilisi, the city which later was called “a fantastic city”, on the background of the active art life, where avant-garde writers and artists, escaped from the local and Russian Bolshevik terror, young Yervand Kochar’s exhibition became a significant event (1919); then in the journal “Arsi” Alexander Bazhbeuk-Melikov and Lado Gudiyashvili held the exhibition in 1918. Later, the consequences of the Soviet moral terror were equally reflected in the biographies of both artists Gevorg Grigoryan (Giotto) and David Kakabadze.

They were not forgiven their free-thinking and creative researches. Fortunately, in the II half of the 50s Lado Gudiyashvili and Alexander Bazhbeuk-Melikov became real triumphants.

Since 20s of the XX c. Tbilisi art business was stipulated by a brilliant artist Alexan-

⁷ In the essay collection “Волны счастья” (Ереван. 1981), Telman Zurabyan, Tbilisi Armenian by origin, concerns very emotionally the painting of Tbilisi leading artists.

⁸ Founders: Levon Hazarapetyan, Garegin Levonyan, Martiros Saryan, Eghishe Tadevosyan, Panos Terlemezyan, Grigol Sharbabchyan; members: Stepan Aghajanyan, Hmayak Hakobyan, Sedrak Arakelyan, Vahram Gaifejyan, Sargis Kirakosyan, Mkrtich Margaryan, Isahak Mezurnyan, Mikhael Khununts, George Yakulov and others

გარი ღავთიანის სახლი. „შემოქმედი“
 იური მეჩიტოვის ფოტო

Գարի Դավթյանի տունը. «Կարպետը»
 Լուսասկարը՝ Յուրի Մեչիտովի
 Garry Davtyan`s House. "Creator"
 Photo by Yuri Mechitov

XX c. was accomplished by such remarkable artists as Sergey Paradjanov and Gayane Khachaturyan. Owing to them Tbilisi became another Mecca for fans of art who wished to understand Armenian soul.

In 2010 in Tbilisi, in Merab Berdzenishvili International Cultural Centre “Muza” the exposition of well-known modern Armenian artists (Zuleyka Bazhbeuk-Melikova, Robert Kondakhsazov, Gayane Khachaturyan) was organized. Works of some modern artists were exhibited there also, but for today a figure, similar to the leaders of the past time, is not marked out.

Nowadays we can get pleasure watching very interesting works of such artists

der Bazhbeuk-Melikov. Generations of artists were influenced by his real and at the same time fantastic art world.

Tbilisi Academy of Art, founded in 1922, played a big role in the development of the Armenian art and establishment of Tbilisi art school. Such well-known artists as Eduard Isakbekyan, Dimitry Nalbandyan, Ruben Loris-Melikov, architect Rafael Israelyan, ceramic-artists Hripsime Simonyan, Ruben Shaverdyan, sculptor Rudolf Safarov and others graduated from Tbilisi Academy of arts, but later worked in Armenia and Russia. Another part of artists – painter Hakobjyan Gharibjanyan (the artist of tragical destiny, who destroyed most of his works himself), Sokrat Kirakozov, Trdat Nalbandyan; drawing master Grigory Mirzoev, Aram, Hakob Kojoyan’s brother and others continued their creative work in Tbilisi. A big group of women-artists – Anastasia Dandurova, Nina Tamamshva, Helen Digurova-Kikodze, Barbara Bebutova–Gabunia, later the members of Elene Akhvediani group – Madlen Amirkhanova, Nadezhda Alexanyan-Shakhaziz also worked in Tbilisi; applied arts artists Levon Osipov also Garegin Mirzoev and others. Armenian artists were also engaged in sculpture.

For such remarkable artists and researchers of the second half of XX c., as Lev Bayakhchev, Robert Kondakhsazov, Albert Dilbaryan, the youngest Zuleyka Bazhbeuk-Melikova, such artists as Alexander Bazhbeuk, Giotto remain considerable reference points.

At the same period the theatrical figure, self-taught artist Vagharshak Elibekyan, like many Georgian and Armenian artists, brought his contribution for compiling the visual encyclopedia.

უან-ხაჩი (ვარუჟან ხაჩატუროვი). სიყვარული. მხატვრის მემკვიდრეების საკუთრება
 Ժան-ხաչ (Վարուժան Խաչատուրով). Սեր. Նկարչի հետևորդների սեփականությունը
 Jean-Khach (Varuzhan Khachaturov). The Love. The property of the artist's successors

as Eduard Gukasov, Jean-Khach (Varuzhan Khachaturov), Chakho (Sergo Chakhoyan), Vigen Vartanov (artist- photographer, collage-artist), Khachatur Gevorgyan (the author of Tbilisi room models), causes more and more interest in the original creativity of Garry Davtyan. Grigol Danelyan and Mais Mkhitaryan could be also mentioned, but they don't live in Georgia now.

The list of works will not be full if we don't mention the authors of photo series devoted to Tbilisi (Alexander Arutyunov, Alexander Sahakov, Sargis Darchinyan, Ruben Rukhkyan, Levan and Alexander Mamulovs, Yuri Terterov, Yuri Mechitov, its townspeople and Tbilisi armenian Sergey Paradjanov.

At first sight the creativity of Georgian-Armenian painters represent quite colorful conglomerate. Many of them are connected with each other only by national origin and geographic area of action. Georgian pupil's creativity is sometimes very near to famous artists of Tbilisi school (Alexander Bazhbeuk-Melikov, Albert Dilbaryan).

The original type of art of Tbilisi Armenians had been generated by unity of a set of incompatible elements (classical art of Western Europe, impressionism, Russian realistic painting, medieval and modern Armenian art, avant-garde currents of XX c., the impulses, received from Georgian art). This mix and Tbilisi landscape motives, temperament of artist, soul, memoirs of tragedy of the nation, pride – all these qualities create unique art effect, which united various artists with each other.

While deeper analysis many nuances are manifested which connect, stylistically different painters, characteristic of their approach and coincidence are made evident - hedonistic enjoy of life, permanent feeling of life triumph (sometimes mixed up with pain), pictorial gentleness, special perception towards colors, negation of its exceptional sound, great interest in the wealth of facture.

In Georgia, Armenian artists, quite integrated in local environment, had been actively connected with art process, participated in all phenomena occurring in Georgian Fine Arts, shared with Georgian colleges their grief and joy, brought the contribution to development of modern Georgian Art. Their creativity became an original part of Georgian art. At the same time, dynasties of artists, such as the Bazhbeuk-Melikov, the Bayakhchev, the Dilbaryan, the Manoyan, the Mirzoyan more generated.

Love to Georgia, shown in emotional works of Armenian artists, stands out of their art. In 2010, in Yerevan, at the exhibition, devoted to 100-th anniversary of artist-chronicler Vagharshak Elibekyan, his son, the well-known artist Genrikh Elibekyan exhibited his own interpretation of Tbilisi motives, a certain response of memories from his childhood. The tradition carries on...

Bazhbeuk, Giotto, Lev Bayakhchev, Dilbo, Chakho, Sergey Paradjanov, Gayane, Zuleyka and other artists from Tbilisi are all our mutual pride. They love Tbilisi, Georgia, which played important role in their life and creative work. They have never lost their connection with Armenia, its art process. Coexistence of two tendencies created the unique phenomenon – art works of Armenian artists of Georgia.

The present exhibition and the catalogue is our attempt to show the art value of the phenomenon. It is a certain level in studying of Georgian-Armenian art relations. We hope that the quality of presented works and their originality will attract attention of amateurs and experts of art in Georgia, Armenia and in all cultural world.

ფერწერა ԽՂՎԱԿԱՐ Painting

- ჰაკობ ჰოვნათანიანი • ჯԱԿՈԲ ՀՈՎՆԱԹԱՆՅԱՆ • HAKOB HOVNATANYAN
- სთეფანოს ნერსისიანი • ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ • STEPHANOS NERSISYAN
- ჰარუთინ შამშინიანი • ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ՇԱՄՇԻՆՅԱՆ • HARUTYUN SHAMSHINYAN
- გევორგ ბაშინჯაღიანი • ԳԵՎՈՐԳ ԲԱՇԻՆՋԱՂՅԱՆ • GEVORG BASHINJAGHYAN
- ელიშე თადეოსიანი • ԵՂԻՇԵ ԹԱԴԵՎՈՍՅԱՆ • EGHISHE TADEVOSYAN
- კარაპეტ გრიგორიანცი • ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ • KARAPET GRIGORYANTS
- ჰმაიაკ ჰაკობიანი • ՀՄԱՅԱԿ ՀԱԿՈԲՅԱՆ • HMAYAK HAKOBYAN
- მარტიროს სარიანი • ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐՅԱՆ • MARTIROС SARYAN
- გრიგოლ (გიგო) შარბაბჩიანი • ԳՐԻԳՈՒԼ (ԳՐԳՈ) ՇԱՐԲԱԲՉՅԱՆ • GRIGOL (GIGO) SHARBABCHYAN
- სედრაკ არაქელიანი • ՍԵԴՐԱԿ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ • SEDRAK ARAKELYAN
- სარგის ხაჩატურიანი • ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ • SARGIS KHACHATURYAN
- ალექსანდრე ბაჟბეუკ-მელიქოვი • ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԲԱՅԲԵՈՒԿ-ՄԵԼԻՔՈՎ • ALEXANDER BAZHBEUK-MELIKOV
- გევორგ გრიგორიანი (ჯოტო) • ԳԵՎՈՐԳ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ (ՋՈՏՏՈ) • GEVORG GRIGORYAN (GIOTTO)
- იოსებ კარალიანი • ՋՈՎՍԵԲ ԿԱՐԱԼՅԱՆ • JOSEPH KARALYAN
- რუბენ ლორის-მელიქოვი • ՌՈՒԲԵՆ ԼՈՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՈՎ • RUBEN LORIS-MELIKOV
- ნინა თამაშევა • ՆԻՆԱ ԹԱՄԱՄՇԵՎԱ • NINA TAMAMSHEVA
- ალბერტ დილბარიანი (დილბო) • ԱԼԲԵՐՏ ԴԻԼԲԱՐՅԱՆ (ԴԻԼԲՈ) • ALBERT DILBARYAN (DILBO)
- ლევ ბაიახჩევი • ԼԵՎ ԲԱՅԱԿԻՇԵՎ • LEV BAYAKHCHEV
- რობერტ კონდაქსაზოვი • ՌՈՒԲԵՐՏ ԿՈՆԴԱԽՏԱՅՈՎ • ROBERT KONDAKHSAZOV
- გაიანე ხაჩატურიანი • ԳԱՅԱՆԵ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ • GAYANE KHACHATURYAN

ՀԱԿՈԲ ՀՈՎՆԱՏԱՆՅԱՆ • HAKOB HOVNATANYAN
(1806-1881)

Նիկոլայ Վասիլյիլի Իլինսկուի դիմանկարը. Կտավ, յուղաներկ
Portrait of Nikolay Vasily Ilinskiy. Oil on canvas
33x29

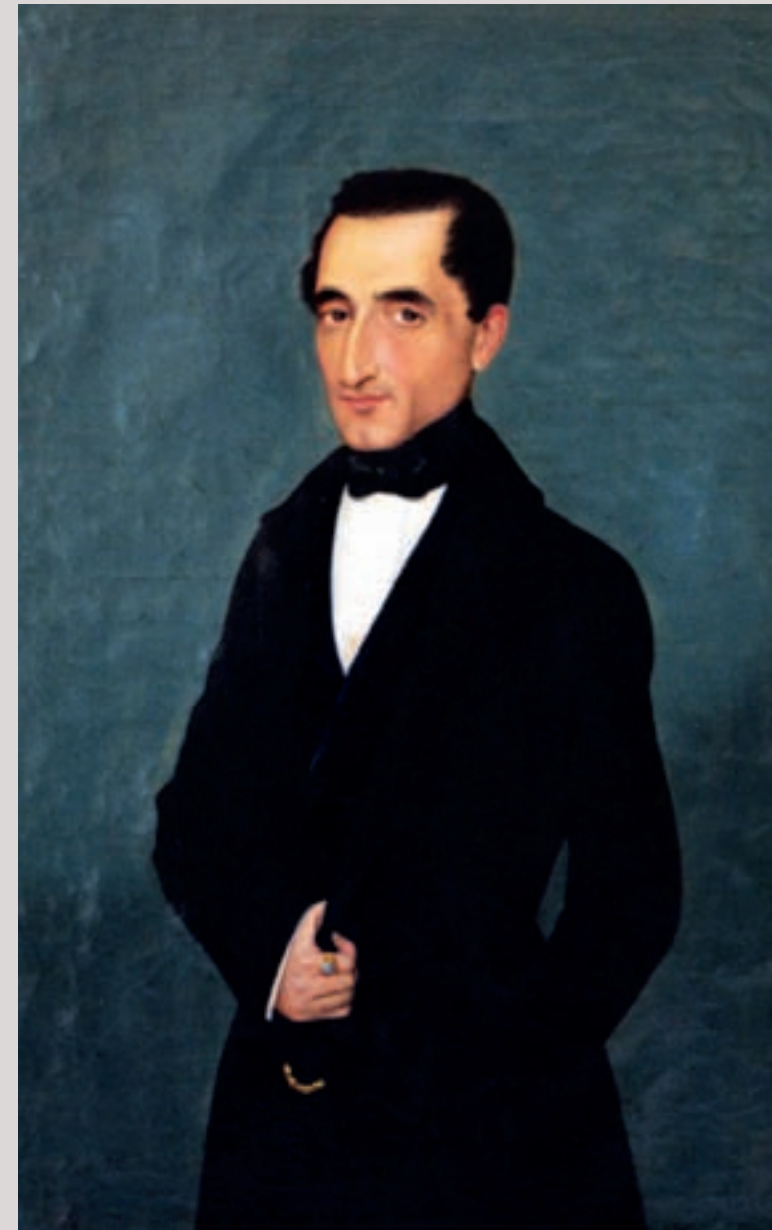
Վասիլ Իլինսկուի շքանշաններով դիմանկարը. Կտավ, յուղաներկ
Portrait of Vasily Ilinskiy. Oil on canvas
25,5x22

Սամբեղրո շքանշաններով զինվորի դիմանկարը. Կտավ, յուղաներկ
Portrait of Military Man. Oil on canvas
28,5x23,5

ი.მელიქოვის (მელიქიშვილის) მეუღლის პორტრეტი. ტილო,ზეთი
ჩ. მსქიძიძე (მსქიძიძე) კსიჯ იქმასსკარდ. კთაძ, კილასსერს
Portrait of I.Melikov's (Melikishvili's) Wife. Oil on canvas
65x55

ი. მელიქოვის (მელიქიშვილის) პორტრეტი. ტილო,ზეთი
ჩ. მსქიძიძე (მსქიძიძე) იქმასსკარდ. კთაძ, კილასსერს
Portrait of I. Melikov (Melikishvili). Oil on canvas
69x51

სთეფანოს ნერსისიანი • ՄՏԵՓԱՆՈՍ ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ • STEPHANOS NERSISYAN
(1807-1884)

ა. ტერ-ღუკასოვის ძმის პორტრეტი. ტილო,ზეთი
Ա. Տեր-Ղուկասյանի եղբոր იქմასსკարდ. კთაძ, კილასსერს
Portrait of A.Ter-Ghukasov's Brother. Oil on canvas
39,9x33,5

ა. ტერ-ღუკასოვის პორტრეტი. ტილო,ზეთი
Ա. Տեր-Ղուկասյանի იქմასსკարდ. კთაძ, კილასსერს
Portrait of A.Ter-Ghukasov. Oil on canvas
38x32

ქეიფი ორთაჭალის ბაღში. ფრაგმენტი
ხსნიუქ ორქანაქაქი აყიღი. ხატყაბ
Feast in Ortachala Garden. Fragment

ქეიფი ორთაჭალის ბაღში. ტილო, ზეთი
ხსნიუქ ორქანაქაქი აყიღი. სთაყ, ქილასერქ
Feast in Ortachala Garden. Oil on canvas
103×165

ჰარუთუნ შამშინიანი • ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ՇԱՄՇԻՆՅԱՆ • HARUTYUN SHAMSHINYAN

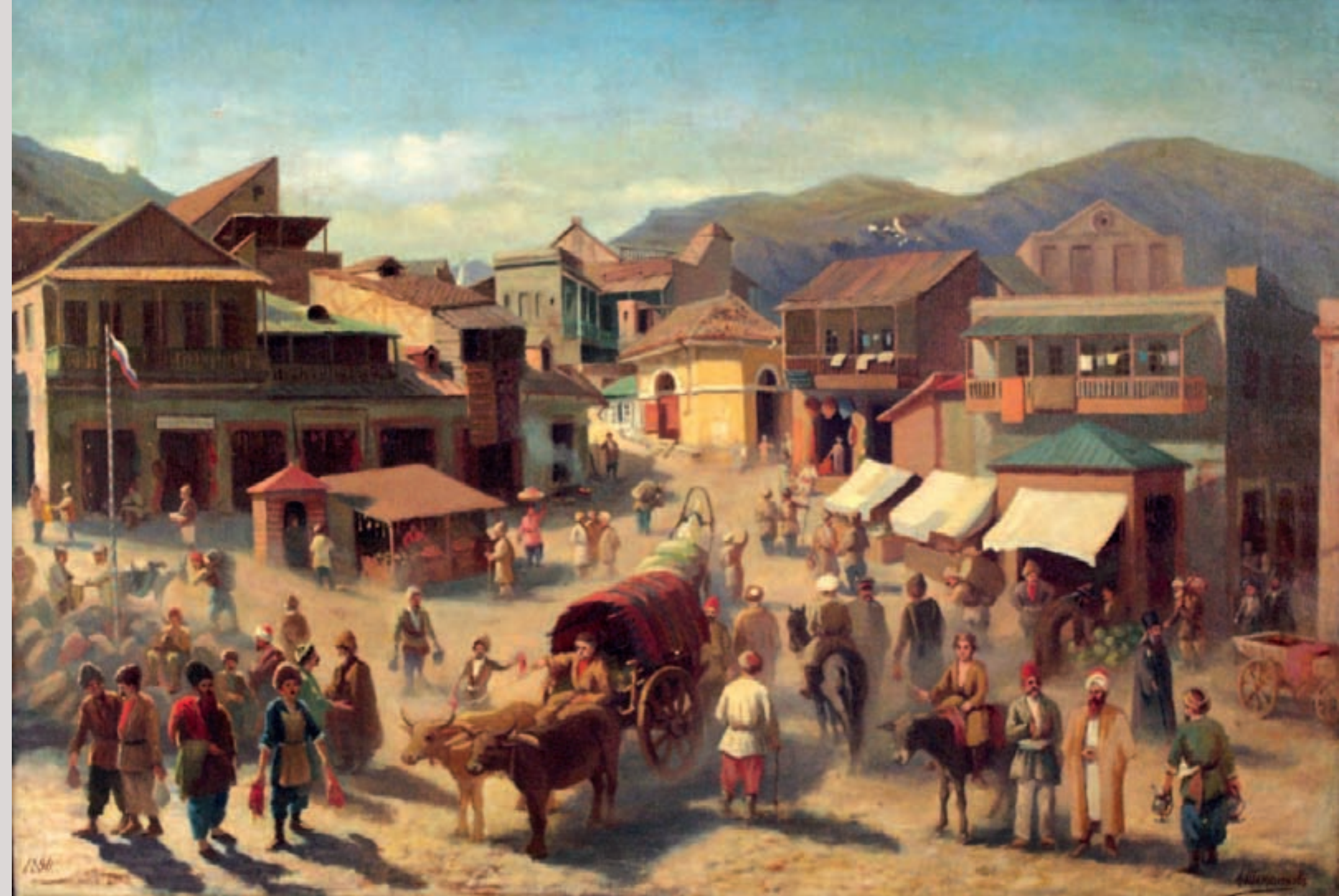
(1856-1914)

დერვიში. ტილო, ზეთი
ღერქიჯდ. სთაყ, ჟილასნერს
Dervish. Oil on canvas
1899 • 90×72

მეზღვურის პორტრეტი. ტილო, ზეთი
საქასთილ იქსასსკაიქდ. სთაყ, ჟილასნერს
Portrait of a Sailor. Oil on canvas
1881 • 76×62

მეიდანის ტილო, ზეთი
სქიქას. სთაყ, ჟილასნერს
Meydan. Oil on canvas
1890 • 50×72

გეორგ ბაშინჯაღიანი • გეორგ ბაშინჯაღიანი • GEVORG BASHINJAGHYAN

(1857-1925)

პეიზაჟი. ტბა. მუყაო, ზეთი
ჩსასსკარი. სტა. სტა. სტა. სტა.
Landscape. Lake. Oil on cardboard
6x15

დარილის ხეობა. მუყაო, ზეთი
ჩარიაჟი სტა. სტა. სტა. სტა.
Dariali Gorge. Oil on cardboard
1893 • 33x49,5

კოჯორის ტყე. ტილო, ზეთი
ჩიჯორის ასტა. სტა. სტა. სტა.
Kojori Forest. Oil on canvas
1916 • 48x92

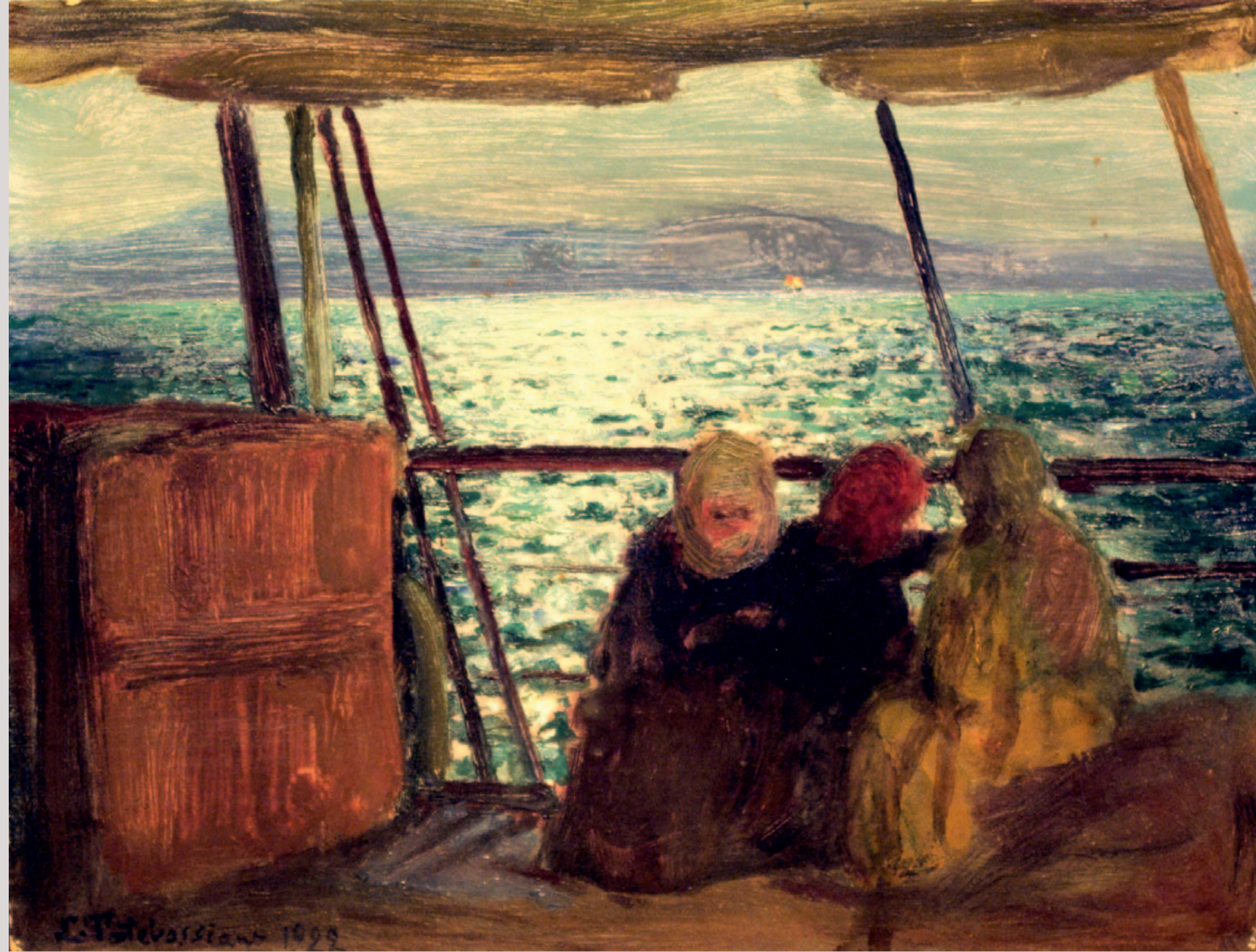

ელისე თადეოსიანი • ԵՂԻՇԵ ԹԱԴԵՎՈՍՅԱՆ • EGHISHE TADEVOSYAN

(1870-1936)

Արարատի մտ. Գիլո, Ֆետի
Սրարատ լեռ. Կտակ, յուլասերկ
Mount Ararat. Oil on canvas
58x98

Զեյրուտի. Գիլո, Ֆետի
Բեյրութ. Կտակ, յուլասերկ
Beirut. Oil on canvas
1922 • 18,5x24

კარაპეტ ბრიგორიანტი • ყარაუტეს გრიგორიანტი • KARAPET GRIGORYANTS

(1870-1943)

ბრამული. ფირფიცარი, ჩითი, ზეთი
სურამიქი. სრქათაქათას, ჯიჲ, კილასტერქ
Khramuli. Oil on chintz laid on plywood
1936 • 136x63

მოცეკვავე ქალი. ფირფიცარი, მუშაბა, ზეთი
ღარიღიქს. სრქათაქათას, მიძაჲ
Dancing Woman. Oil on oilcloth on plywood
1936 • 135x67

პორტრეტი. ფირფიცარი, ზეთი
ღქმასსკარი. სრქათაქათას, კილასტერქ
Portrait. Oil on plywood
1924 • 157x73

პატარძალი დაირით. ფირფიცარი, მუშაბა, ზეთი
ღაქრეაქიქ ხარისაგის
სრქათაქათას, მიძაჲ, კილასტერქ
Bride with Tambourine. Oil on oilcloth, on plywood
1930 • 143x61

ჰმაიაკ ჰაკობიანი • ՀԱՄԱԿ ՀԱԿՈԲՅԱՆ • HMAYAK HAKOBYAN

(1871-1939)

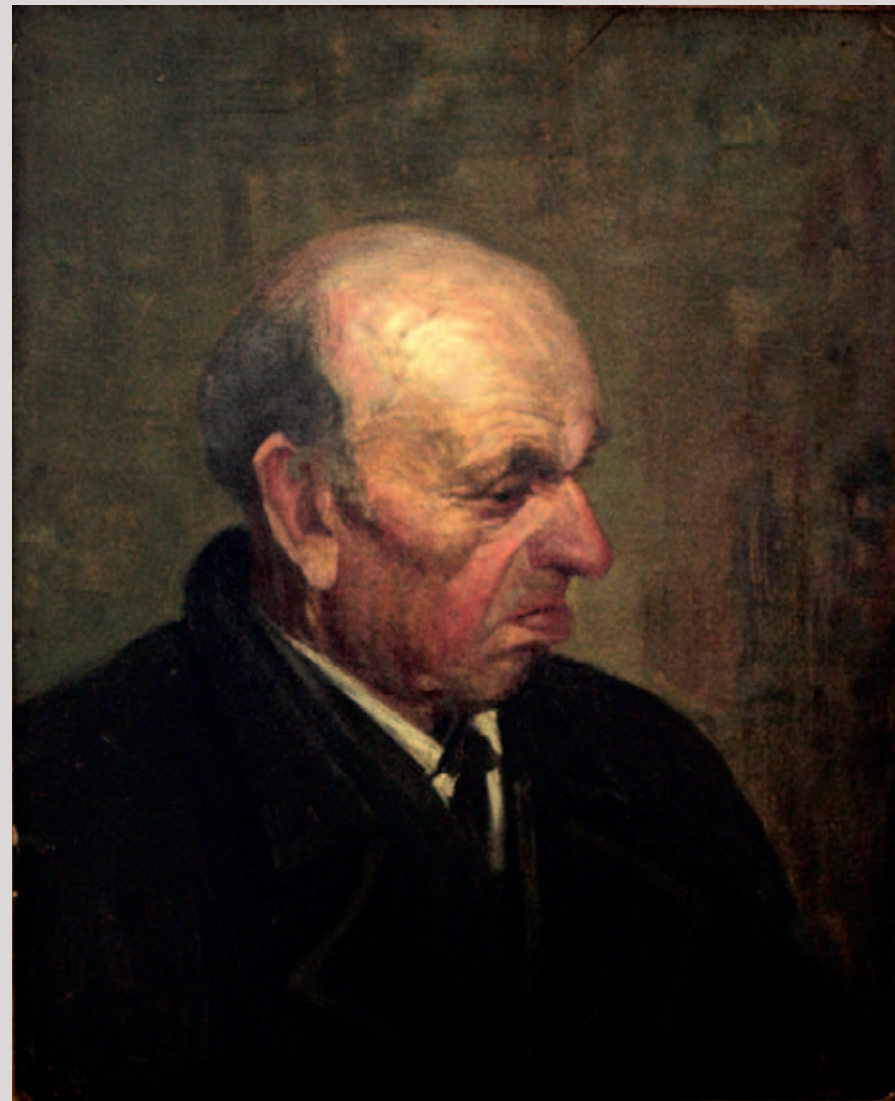
მამაკაცი წითელი მოსასხამით. ტილო, ზეთი
ყარმჩი թիկնցով տղամարդ. կտավ, յուղსերկ
Man in a Red Robe. Oil on canvas
1894 • 43×35,5

გლეხის პორტრეტი. მუყაო, ზეთი
Գեղուկի դիմასկար. սովորաբար, յուղსերկ
Portrait of Farmer. Oil on cardboard
32,5×24

მეიდან. ტილო, ზეთი
Մեյդան. կտավ, յուղსերկ
Meydan. Oil on canvas
1937 • 70×95

მობუციის პორტრეტი. ტილო, ზეთი
Մերուսու դիմასկար. կտավ, յուղաներկ
Portrait of an Old Man. Oil on canvas
1892 • 51×41

მობუცი მამაკაცი. მუყაო, ტილო, ზეთი
Մեր տղամարդ. սովորաբար, կտավ, յուղաներկ
Old Man. Oil on canvas pasted on cardboard
1893 • 52×41,5

მარტიროს სარიანი • ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐՅԱՆ • MARTIROS SARYAN

(1880-1972)

ნატურმორტი. ტილო, ზეთი
Տատյուրմորտ. կտավ, յուղաներկ
Still Life. Oil on canvas
1968 • 46×62

გრემოლ (გიგო) შარბაბჩიანი • გრიგოლ (გიგო) შარბაბჩიანი
GRIGOL (GIGO) SHARBABCHYAN

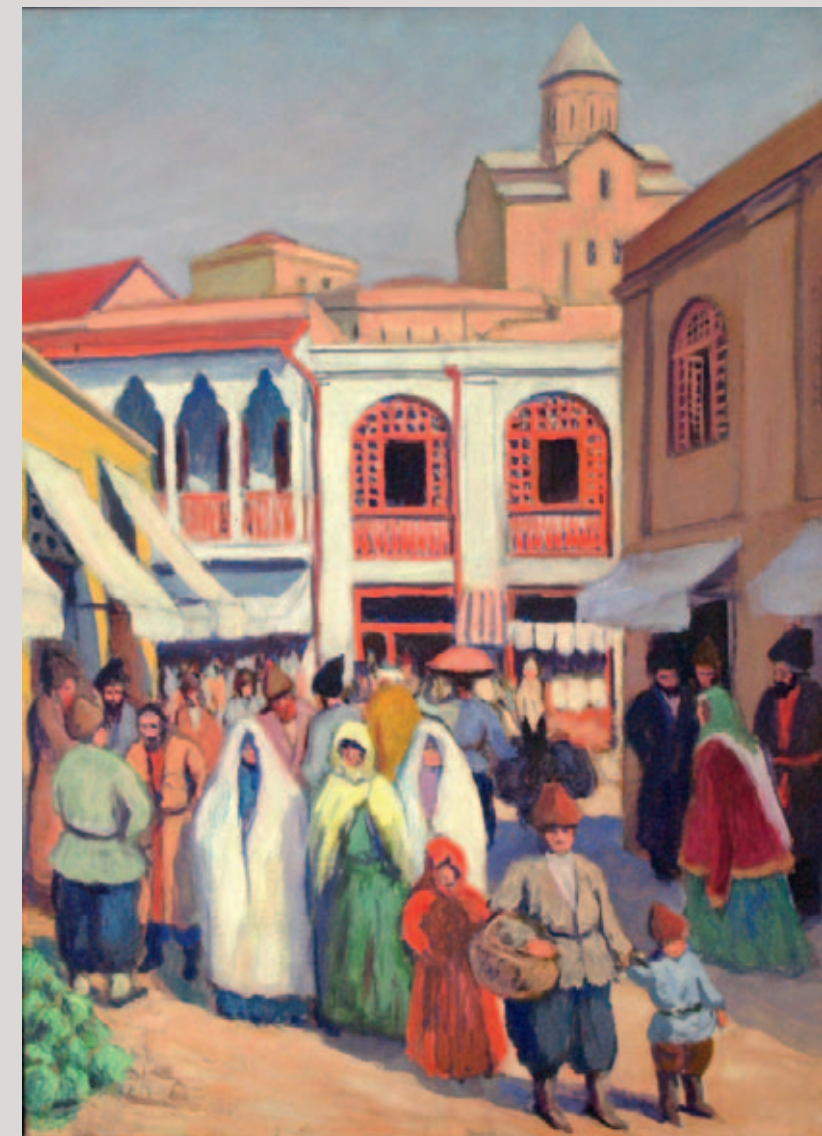
(1884-1942)

ზღვის სანაპირო. ტილო, ზეთი
შიქასი. კთაყ, კიოლასტრეკ
Beach. Oil on canvas
22x28

ფეტხაინობა. ტილო, ზეთი
ფეტხაისიოტა. კთაყ, კიოლასტრეკ
Petkhainoba. Oil on canvas
72x60

მეიდანი. შაითან ბაზარი. ტილო, ზეთი
შეიქასი. შეიქასი რაყარ. კთაყ, კიოლასტრეკ
Meydan. Shaitan Bazaar. Oil on canvas
66x49

პეიზაჟი, კალო. მუყაო, ზეთი
 ჩსასსკარ, კაქასთე. სთქარაჟიოქ, ჟილასნერქ
 Landscape, Threshing Floor. Oil on cardboard
 1906 • 25x33

გორისი, გამოქვაბულები. მუყაო, ზეთი
 ჳორქი, ქარაქერსერ. სთქარაჟიოქ, ჟილასნერქ
 Goris, Caves. Oil on cardboard
 26x35

საიათნოვა. ტილო, ზეთი
 საქარა-სიქა. კთაქ, ჟილასნერქ
 Sayat-Nova. Oil on canvas
 163x67

სედრაქ არაქელიანი • სხირაქ ანაქსლქსას • SEDRAK ARAKELYAN

(1884-1942)

პეიზაჟი. მუყაო, ტილო, ზეთი
 ჩსასსკარ. სთქარაჟიოქ, კთაქ, ჟილასნერქ
 Landscape. Oil on canvas over cardboard
 23,5x33

სარგის ხაჩატურიანი • ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ • SARGIS KHACHATURYAN

(1886-1947)

თბილისის ევროპული ნაწილი ზამთარში. ტილო, ზეთი
Թբիլիսիի եվրոպական մասը ձմռանը. կտավ, յուղաներկ
Tbilisi's European Section in Winter. Oil on canvas
78x91

ალექსანდრე ბაზბეუკ-მელიქოვი • ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԲԱԺԲԵՆԻԿ-ՄԵԼԻՔՈՎ
ALEXANDER BAZHBEUK-MELIKOV

(1891-1966)

Մ. Կակաբաձեի պորտրեტი. ტილო, ზეთი
Մ. Կակաբաձեի դիմასկարը. կտավ, յուղաներկ
Portrait of M. Kakabadze. Oil on canvas
1957 • 47,5x40

Ա. Վარაզის պորտრეტი. მუყაო, ზეთი
Ա. Վარაզիի դիմასկարը. ստվարաթიღი, յուղანերկ
Portrait of A. Varazi. Oil on cardboard
1953 • 39x33

ცირკი. ტილო,ზეთი
სრცხს. სთსდ, ჟილსსრს
Circus. Oil on canvas
1935 • 50x47

მზეტილლე ცირკი. ტილო,ზეთი
ზრეხს სრსხს. სთსდ, ჟილსსრს
Vagrant Circus. Oil on canvas
1939 • 43x51

წჟალამწევი ჩარზი ორთაჭალაში. ტილო, ზეთი
ფრადრ ჟარიჟა` ორჭანდსჟილს. სთსდ, ჟილსსრს
Sluice Gate in Ortachala. Oil on canvas
50x53

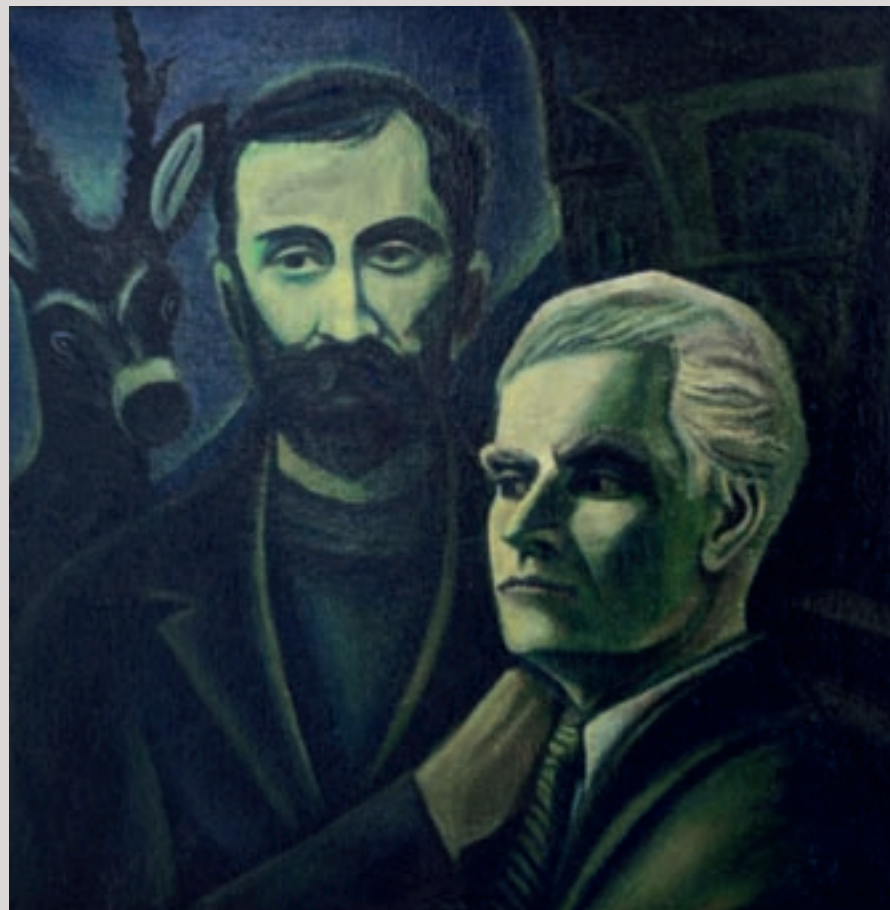

გევორგ გრიგორიანი (ჯოტო) • გეორგი გრიგორიანს (გისსი)
 GEVORG GRIGORYAN (GIOTTO)

(1897-1976)

ნიკოლოზ ბარათაშვილი. ტილო, ზეთი
 სხილივ წარაქაუძქი. კთაძ, კილასნერს
 Nikoloz Baratashvili. Oil on canvas
 1960 • 48x47

„ირმის ნახტომთან“ (ლადო გუდიაშვილის პორტრეტი). ტილო, ზეთი
 «ხეღნერიღი ზღჩეღ» სსკარიღ მით (ლარიღ ღიღჩიკაუძქიღ იღმასსკარიღ)
 კთაძ, კილასნერს
 Before the Background of the “Deer Jump” (Portrait of Lado Gudiashvili)
 Oil on canvas
 1959 • 68x65

იოსებ კარალიანი • ჯიქსუფ კარალიანს • JOSEPH KARALYAN

(1897-1981)

ჟანრული სცენა ქველი თბილისის კოვიდან. მუკაო,ზეთი
 ჭასრიაქის თხსარას ირჩიქსიქი კსნსვარიღე. სიღკარაქიღიღ, კილასნერს
 Genre Scene from the Life of Old Tbilisi. Oil on cardboard
 1972 • 28x23

რუბენ ლორის-მელიქოვი • ՌՈՒԲԵՆ ԼՈՐԻՍ-ՄԵԼԻԳՈՎ • RUBEN LORIS-MELIKOV

(1903-1948)

ტივების დაცურება. ტილო,ზეთი
Լաստալիդ. Կտավ, յուղաներկ
Sailing Rafts. Oil on canvas
1933 • 91x65

ნინა თამამშევა • ՆԻՆԱ ԹԱՄԱՄՇԵՎԱ • NINA TAMAMSHEVA

(1905-1971)

ქალის პორტრეტი. ტილო,ზეთი
Կնիդ դիմանկար ջաթաս. Կտավ, յուղաներկ
Portrait of a Woman. Oil on canvas
80x57

მამაკაცის პორტრეტი. ტილო, ზეთი
Տղամարդու դիմանկար. Կտավ, յուղաներկ
Portrait of a Man. Oil on canvas
80x45

ალბერტ დილბარიანი (დილბო) • ԱԼԲԵՐՏ ԴԻԼԲԱՐՅԱՆ (ԴԻԼԲՈ)
 ALBERT DILBARYAN (DILBO)

(1928-1991)

Մხატցարի և մոդելները. Գիտ, Ֆետի
 Նկարիչը և մոդելները. Կտակ, յուղասերկ
 Artist and Models. Oil on canvas
 81x72

Չալիսի պորտրեթի մարատի. Գիտ, Ֆետի
 Հոլիարիոլ կնոջ դիմանկար. Կտակ, յուղասերկ
 Portrait of a Woman with a Fan. Oil on canvas
 1980 • 80x60

Թբիլիսիի մոտիվ, Նիլիսի Դուչանի. Մուսո, Մերբուլի Գեչնիկ
 Թբիլիսիի մոտիվ. Մրդի դիլքաս. Սոլարաթիոլ, խառը տեխնիկ
 Tbilisi Motive. Fruit Store. Mixed media on cardboard
 1987 • 82x75

ქალის პორტრეტი. ტილო, ზეთი
 Կնոջ դիմასկար. ცთած, კილასნերს
 Portrait of a Woman. Oil on canvas
 1970 • 74x57

ა. მარტიროსოვის პორტრეტი. ტილო, ზეთი
 Ա. Մարտիրոսովի դիմასկարը. ცთած, კილასნերს
 Portrait of A. Martirosov. Oil on canvas
 1967 • 82x58,5

ლევ ბაიახჩევი • ლეւ ԲԱՅԱԽՉԵՎ • LEV BAYAKHCHEV

(1930-1992)

ნატურმორტი ხილით. მუყაო, შერეული ტექნიკა
 Տրճային Սասույւրմորտ. ստվարաթուղթ, խառը տեխնիկա
 Still Life with Fruit. Mixed technics on cardboard
 1992 • 50x40

ნატურმორტი. მუყაო, შერეული ტექნიკა
 Տասույւրմորտ. ստվարաթուղթ, խառը տեխնիկա
 Still Life. Mixed technics on cardboard
 1979 • 65x46

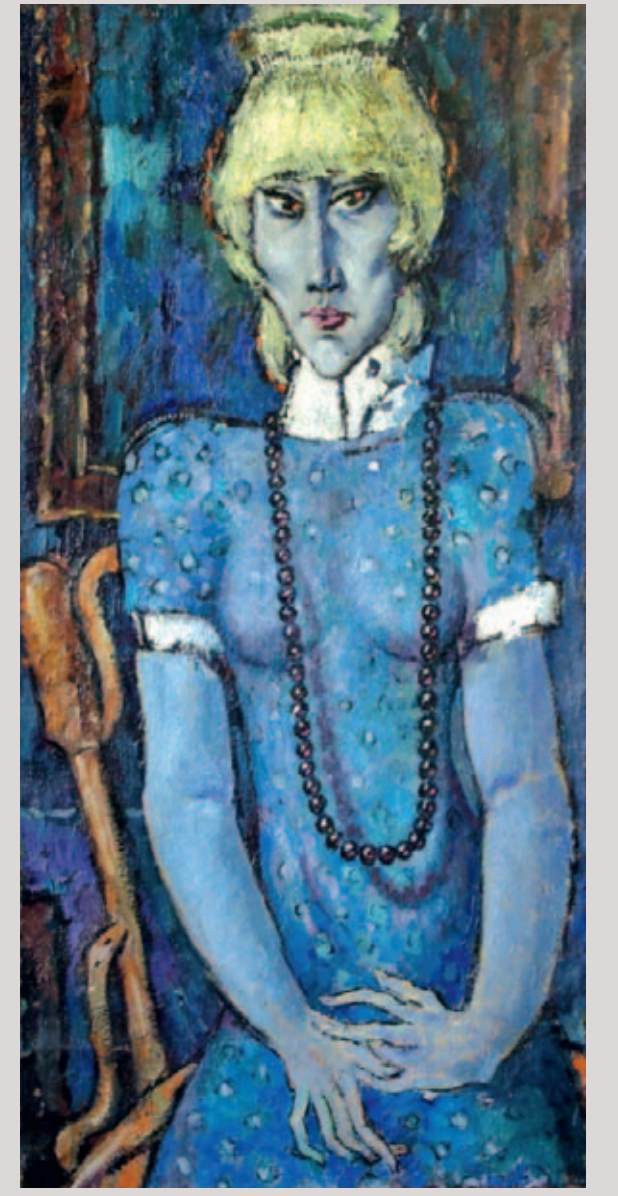
ა. სააკოვის პორტრეტი. ტილო, ზეთი
Ա. Սահակովի դիմასկարը. կտավ, յուղաներկ
Portrait of A. Sahakov. Oil on canvas
1973-74 • 108×58

ქალის პორტრეტი (იუტა პოლიკი). ტილო, ზეთი
Կասաგი դիմასկար (Յուտտա Պոլիկ). կտավ, յուղաներկ
Portrait of a Woman (Yutta Pollik). Oil on canvas
1969 • 70×50

მთვარიანე ღამე. ქალაღლი, გუაში
Լուսնյակ գիշեր. թուղթ, գուղ
Moonlit Night. Gouache on paper
1981 • 82×64

ღიანას პორტრეტი. ტილო, ზეთი
Լիანայի դիմასկարը. կտավ, յուղաներկ
Portrait of Liana. Oil on canvas
1974 • 106×52

რობერტ კონდაქსაშვილი • ՌՈՒԲԵՐՏ ԿՈՆԴԱԽՏԱԶՈՎ • ROBERT KONDAKHSAZOV

(1937-2010)

Նატյւրմորտի. Թւչաօ, Թեմբերա
ՏաՏյուԿրմիրտ. ստԿարաթիօլթ, տեմաԿերա
Still Life. Tempera on cardboard
1995 • 49,5×58,5

ԳօԳիլօս աԶանօ. Թւչաօ, Թեմբերա
ԳօԳիլիլի քաղՏիԻԸ. ստԿարաթիօլթ, տեմաԿերա
Gogilo Baths. Tempera on cardboard
94×80

Վեներա և Զմրի. Թւչաօ, Թեմբերա
Վեներաս և Կմիլիլ. ստԿարաթիօլթ, տեմաԿերա
Venus and Cupid. Tempera on cardboard
1995 • 51×42,5

(1942-2009)

"День белый локон"
ტილო, ზეთი
კთაქ, ჟიღასერქ
Oil on canvas
1981 • 75x165

"Конь камелий каменный"
ტილო, ზეთი
კთაქ, ჟიღასერქ
Oil on canvas
1981 • 75x140

ნატურმორტი მკვდარი თუთიყუშით. ტილო, ზეთი. 74x57
გ.ფარასტაშვილის კოლექცია
თბილისური ეზო. ტილო, ზეთი. 50x40
გ.ფარასტაშვილის კოლექცია
მხატვარი და მოდელეზი. ტილო, ზეთი. 81x72
გ.ფარასტაშვილის კოლექცია

ლევ ბაიანოვი

ქალის პორტრეტი (იუტა პოლიკი). 1969. ტილო, ზეთი 70x50. გ.ფარასტაშვილის კოლექცია
ასაკოვის პორტრეტი. 1973-74. ტილო, ზეთი. 108x58
სემ-ხელოვნების მუზეუმი
ლიანას პორტრეტი. 1974. ტილო, ზეთი. 106x52
მხატვრის მემკვიდრეების კოლექცია
ახალგაზრდა ქალის პორტრეტი (ლუსია). 1977
ტილო, ზეთი. 70,5x50,5. გ. ფარასტაშვილის კოლექცია
ნატურმორტი. 1979. მუყაო, შერეული ტექნიკა. 65x46
გ.ფარასტაშვილის კოლექცია
მთვარის მემკვიდრეების კოლექცია
მხატვრის მემკვიდრეების კოლექცია
სურბ გევორგი. 1983. ტილო, ზეთი. 87x66
მხატვრის მემკვიდრეების კოლექცია
ნატურმორტი ხილით. 1992. მუყაო, შერეული ტექნიკა
50x40. გ.ფარასტაშვილის კოლექცია
ნატურმორტი ხმელი ყვავილებით. 1992. მუყაო,
შერეული ტექნიკა. 50x40. გ.ფარასტაშვილის კოლექცია

როზერტ კონდახსაზოვი

ძველი ქალაქი. 1990. მუყაო, ტემპერა. 50x40
კერძო კოლექცია
ნატურმორტი ფანჯარაზე. 1993. ტილო, ტემპერა. 50x60
კერძო კოლექცია
ვენერა და ამური. 1995. მუყაო, ტემპერა. 51x42,5
კერძო კოლექცია
ნატურმორტი. 1995. მუყაო, ტემპერა. 49,5x58,5
კერძო კოლექცია
გოგილოს აბანო. მუყაო, ტემპერა. 94x80
კერძო კოლექცია

ბაიანი ხანატურიანი

"Конь камелий каменный". 1981. ტილო, ზეთი. 75x140
ადარჩიას კოლექცია
"День белый локон". 1981. ტილო, ზეთი. 75x165
გ.მელიქიძის კოლექცია

გ. შარასტაშვილის ხაღაპარი. ოქროსი ფაქურის ფაქურა, სილი, ლითონი. 50x40. გ. შარასტაშვილის ხაღაპარი
სკარბიქი და ანთონი. სილი, ლითონი. 81x72.
გ. შარასტაშვილის ხაღაპარი

ლევ ბაიანოვი

ყანაყი ექვანსკარ (ზოსთა შიქი). 1969. სილი, ლითონი 70x50. გ. შარასტაშვილის ხაღაპარი
ს. შარასტაშვილის ხაღაპარი. 1973-74. სილი, ლითონი. 108x58
ქალაქი-არქანთის ხაღაპარი
ქანაყი ექვანსკარ. 1974. სილი, ლითონი 106x52. სკარბიქი ხანთონის სილი
ქანაყი ექვანსკარ (ლიუსა). 1977. სილი, ლითონი 70,5x50,5. გ. შარასტაშვილის ხაღაპარი
სათუბანო. 1979. სილი, ლითონი, ხაღაპარი. 65x46
გ. შარასტაშვილის ხაღაპარი
ლიუსაყი ექვანსკარ. 1981. სილი, ლითონი 82x64. სკარბიქი ხანთონის სილი
სილი გილი. 1983. სილი, ლითონი. 87x66. სკარბიქი ხანთონის სილი
სკარბიქი ხანთონის სილი. 1992. სილი, ლითონი. 50x40. გ. შარასტაშვილის ხაღაპარი
სათუბანო, ჯორჯია ბილიქი. 1992. სილი, ლითონი, ხაღაპარი. 50x40. გ. შარასტაშვილის ხაღაპარი

რობერტ კონდახსაზოვი

ქი ქალაქი. 1990. სილი, ლითონი, ხაღაპარი. 50x40
ხანთონის ხაღაპარი
სათუბანო ყანთონის ქი. 1993. სილი, ლითონი. 50x60
ხანთონის ხაღაპარი
ქანთონის ხაღაპარი. 1995. სილი, ლითონი. 51x42,5
ხანთონის ხაღაპარი
სათუბანო. 1995. სილი, ლითონი, ხაღაპარი. 49,5x58,5
ხანთონის ხაღაპარი
გილიქი ქალაქი. სილი, ლითონი, ხაღაპარი. 94x80
ხანთონის ხაღაპარი

გაიანი ხანატურიანი

«День белый локон». 1981. სილი, ლითონი. 75x165
გ. შარასტაშვილის ხაღაპარი
"Конь камелий каменный". 1981. სილი, ლითონი. 75x140
ს. შარასტაშვილის ხაღაპარი

LEV BAYAKHCHEV

Portrait of a Woman (Yutta Pollik). 1969. Oil on canvas. 70x50
From the collection of G. Parastashvili
Portrait of A. Sahakov. 1973-74. Oil on canvas. 108x58
GNN - Museum of Fine Arts
Portrait of Liana. 1974. Oil on canvas. 106x52. Collections of the artists' heirs
Portrait of a Young Woman (Lusia). 1977. Oil on canvas. 70,5x50,5
From the collection of G.Parastashvili
Still Life. 1979. Mixed technics on cardboard. 65x46
From the collection of G.Parastashvili
Moonlit Night. 1981. Gouache on paper. 82x64
Collections of the artists' heirs
Surb-Gevorg. 1983. Oil on canvas. 87x66
Collections of the artists' heirs
Still Life with Fruit. 1992. Mixed technics on cardboard. 50x40
From the collection of G. Parastashvili
Still Life with dry Flowers. 1992. Mixed technics on cardboard
50x40. From the collection of G. Parastashvili

ROBERT KONDAKHSAZOV

Old City. 1990. Tempera on cardboard. 50x40
From a private collection
Still Life on the Window. 1993. Tempera on canvas. 50x60
From a private collection
Venus and Cupid. 1995. Tempera on cardboard. 51x42,5
From a private collection
Gogilo Baths. Tempera on cardboard. 94x80
From a private collection
Still Life, 1995. Tempera on cardboard. 49,5x58,5
From a private collection

GAYANE KHACHATURYAN

"Конь камелий каменный". 1981. Oil on canvas. 75x140
From the collection of A.Darchia
"День белый локон". 1981. Oil on canvas. 75x165
From the collection of G.Melikidze

გრაფიკა
ხაღაპარი
Graphics

ვანო ხოჯაბეკოვი • ვანო ხოჯაბეკოვი • VANO KHOJABEKOV

ბარბარე ბებუთოვა-გაბუნია • ბარბარე ბებუთოვა-გაბუნია • BARBARA BEBUTOVA-GABUNIA

ემა ლალაევა-ედებერიძე (ლალი) • ემა ლალაევა-ედებერიძე (ლალი) • EMMA LALAEVA-EDIBERIDZE (LALI)

ՅԱՆՈ ԽՈՋԱԶԵԿՈՅԻ • ՎԱՆՈ ԽՈՋԱԲԵԿՈՎ • VANO KHOJABEKOV

(1875-1922)

ՅԻՐԵՅԻՍ ԸԱԶՐԱՆԵԾԱ. ԺԱԼԱԼԻ, ՓԱՆԺԱՐԻ
 ԱՎԱՏԱՍԿՏԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՐԻՃ. ԹՈՒՂ, ՄԱՏԻՍ
 Donkeys' Return. Pencil on paper
 27x39

საყასბოები. ქალაღი, ფანქარი
 შააფიბსერი. ილია, შატი
 Butchers'. Pencil on paper
 23,5x33

- ← 1. მენშევიკური გვარდია. ქალაღი, ფანქარი
 შნსუნსისკას აქარიქა. ილია, შატი
 Menshevik Guard. Pencil on paper
 26x39
- 2. მოღაგენი და შუაკაცი. ქალაღი, ფანქარი
 აქნიილსერს ილ შიქამარიღ. ილია, შატი
 Quarrelers and Mediator. Pencil on paper
 18x39
- 3. ქეიფი ყორების ქიღაობის შემღეგ. ქალაღი, ფანქარი
 ხსიქუღ იღენიქ იქქამარიტიგ ხსიი. ილია, შატი
 Feast after Ram Fighting. Pencil on paper
 19x29
- 4. შახსეი-ვახსეი. ქალაღი, ფანქარი
 შაქსისე-ვაქსისე. ილია, შატი
 Shakhsey-vakhsey. Pencil on paper
 25x35,5

სულელი იაშკა. ქალაღი, ფანქარი
 ხსისი შაკას. ილია, შატი
 Stupid Yashka. Pencil on paper
 23x16

ბარბარი ბებუთოვა-გაბუნია • ბარბარე ბებუთოვა-გაბუნია
 BARBARA BEBUTOVA-GABUNIA

(1891-197?)

მეთარე. მუყაო, ქალაღი, აკვარელი
 მთარე. სიქარაილია, ილია, ჟრასერს
 Tar Player. Watercolor on paper laid on cardboard
 27x13

უცნობი მამაკაცი ქართული სამოსით. მუყაო, ქალაღი, აკვარელი
 სსბანისი თლამარიქ ქრასასას თარადიქ. სიქარაილია, ილია, ჟრასერს
 Unknown Man in Traditional Georgian Costume. Watercolor on paper laid on cardboard
 1937 • 27x22

ემა ლალაევა-ედიბერიძე (ლალი) • ესსსა ლაღახა-ეჩიჩენიძე (ღაღი)
EMMA LALAEVA-EDIBERIDZE (LALI)

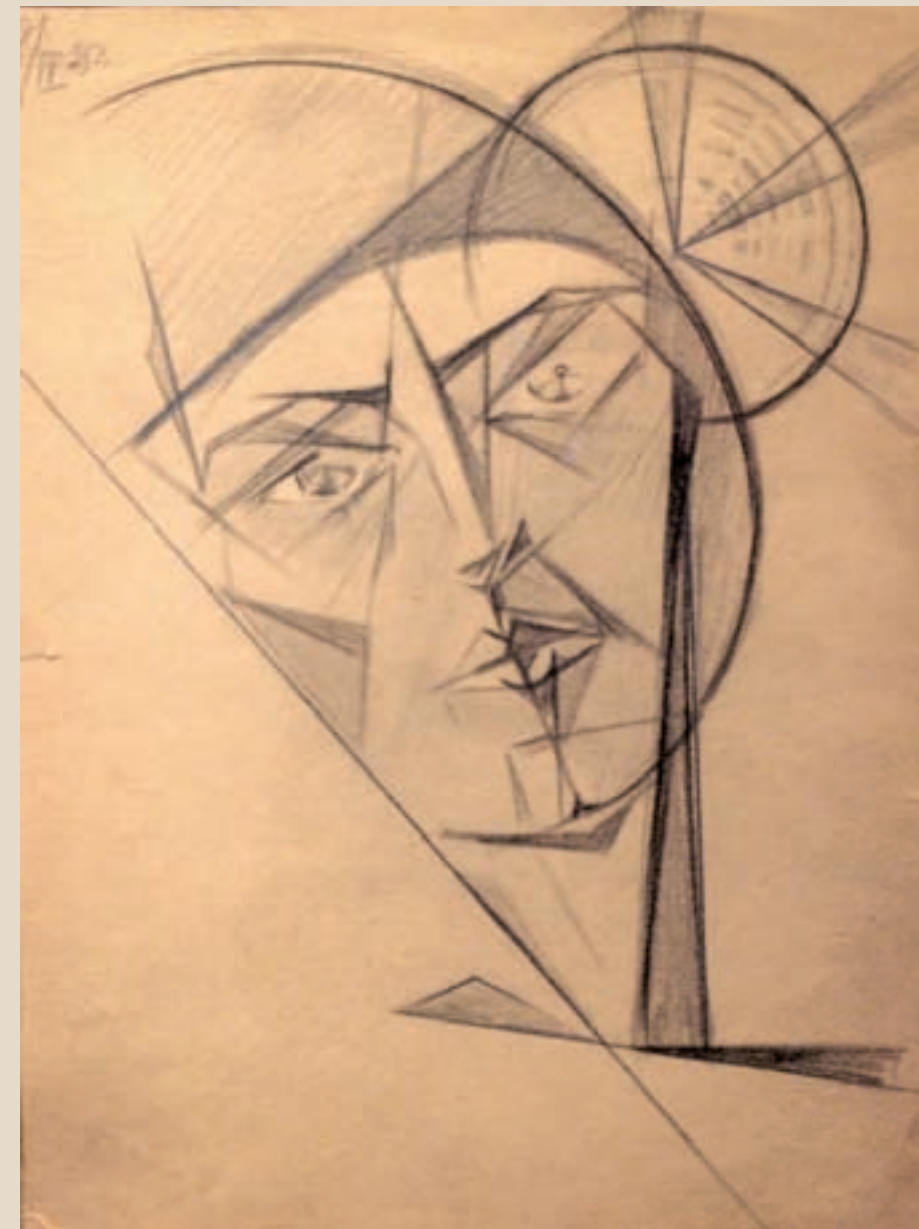
(1904-1991)

კინო. ქალაღი, შერეული ტექნიკა
ყჩსი. ჟიღი, ჟაღი თქსჩსკა
Cinema. Mixed technics on paper
15x17

მოდელი. ქალაღი, შერეული ტექნიკა
სიღს. ჟიღი, ჟაღი თქსჩსკა
Model. Mixed technics on paper
1925 • 24x14

ავტოპორტრეტი. ქალაღი, ფანქარი
ჩსღსაღჩმასსკაჩი. ჟიღი, მასიტი
Self-portrait. Pencil on paper
30,5x23

ვანო ხოჯაბეკოვი

საყვასხოები. ქალღაღდი, ფანქარი. 23,5x33 სმმ-ქარგასლა
 შახსეი-ვახსეი. ქალღაღდი, ფანქარი. 25x35,5 სმმ-ქარგასლა
 ცეკვა ღოქით. ქალღაღდი, ფანქარი. 19x32 სმმ-ქარგასლა
 ვერაზე ჯვართან. ქალღაღდი, ფანქარი. 25x40 სმმ-ქარგასლა
 მოღავენი და შუაკაცი. ქალღაღდი, ფანქარი. 18x39 სმმ-ქარგასლა
 ყორების ჭიღილი. ქალღაღდი, ფანქარი. 19,5x33 სმმ-ქარგასლა
 მენშევიკური გვარდია. ქალღაღდი, ფანქარი. 26x39 სმმ-ქარგასლა
 ვირების დაბრუნება. ქალღაღდი, ფანქარი. 27x39 სმმ-ქარგასლა
 ქეიფი ყორების ჭიღაობის შემდეგ. ქალღაღდი, ფანქარი 19x29. სმმ-ქარგასლა
 სულელი იაშვა. ქალღაღდი, ფანქარი. 23x16. სმმ-ქარგასლა

ვანო ხოჯაბეკოვი

შააფიობსერ. ჭიღი, მათხით. 23,5x33 ვ.სმმ- ჭარქასლა
 წაქსელ - ქაქსელ. ჭიღი, მათხით. 25x35,5 ვ.სმმ- ჭარქასლა
 ჳარ` სტიქ. ჭიღი, მათხით. 19x32 ვ.სმმ- ჭარქასლა
 ჳაჯი მით, ვლერაიომ. ჭიღი, მათხით. 25x40 ვ.სმმ- ჭარქასლა
 ვქიტიოსნის იი მიჯამარიერ. ჭიღი, მათხით. 18x39 ვ.სმმ- ჭარქასლა
 ჳოჯერის სიქერ. ჭიღი, მათხით. 19,5x33 ვ.სმმ- ჭარქასლა
 შსენესისქას ვქარიქია. ჭიღი, მათხით. 26x39 ვ.სმმ- ჭარქასლა
 საქსასსნერის ვქარიერადერ. ჭიღი, მათხით. 27x39 ვ.სმმ- ჭარქასლა
 ჳსიციქ იოჯერის რქამარიოქიგ ხსითი. ჭიღი, მათხით. 19x29 ვ.სმმ- ჭარქასლა
 ჳსნო ვაჯქას. ჭიღი, მათხით. 23x16. ვ.სმმ- ჭარქასლა

VANO KHOJABEKOV

Butchers’. Pencil on paper. 23,5x33. GNM-Karvasla
 Shakhsey-vakhsey. Pencil on paper. 25x35,5. GNM-Karvasla
 Dance with a Jar. Pencil on paper. 19x32. GNM-Karvasla
 On the Vera by the Cross. Pencil on paper. 25x40. GNM-Karvasla
 Quarrelers and Mediator. Pencil on paper. 18x39. GNM-Karvasla
 Ram Fighting. Pencil on paper. 19,5x33. GNM-Karvasla
 Menshevik Guard. Pencil on paper. 26x39. GNM-Karvasla
 Donkeys’ Return. Pencil on paper. 27x39. GNM-Karvasla
 Feast after Ram Fighting. Pencil on paper. 19x29. GNM-Karvasla
 Stupid Yashka. Pencil on paper. 23x16. GNM-Karvasla

BARBARA BEBUTOVA-GABUNIA

Unknown Man in Traditional Georgian Costume. 1937
 Watercolor on paper laid on cardboard. 27x22
 Museum of Georgian Literature
 Tar Player. Watercolor on paper laid on cardboard. 27x13
 Museum of Georgian Literature

ბარბარე ბებუთოვა-გაბუნიანი

ანბანიო თოქამაროქი ქრავსქან თარავიქ. 1937 ათქარაოქი, ჭიღი, ერასნერქ. 27x22 ვქრავ ვრასსნიოქას ოასნვარას
 მათახარერ. ათქარაოქი, ჭიღი, ერასნერქ. 27x13 ვქრავ ვრასსნიოქას ოასნვარას

EMMA LALAEVA - EDIBERIDZE (LALI)

Model. 1925. Mixed technics on paper. 24x14
 From the collection of A.Darchia
 Sketch of Curtain. 1930(?). Mixed technics on paper. 22x28
 From the collection of A.Darchia
 Cinema. Mixed technics on paper. 15x17
 From the collection of A.Darchia
 Industrial Scenery. Mixed technics on paper. 16,5x12
 From the collection of A.Darchia
 Self-portrait. Pencil on paper. 30,5x23
 From the collection of A.Darchia

ემა ლალაევა-ედიბერიძე (ლალი)

უცნობი მამაკაცი ქართული სამოსით. 1937 მუყაო, ქალღაღდი, აკვარელი. 27x22 ქართული ლიტერატურის მუზეუმი
 მეთარე. მუყაო, ქალღაღდი, აკვარელი. 27x13 ქართული ლიტერატურის მუზეუმი
 მოღელი. 1925. ქალღაღდი, შერეული ტექნიკა. 24x14 ა. დარჩიას კოლექცია
 კინო. ქალღაღდი, შერეული ტექნიკა. 15x17 ა.დარჩიას კოლექცია
 ინდუსტრიული პეიზაჟი. ქალღაღდი, შერეული ტექნიკა 16,5x12. ა.დარჩიას კოლექცია
 ფარდის ესკიზი. 1930(?) ქალღაღდი, შერეული ტექნიკა 22x28. ა.დარჩიას კოლექცია
 ავტოპორტრეტი. ქალღაღდი, ფანქარი. 30,5x23 ა.დარჩიას კოლექცია

თეატრის მხატვრობა
 რეჟისორი - ივანე პარაჯანოვი
THEATRICAL ART

გიორგი (გორო) იაკულოვი • გენიოვი (გინო) ვასილიქი • GEORGIY (GEORGE) YAKULOV
 ლევან იგითხანოვი • ლევილ ხვირჩხასიქი • LEVAN IGITKHANOV
 ივანი ვარაჯანოვი • იქას ფარადასიქი • IVAN PARAJANOV
 ივანი ღარსლიანი • იქას ოქარსლქასი • IVAN GHARSLYAN

სერგო ვარაჯანოვი • სერგოვ ფარადასიქი • SERGEY PARAJANOV
 ალექსანდრე ჯანშიევი • აქსერსასიქი ოქსერჩიქი • ALEXANDER JANSHEV

კინოს მხატვრობა
 კინორეჟისორი
CINEMATOGRAPHIC ART

გიორგი (ჟორჟ) იაკულოვი • გენი (ჯორჯ) ჯაკობილი • GEORGIY (GEORGE) YAKULOV

(1884-1928)

კ. ლიფსკეროვი. „კარმენსიტა“. დეკორაციის ესკიზი. მუყაო, ქაღალდი, შერეული ტექნიკა
 ყ. ლიპსკერიძე. «ყარმენსიტა». იესორიანის იტყდაფიბ. სიტყარაბილი, ბილი, ჟაბი სესისისყ
 K. Lipskerov. "Carmencita". Set sketch. Mixed technics on paper laid on cardboard
 1927 • 43,5x57,8

კ. ლიფსკეროვი. „კარმენსიტა“. კოსტიუმების ესკიზები. ქაღალდი, შერეული ტექნიკა
 ყ. ლიპსკერიძე. «ყარმენსიტა». ყფსთი იტყდაფიბ. ბილი, ჟაბი სესისისყ
 K. Lipskerov. "Carmencita". Costume sketch. Mixed technics on paper
 1927 • 24.3x18 / 25.6x34.2 / 22x22 / 23x47

ივანე ჯარსლიანი • ԻՎԱՆ ԴԱՐՏԼՅԱՆ • IVAN GHARSLYAN

(1891-1965)

ჯ. ვერდი. „აიდა“. დეკორაციის ესკიზები (4)
გუაში, ქაღალდი, მუყაო
Ջ. Վերդիի. «Աիդա». Դեկորացիայի էսքիզ (4)
ստվարաթուղթ, թուղթ, գուշ
G.Verdi. "Aida". Set sketch (4)
Gouache on paper laid on cardboard
26x37 / 21x35 / 25x36 / 23x38

ივანე შარაჯანოვი • ივანე ფარადასიანი • IVAN PARAJANOV

(1905- 19??)

ვ. დოლიძე. „ქეთო და კოტე“. დეკორაციის ესკიზი. მუყაო, გუაში
 V.Dolidze. "Keto and Kote". Set sketch. Gouache on cardboard
 42x59

რ. ლეონკავალო. „ჯამბაზები“. დეკორაციის ესკიზი. ქალაღი, გუაში
 R.Leonkavallo. "Jesters". Set sketch Gouache on paper
 53x75

ლევან იგიტხანოვი • ლევან იგიტხანოვი • LEVAN IGHITKHANOV

(19??-19??)

ვ. გაბესკირია. „მათი ამბავი“. აფიშის ესკიზი. მუყაო, გუაში, აპლიკაცია
 ყ. ფარსეხიჩია. «სიასე აკათილეჟისე». აჭიქი ხედი. სთქარაჟილე, გილას, ააკიქსაგისა
 V.Gabeskiria, "Their Story". Poster`s sketch. Gouache on cardboard, application
 1939 • 48x70

სერგო პარაჯანოვი • სერგეი ფარაჯანოვი • SERGEY PARAJANOV

(1924-1990)

თავსაბურავი-თევზი
 მასალა - ბილქ
 Headdress-fish

(1949-1988)

ესკიზი კინოფილმისათვის „სურამის ციხე“. ფირფიცარი, აბრეშუმი, აპლიკაცია
 ოსკორავისაჲსი ხედიჲ «სიღრაძის ამიერიჲ ქვესიღე» სისიჭიქისი ხამარი. სიქათაქათას, მსთაჲს, ააქისკავისა
 Set sketch for the film "Surami Fortress". Application on silk laid on plywood
 69x37

ესკიზი კინოფილმისათვის „მოცურავე“. ქაღალდი, შერეული ტექნიკა
 მსმადარიქარასეჲსი ხედიჲ «ლიორიღე» სისიჭიქისი ხამარი. ჟიღო, ქათე სთქისისკა
 Set sketch for the film "Swimmer". Mixed technique on paper
 1981 • 50x50

ჰაკობ ჰოვნათანიანი /იაკოვ ავნათამოვი
(1806, თბილისი - 1881, ტებრიზი?)
ფერმწერი. თბილისური რეალისტური

პორტრეტული სკოლის ერთ-ერთი ფუძემდებელი
მოღვაწეობდა თბილისში. სწავლობდა მამასთან, მკრტუმ ჰოვნათანიანთან. საქართველოს მთავარმართველ ე. გოლოვინის პორტრეტისთვის პეტერბურგის სამხატვრო აკადემიამ უკლასო (თავისუფალი) მხატვრის წოდება მიანიჭა. ჰაკობ ჰოვნათანიანი გახლდათ დაზღუდი პორტრეტის ერთ-ერთი პირველი დიდოსტატი. 1840 წლებამდე დამსახურებულად ითვლებოდა კავკასიის საუკეთესო პორტრეტისტად. ნამუშევრები დაცულია: სიმ-ხელოვნების მუზეუმში, ქართული ლიტერატურის მუზეუმში, ახსმ-ში /მოსკოვი/, სმ-ში/ერევანი.

ՀԱԿՈԲ ՀՈՎԱՏԱՆՅԱՆ / ՅԱԿՈՎ ԱՎՆԱԹԱՄՈՎ
(1806, Թիֆլիս - 1881, Թափիզ(?))

Գեղასկարիչ, թբիլիսյան դիմանկարային արվեստի դպրոցի երեսելի სერკայავიციღისների მსკ

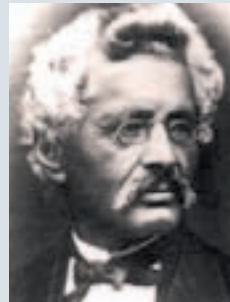
სურთბაგობრბასკან գորბონსთოქონ ქ ბაქალქ Թբիլისიომ, ուსთոնათოქონ სოყსელ հոր՝ մանրանկարիչ Մկրտում Հովնաթանյանի մոյ: Վրասոյանոմ փոխարքա Գոյոլինի դիմանկարը կերպելո համար Պեդերբորդի նկարչական ასոդեսմիան նրան շնորիել էր անդասակարգ (այսոյ) նկարչի կոչոյմ: Կերպել է Ներսես Աղոարակեսոյո դիմանկարը: Հակոբ Հովնաթանյանը համարկոմ է այակերային դիմանկարչոթյան հիմնათիրներիყ մსկը: Մինչև 1840-ական թվականները համարկոմ էր Կովկասի լավագոյն դիմանկարիչը: Ալխասոյանները պահոյանկոմ են ՎԱԹ - արվեստի թանգարանոմ, վրայ գրականոթյան թանգարանոմ, ԱԺԱՊԹ-ոմ /Մոսկվა/, ՀԱՊ-ոմ/Երեսոն:

HAKOB HOVNATANYAN / YAKOV AVNATAMOV
(1806, Tbilisi -1881, Tebriz(?))

Painter. One of the remarkable representatives of realistic portrait art school in Tbilisi

Hakob Hovnatanyan worked in Tbilisi and received training from his father, Mkrtum Hovnatanyan, and was awarded the title of rankless (free) artist from

the St. Petersburg Academy of Fine Arts for the portrait of Y. Golovin, viceroi of Georgia. Hakop Hovnatanyan was one of the greatest masters of easel portrait painting. He was justly regarded the best portrait painter in the Caucasus up to the 1840s. His works are kept at GNM - Museum of Fine Arts, Museum of Georgian Literature, MOA/Moscow/, NGA/Yerevan.

სტეფანოს ნერსისიანი
(1807, ერევანი - 1884, თბილისი)
ფერმწერი

სწავლობდა თბილისში, ნერსისიანის სემინარიაში, შემდეგ ისა-ში/პეტერბურგი/, რომელიც ვერცხლის მედალზე და უკლასო (თავისუფალი) მხატვრის წოდებით დაასრულა. ცხოვრობდა თბილისში. ასწავლიდა ხატვას ნერსისიანის სემინარიაში. იყო სომხური ჟანრული ფერწერის ფუძემდებელი. მისი ნახატი „ქეიფი ორთაჭალის ბაღში“ არის ამიერკავკასიაში შესრულებული პირველი ნამუშევარი ყოფითი რეალიზმის ჟანრში. დაკრძალულია თბილისში სომეხ მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონში. ნამუშევრები დაცულია: სმ-ქარვასლაში, სმ-ხელოვნების მუზეუმში, სმ-ში/ერევანი.

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ
(1807, Երեսոն -1884, Թբիլիսի)
Գեղასկարիչ

Մոկորել է Թբիլիսիի հոգևոր ճնարանոմ: Պարգեսոյրվել է ճնարանի արბոթն մեոյոլով՝ այսոյ գեղանկարչի կոչոյմով: Մոյոմ էր Թբիլիսիոմ: Ներսիսոյան դոյոյոմ դասավանդոմ էր նկարչոթյոն: Հայկական ժանրային գեղանկարչոթյան հիմնათիրներիყ մსկն է: Նրա «Խնոյոք» Օրթոճոյայի այոյոմ»-ը Հարավային Կովկասոմ համարկոմ է կենոյոյային ոնոյիպմի ոճի աოջինն նկարը: Աճոյնը հանգոմ է Թբիլիսիի հայ գոյոնների ես հասարակական գորիչների Խոջիվանքի պանթնոնոմ: Ալխասոյանները պահոյանկոմ են ՎԱԹ - արվեստի թանգարանոմ, ՎԱԹ - Քարվակոյոմ, ՀԱՊ-ոմ/Երեսոն:

STEPHANOS NERSISYAN
(1807, Yerevan – 1884, Tbilisi)
Painter

Stephanos Nersisyan attended the Nersisian Theological School in Tbilisi and the IAFA/St.Peterburg, having completed it with a silver medal and conferred the rank of a free artist. Living in Tbilisi, he taught painting at the Nersisian Theological School he is the patriarch of Armenian genre painting. His “Feast in the Ortachala Garden” is the first artwork made in the critical realism style in the Transcaucasus. He was intered into the Pantheon of the public Figures “Khojivank” / Tbilisi /. His works are kept at GNM - Museum of Fine Arts, GNM-Karvasla, NGA /Yerevan.

ՅԱՐՄՈՒՆ ՉԱԲՅՈՒՆՅԱՆ /ՉԱԲՅՈՒՆՈՎ
(1856 -1914, თბილისი)
ფერმწერი, გრაფიკოსი. ქსილოგრაფიის ტექნიკის ფუძემდებელი კავკასიაში

სწავლობდა თბილისში, კნხწ-ში, ფერწერისა და ქანდაკების სკოლაში, პეტერბურგის სამხატვრო სკოლაში (1877-1882), ცხოვრობდა პარიზში, მიუნხენში, ვენაში, 1884 წლიდან ცხოვრობდა თბილისში. ასწავლიდა გიმნაზიებში, გ. ლევონიანის სამხატვრო კურსებზე, საკუთარ სამხატვრო სტუდიაში. ავტორია წიგნისა „ხაზვისა და პერსპექტივის ელემენტარული კურსი“ (თბილისი. 1904). დაკრძალულია სომეხ მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონში /თბილისი/. ნამუშევრები დაცულია: სმ-ხელოვნების მუზეუმში, სმ-ში/ერევანი/, პუშკინის სახელობის მუზეუმში, კერძო კოლექციებში.

ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ՇԱՄՇԻՆՅԱՆ / ՇԱՄՇԻՆՈՎ
(1856-1914, Թբիլիսի)

Գեղასկարիչ, գծանկարիչ: Կովկասում փայտա-փորագրության արվեստի հիմնադիրն է

Ուսանել է Թբիլիսիոմ՝ ԳԽՇԸ կերպարվեստի ես քանդակի դոյոյոմ, Պեդերբորդի նկարչական դոյոյոմ (1877-1882), ուր աշակերպել է Վ. Վերեջագինին ես Պ. Գիսոյակովին: Մոյրել է Փարիսոմ, Մյունխենոմ, Վիննայոմ, Վեննեդիկոմ, իսկ 1984 թվականիყ Թբիլիսիոմ: Դասավանդել է գիմնոյիաներոմ, Ներ-

սիսոյան ես Մոյր Նշան դոյոյոներոմ, Գարեգին Լևոնյանի նկարչական դասընթացներին, սեկիական նկարչական սոյոդիսոյոմ: Հեդինასն է «Գծագոյոթյոն ես հեռանկարի փարրական դասընթաց» գոքի (Թիֆլիս, 1904): Ալխասոյանները պահոյանկոմ են ՎԱԹ - արվեստի թանգարանոմ, ՀԱՊ-ոմ /Երեսոն/, Պոլկինի անվան թանգարանոմ ես մասնավոր հավաքածոներոմ:

ARUTYUN SHAMSHINYAN /SHAMSHINOV
(1856–1914, Tbilisi)

Painter, graphic artist. Founder of woodcut technique in the Caucasus

ArutyunShamshinyanattendedCFASASchoolofPaintingandSculptureinTbilisi, IAFA/ St.Peterburg (1877-82). He lived in Paris, Munich, Vienna (1883), and in Tbilisi from 1884. He taught at gymnasiums, G.Levonian Art Courses, his own art studio. He is the author of the book “Elementary Course of Drawing and Prospect”, Tbilisi (1904). He was intered into the Pantheon of the public Figures “Khojivank”/ Tbilisi/. His works are kept at GNM-Museum of Fine Arts, NGA/Yerevan/, Pushkin State Museum of Fine Arts, at private collections.

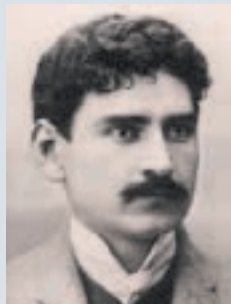
გეგორგ ბიორბი/ ბაშინჯალიანი
(1857, სიღნაღი - 1925, თბილისი)

ფერმწერი. სომხური რეალისტური პეიზაჟური ხელოვნების ერთ-ერთი ფუძემდებელი
სწავლობდა ისა-ში/პეტერბურგი/ (1879-83) მ. კლოდტთან. თბილისში მისი პირველი პერსონალური გამოფენა 1883 წელს მოეწყო, იყო თბილისში სომეხ მხატვართა კავშირის ერთ-ერთი დამფუძნებელი (1916). მისი ნამუშევრები დაცულია: სმ-ხელოვნების მუზეუმში, სმ-ში/ერევანი/, საქართველოს, სომხეთისა და სხვა ქვეყნების კერძო კოლექციებში.

ԳԵՎՈՐԳ /ԳԵՈՐԳԻ/ ԲԱՇԻՆՋԱՂՅԱՆ
(1857, Սղնախ - 1925, Թբիլիսի)

Գեղასկարիչ, հայկական բնանկարային արվեստի հիմնադիրներիყ մსკ

Ուսանել է Պեդերբորդի նկարչական ასոդեսմիոյոմ (1879-1883), աշակերպել Մ. Կոդոպին: Առաջին անհոյակական ցոյսահանդեսը կոյոյել է Թբիլիսիოմ՝ 1983 թվականին: Թբիլիսիի Հայ նկարիչներ-

მარტიროს სარიანო
(1880, დონის ნახჭევანი – 1972, ერევანი)
დიდი ფერმწერი, გრაფიკოსი, თეატრის მხატვარი, ილუსტრატორი. სსრკ-ის სახალხო მხატვარი, სსრკ-ის სამხატვრო აკადემიის ნამდვილი წევრი, სომხეთის სსრ-ის მხატვართა კავშირის თავმჯდომარე

1916 წელს თბილისში ე. თადევოსიანთან, ვ. სურენიანცსა და ფ. ტერლემეზიანთან ერთად სარიანმა დაარსა „სომეხი მხატვრების ამხანაგობა“. 1967 წელს ერევანში გაიხსნა სარიანის სახლ-მუზეუმი. დაკრძალულია ერევნის კომიტასის სახელობის პანთეონში. ნამუშევრები დაცულია: სიმ-ხელოვნების მუზეუმში, სარიანის სახლ-მუზეუმში, სომხეთისა და რუსეთის მუზეუმებში, მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის კერძო კოლექციებში.

სარსიო სარიან

(1880, ონის საჩხევანს - 1972, ერევანს)
სოციალური გეოგრაფიკი, გეანსკარჩე, მათრონის სკარჩე: სსრკ ობიექტის სკარჩე, სსრკ არქიტექტურის სკარჩე, სსრკ არქიტექტურის სკარჩე

1916წ. მუხომეხიომ სარეანდრე ტ. მარტოიანის, ე. სურენიანის ხე ტერლემეხიანის ხედი მჩიასინ ხიმნარქელ ხნ «ჯაე სკარჩეხნერი რსსერიოქონ»: 1967წ.-იე ტრესანომ გირბომ ქ სარეანის ეონ-მანგარანდრე: სჯიონდრე ხანგეომ ქ ტრესანის ლომჩიარასი ანქანს ეანბენონომ: სქესარანქნერდრე ეახეანსქომ ხნ ე.ს.მ - არქესატი მანგარანომ, სარეანის ეონ-მანგარანომ, ონოსასარანის, ჯაეასარანის ხე ეარქერ ტრქინერი მასანაქორ ხაქარათონერიომ: არქესატი მანგარანომ, სარეანის ეონ-მანგარანომ, ონოსასარანის, ჯაეასარანის ხე ეარქერ ტრქინერი მასანაქორ ხაქარათონერიომ:

MARTIROSI SARYAN

(1880, Nakhichevan-on-Don – 1972, Yerevan)
Prominent painter, graphic artist, set designer. Honored Artist of USSR, Real Member of USSR Art Academy, Charman of Artists Union of Armenia
In 1916 Saryan together with E. Tadevosyan, V. Surenyants and P. Terlemezyan established "Association of the Armenian Artists" in Tbilisi. In 1967 in Yerevan Saryan's House-museum was opened. He is interred at the Yerevan Komitas Pantheon. His works are kept at GNM - Museum of Fine Arts, Saryan Museum/Yerevan/, at different museums of Armenia and Russia, as well as in private collections throughout the world.

გიორგი ჯორჯ/ იაკულოვი
(1884, თბილისი -1928, ერევანი)
ფერმწერი, გრაფიკოსი, თეატრის მხატვარი
სწავლობდა მოსკოვის ლაზარევის ინსტიტუტში მცირე ხანს - კ. იუნთან მოსკოვის შქსს-ში (1901-1903). მონაწილეობდა „მირ ისკუსტვას“, რუსი მხატვრების კავშირის, „ცისფერი ვარდის“ გამოფენებში. აფორმებდა სპექტაკლებს თბილისში, ერევანსა და მოსკოვში. იყო ავტორი თეორიისა „სინათლისა და სტილების წარმოშობა ხელოვნებაში“ (რომელიც

ცნობილი იყო უფრო როგორც „სხვადასხვა ფერის მზეთა თეორია“). ნამუშევრები დაცულია: რუსთაველის თეატრის მუზეუმში, საფრანგეთის, რუსეთისა და მსოფლიო სხვა ქვეყნების მუზეუმებსა და კერძო კოლექციებში. ნამუშევრების უმეტესი ნაწილი სომხეთშია.

გიორგი ჯორჯ/ იაკულოვი

(1884, მუხომეხი - 1928, ერევანს)
გეანსსკარჩე, გეანსკარჩე, მათრონის სკარჩე

სიქორელ ქ სინსქაქი ლაქარეანს დნარანომ, იქოქ ძამანსკახარქად ტ. შიონის მორ სინსქაქი გ.გ.მ.მ.მ-ომ (1901-1903), მასანსქელ ქ იოს სკარჩეხნერი «სქი სსსოსარქად» (არქესატი აქსარქი) მჩიოქანს «ტრქნაგეონ ქარქ» სორარქოდ ეონოსახანრესანსერიხ: სტრქსაქეონსერ ქ დნაქორელ მუქიქსიომ, ტრესანომ, სინსქაქეომ: «არქესატი მნე იქესი ხე იძსერი ბაგეომდრე» ერსოქესან ხლქინსკნ ქ (ორნ ათაქელ ხაქინის ქ «ქსაქმაგეონ არესნერი ერსოქეონს» ანქამქრ): სქესარანქნერდრე ეახეანსქომ ხნ ონოსაქლქოქესარქინის მანგარანომ, ჭრანსიქაქი, ონოსასარანის, აქსარქიქ ეარქერ მანგარანსნერიომ ხე მასანაქორ ხაქარათონსნერიომ: სქესარანქნერი გერასქქი მასდრ ეახეანსქომ ქ ჯაეასარანომ:

GEORGIY /GEORGE/ YAKULOV

(1884, Tbilisi – 1928, Yerevan)
Painter, graphic artist, set designer
George Yakulov attended the Lazarev Institute in Moscow, as well as under K.Yuon at the SPSA/Moskow for a short period of time (1901-1903). He had his works displayed at the following exhibitions: “Mir Iskusstva”, “Blue Rose”, Russian

Artists Union. He designed theatrical performances in Tbilisi, Yerevan and Moscow. He was the author of Generation of “Light and styles in art” known as the “theory of different color suns”. His works are kept at the Museum of Rustaveli Theatre, museums of France, Russia and other countries of the world and in private collections. Most of the artist's works are preserved in Armenia.

გრეგოლ / გიგო / შარბაბჩიანი
(1884 -1942, თბილისი)
ფერმწერი, გრაფიკოსი, თეატრის მხატვარი. საქართველოს სსრ-ის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე

სწავლობდა „ხელოვნების წამახალისებელი კავკასიის საზოგადოების“ სკოლაში, პარიზის უიულენის აკადემიაში (1906-1910). მისი პიესა „ხალხის ნოქარი“ დაიდგა თბილისის სომხურ თეატრში, სადაც მუშაობდა მხატვარ - დეკორატორად (1930-1936). 1932 წელს თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრში გააფორმა სპენდიაროვის სპექტაკლი „ალმასტი“.

მოაწყო პერსონალური გამოფენა (1913), მონაწილეობდა სომეხ მხატვართა გამოფენაში თბილისში (1919). პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა თბილისის სკოლებსა და სომხურ სამხატვრო სტუდიაში. არის სმპ-ის ერთ-ერთი დამფუძნებელი, „პაიარტუნის“, „კავკასიის ნატიფი ხელოვნების წამახალისებელი საზოგადოების“, თბილისის სამხატვრო საზოგადოების, სომხეთის სახვითი ხელოვნების მუშაკთა ამხანაგობის წევრი. ნამუშევრები დაცულია: სიმ-ხელოვნების მუზეუმში, სიმ-ქარვასლაში, სიმ-ში/ერევანი/, კერძო კოლექციებში.

გრიგოლ / გიგო / შარბაბჩიანი

(1884-1942, მუხომეხი)
გეანსსკარჩე, გეანსკარჩე, მათრონის სკარჩე, ქრასკას სსრ არქესატი ქასოსსკარქორ გირბიქ

სიქორელ ქ გნარქესაქორ სორასიოთქ სოქსაქესან რსსერიოქესან მუქიქსი სკარქეოქესან იქეონომ, ჭარქიქი ტეონქნსხი სკარქნქასქეონომ (1906-1910): სორა «სოსქსი სოქარქდრე» აქსდრე რნმარქქელ ქ მუქიქსიქი ჯაეასქეორქამაქიქ მათრონომ, იქორელ 1910 - 1936 წქ. აქსაქელ ქ იქრასქ რნმანსკარქე: 1932 მქსკასანქინ მუქიქსიქი ოქსერაქი ხე რაქსქიქ მათრონომ დნაქორელ ქ სქესნქეარქიქი «სქმასაქე» ოქს-

რანს: ჯანქესა ქ ხსსქ ანსხარქესან (1913) ხე «მუქიქსიქი», «ჯაე სსკარქეხნერე» სორარქერქოდ (1919) ეონოსახანქესანსნერიომ: სანსკარქეოქესან რსქონს გირბონსნერიოქონს ქ ბაქსაქელ მუქიქსიქი იქეონსნერიომ ხე ჯაეოქ სსკარქესკანს აქიოქიქეონომ: ხელ ქ «ჯაეარქესანს», «ქრასქ არქესაქეანქესანსნერიქ რსსერიოქესანს» (ქ.ს.მ.), «გნარქესაქორ სორასიოთქ სოქსაქესანს რსსერიოქესანს» (გ.ს.მ.), «მუქიქსიქი გნარქესაქიქიქიქესანს» ხიმნარქეონსნერიქ მნსქდრე, ხინჯასქესანს ანქამქრ «ჯაეასქესანსიქ გნარქესაქიქინ ბათეონსნერიქ რსსერიოქესანს»: სქესარანქნსქდრე ეახეანსქომ ხნ ე.ს.მ - არქესატიქი მანგარანომ, ე.ს.მ - მარქესაქესაქეონომ, ჯ.ს.მ-ომ /ტრესანს/ ხე მასანაქორ ხაქარათონსნერიომ:

GRIGOL /GIGO/ SHARBABCHYAN

(1884-1942, Tbilisi)
Painter, graphic artist, set designer. The Honored Artist of Georgian SSR
Gigo Sharbabchyan attended the CFASA, Academie Julian in Paris (1906-10). His play “People’s Servant” was staged at the Tbilisi Armenian Theatre. He was employed in the capacity a set designer at the Tbilisi Armenian Theatre (1910-1936). In 1932, he made a set design for Spendiarirov’s play “Almast” at the Tbilisi Opera and Ballet Theatre. Exhibitions: personal (1913), Armenian artists, Tbilisi (1919). He taught at Tbilisi schools and at the Armenian Art Studio. He was also one of the founders of the GAA, member of „Hayartun“ and CFASA. His works are kept at GNM - Museum of Fine Arts, GNM-Karvasla, NGA/Yerevan/, in private collections.

სემპალ არაქელიანი

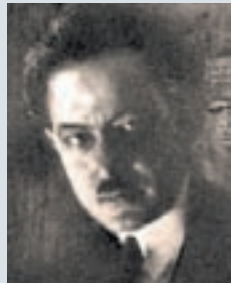
(1884, ჯაუქი -1942, ერევანი)
ფერმწერი. სომხეთის სსრ-ის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე
სწავლობდა თბილისში კნსსს-ში (1904-1908) ე.თადევოსიანთან, ბ.ფოგელთან, მოსკოვის შქსსს-ში (1908-1916) - ს. ივანოვთან, კ. კოროვინთან, ა. არქიპოვთან. ნამუშევრები დაცულია: სიმ-ხელოვნების მუზეუმში, სიმ-ში/ერევანი/, ტრეტიაკოვის გალერეაში, კერძო კოლექციებში.

სტერიაკ სიბეგასი
(1884, ჭაღრი - 1942, ერევანი)

Գեղանկարիչ, Հայաստանի Արվեստի վաստակավոր գործիչ
Մովորել է Թիֆլիսի Գեղարվեստը խրախուսող կոմկապան ընկերության կերպարվեստի, քանդակագործության, ճարտարապետության դպրոցում (1904-1908), որպես աշակերտել Ե. Թադևոսյանին, Բ. Ֆոգելին, ինչպես նաև՝ Մոսկվայի կերպարվեստի, քանդակագործության, ճարտարապետության ուսումնարանում՝ (1908-1916) Ս. Իվանովի, Կ.Նորովիևի, Ա. Արխիպովի մոտ: Աշխատանքները պահպանվում են ՎԱԹ - արվեստի թանգարանում, ՂԱՊ-ում /Երևան/, Տրետյակովյան պատկերասրահում և մասնավոր հավաքածուներում:

SEDRAK ARAKELIAN
(1884, Jauke – 1942, Yerevan)

Painter. The Honored Worker of Arts of Armenia
Sedrak Arakelyan studied under E.Tadevosian and B.Fogel at the School of Painting, Sculpture and Architecture of the CFAPS (1904-1908), and under S.Ivanov, K.Korovin and A.Archipov at the SPSA/Moskova (1908-1916). His works are kept at GNM - National Gallery, NGA/Yerevan, The State Tretyakov Gallery , in private collections.

სარგის ხაჩატურიანი

(1886, მალატია - 1947, პარიზი)
ფერმწერი, გრაფიკოსი, ილუსტრატორი, აღმოსავლეთმცოდნე
სომეხ მხატვართა კავშირის ერთ-ერთი დამფუძნებელი (1916), მონაწილეობდა სომეხ მხატვართა გამოფენებში თბილისში (1917,1919). შემდეგ ცხოვრობდა დიდ ბრიტანეთში, აშშ-სა და საფრანგეთში. ავტორია ედვარდ ფიცჯერალდის პოემა „ომარ ხაიამის რუბაიათი“-ს ილუსტრაციებისა. შექმნილი აქვს სომეხთა გენოციდის დროს გადარჩენილი დევნილების მრავალი აკვარელური ჩანახატი. ნამუშევრები დაცულია: სიმ-ხელოვნების მუზეუმში, სიმ-ში/ერევანი/, მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის კერძო კოლექციებში.

სԱՐԳԻՍ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ
(1886, Մալաթիա - 1947, Փարիզ)
Գեղանկարիչ, գծանկարիչ,պատկերագրող, արևելագետ

Վրաստանի Հայ նկարիչների միության հիմնադիրներից մեկը: (1916): 1917- 1919թթ. մասնակցել է հայ նկարիչների ցուցահանդեսներին (Թբիլիսիում): Այնուհետև բնակվել է Մեծ Բրիտանիայում, ԱՄՆ-ում և Ֆրանսիայում: Հեղինակն է Էդվարդ Ֆիցցերադի "Օմար Խայամի ռուբայաթը" պոեմի պատկերավարությունների: Կերպել է ջրաներկային բազմաթիվ էսքիզներ՝ նվիրված հայոց ցեղասպանությունից փրկված գաղթականներին: Աշխատանքները պահպանվում են ՎԱԹ - արվեստի թանգարանում, ՂԱՊ-ում /Երևան/ և Կարբեր երկրների մասնավոր հավաքածուներում:

SARGIS KHACHATURYAN
(1886, Malatia – 1947, Paris)
Painter, graphic artist, illustrator, orientalist

Sargis Khachaturyan is one of the founders of the Armenian Artists Union (1916); He participated in the exhibition of Armenian artists in Tbilisi (1917, 1919). Later, he lived in UK, US and France. He is well- known as illustrator of the poem «The Rubaiyat of Omar Khayyam» by Edward Fitzgerald. He is also famous as the author of numerous water color sketches made on the subject of refugees having survived the Genocide. His works are kept at GNM - Museum of Fine Arts , NGA/Yerevan/, in private collections.

ივანე /ჰოვანეს/ ღარსლიანი

(1891, კონსტანტინოპოლი - 1965, თბილისი)
ფერმწერი, თეატრის მხატვარი

სწავლობდა თბილისში, მ. თოიძის სახალხო სტუდიაში (1906-1910). მუშაობდა თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრში. იყო მრავალი საოპერო სპექტაკლის მხატვარ-დევორატორი, კერძოდ, გააფორმა „აბესალომ და ეთერი“, „აიდა“, „ტოსკა“ და სხვ. მისი ნამუშევრები დაცულია: სსმ-თეატრისა და ქორეოგრაფიის მუზეუმში, კერძო კოლექციებში.

ԻՎԱՆ / ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ / ԴԱՐՍԼՅԱՆ
(1891, Կոնստანտինոպոլիս - 1965, Թբիլիսի)

Գեղանկարիչ, թատրոնի նկարիչ
Մովորել է Թբիլիսիի Մոսե Թիխաչևի անվան նկարչական ուսումնարանում (1906-1901): Աշխատել է Թբիլիսիի օպերայի և բալետի

թատրոնում: Եղել է բազմաթիվ օպերային ներկայացումների գլխավոր նկարիչ, այդ թվում «Աբեսալոմ և Եթերի», «Սիդայի», «Տոսկայի» և այլն: Աշխատանքները պահպանում են ՎՊԹ - Թատրոնի և պարարվեստի թանգարանում և մասնավոր հավաքածուներում:

IVAN / HOVHANNES / GHARSLYAN
(1891, Constantinople – 1965, Tbilisi)
Painter, set designer

Ivan Gharslyan attended M.Toidze Art Studio (1906-10), worked at the Tbilisi Opera and Ballet Theatre. He is an author of a number of operas, including “Abesalom and Eteri”, “Aida”, “Toska” etc. His works are kept at GSM of Theatre and Choreography, in private collections.

ალექსანდრე ბაზზეუკ-მელიქოვი

(1891 - 1966, თბილისი)
ფერმწერი, გრაფიკოსი. საქართველოს სსრ-ის დამსახურებული მხატვარი (1961)
სწავლობდა უსტამინ-ში/მოსკო/ (1904-1906) ნ. სკლიფასოვსკისთან, მოსკოვში – ვ. მეშკოვის სტუდიაში (1906-10), ისა-ში/პეტერბურგი/ (1910-12); ასწავლიდა მ. თოიძის სახალხო სამხატვრო სტუდიაში (1922-29), მსსა-ში (1929-38). გამოფენებში მონაწილეობდა 1912 წლიდან. პირველი პერსონალური გამოფენა (ლ. გუდიაშვილთან ერთად) მოაწყო თბილისში, ჟურნალ „არსის“ რედაქციაში (1918). ნამუშევრები დაცულია: სიმ-ხელოვნების მუზეუმში, სიმ-ეროვნულ გალერეაში, სიმ-ქარვასლაში, ქართული ლიტერატურის მუზეუმში, სსმ-თეატრისა და ქორეოგრაფიის მუზეუმში, ახსსმ-ში/მოსკოვი/, სიმ-ში/ერევანი/ და კერძო კოლექციებში.

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԲԱԺԲԵՈՒԿ-ՄԵԼԻԿՈՎ
(1891 - 1966, Թբիլիսի)
Գեղանկարիչ, գծանկարիչ. Կրავսկան ԽՍՀ վաստակավոր նկարիչ (1961)

Ուսանել է Թբիլիսիի նկարչական ուսումնարանում (1904-1906), Մոսկվայի Վ. Մեշկովի սպորտայում (1906-1910), (որպես աշակերտ է Ն. Մկիչաստվածյան), Պետերբուրգի նկարչական ակադեմիայում (1910-1912): Դասավանդել է Թբիլիսիի Մոսե Թիխաչևի անվան

նկարչական ուսումնարանում (1922-1929), ԹՄՍ-ում (1929-1938): Յուրահանդեսների մասնակցել է 1912 թվականից: Առաջին անհատական ցուցահանդեսը (Լադո Գոդիաշվիլի հետ միասին) կայացել է Թբիլիսիում՝ «Արսի» հանդեսի խմբագրարանը: (1918): Աշխատանքները պահպանվում են ՎԱԹ/արվեստի թանգարանում, ՎԱԹ - Ազգային պատկերասրահում, ՎԱԹ/Քարվասլայում, վրաց գրականության թանգարանում, ՎՊԹ - Թատրոնի և պարարվեստի թանգարանում, ԱԺԿՊԹ-ում /Մոսկվա/, ՂԱՊ-ում /Երևան/ և մասնավոր հավաքածուներում:

ALEXANDER BAZHBEUK-MELIKOV
(1891 - 1966, Tbilisi)
Painter, graphic artist. Honored Artist of Georgia (1961)

Alexander Bzhbeuk-Melikov studied under N.Sklifasovskiy at the Ustechin/TSAFA (1904-06), V. Meshkov Studio in Moscow (1906-10), IAF/St.Petersburg (1910-12). He taught painting at M.Toidze Art Studio (1922-29), TSAFA (1929-38). He participated in exhibitions since 1912. His first personal exhibition (jointly with L.Gudiashvili) was held at the “Arsi” publishing house, in Tbilisi (1918). His works are kept at GNM - Museum of Fine Arts, GNM - National Gallery, GNM-Karvasla, Museum of Georgian Literature, GSM of Theatre and Choreography, MOA/Moskova, in private collections.

ბარბარე ბებუთოვა-ბაბუნი

(1891, პეტერბურგი – 1977?, თბილისი)
ფერმწერი, გრაფიკოსი. საქართველოს სსრ-ის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე (1960)

სწავლობდა პეტერბურგში, ე. ზევანცევის სამხატვრო სკოლაში ლ. ბაქსტან, მ. დობუჟინსკისთან, փიլეენის აკადემიაში, პარიზში (1914-1919). გამოფენებში მონაწილეობდა 1912 წლიდან. 1920 წლიდან ცხოვრობდა საქართველოში. ასწავლიდა ხატვას სკოლაში (1926). იყო სარმა-ს წევრი. ნამუშევრები დაცულია: სიმ-ქარვასლაში, სიმ-ხელოვნების მუზეუმში, სიმ-ეროვნულ გალერეაში, ქართული ლიტერატურის მუზეუმში, ახსსმ-ში/მოსკოვი/, კერძო კოლექციებში.

ԲԱՐԲԱՐԵ ԲԵՅԲՈՒԹՐՈՎԱ-ԳԱԲՈՒՆԻԱ

(1891, Պետերբուրգ - 197(?), Թբիլისი)

Գեղանկարիչ, գծանկարիչ, Վրաստանի արվեստի վաստակավոր գործիչ (1960)

Սովորել է Պետերբուրգի Վերա Զվյանցևայի նկարչական դպրոցում, ուր աշակերտել է Լ. Բաքստրին, Մ. Դոբուժինսկուն, նաև՝ Փարիզի Ժյուլիենի ակադեմիայում (1914-1919): Յուպահանդեսների մասնակցում է 1912 թվականի: Վրաստանում բնակություն է հաստատել 1920 թվականի: Նկարչություն է դասավանդել դպրոցում (1926): ԸՆԲՐՄԱ-ի անդամ էր: Նրա աշխատանքները պահպանվում են ՎԱԹ - արվեստի թանգարանում, ՎԱԹ - Քարվասայում, ՎԱԹ - Ապգային պարկերապահում, վրաց գրականության թանգարանում, ԱԺԱՊԹ-ում /Մոսկվա/ և մասնավոր հավաքածուներում:

BARBARA BEBUTOVA-GABUNIA

(1891, Petersburg – after 197(?), Tbilisi)

Painter, graphic artist. Honoured Artist of Georgia (1960)

Barbara Bebutova-Gabunia studied under L.Bakst and M.Dobuzhinskiy at E.Zvantseva Art School/St. Petersburg; at the Academie Julian/ Paris (1914-19). She participated in exhibitions since 1912. She lived in Georgia since 1920. She taught painting at schools (1926). She was the member of RAAG. Her works are kept at GNM - Museum of Fine Arts, GNM - National Gallery, Museum of Georgian Literature , MOA/Moscow/, in private collections.

ԵՅԿՈՐԵ ԲՐԻՅՈՐԻԱՆԻ/ՋՈՒՑՈ

(1897, Թբիլիսի - 1976, Երևան)

Գերմանացի, գրաֆիկոս, ԽՍՀՄ-ի և ԿՍՀՄ-ի ճեմարանի անդամ

1916 թվականից սովորել է Թբիլիսիի Միս-Մի. Մեյերլինգտան, Յ. Գրինեցկիստան, Ո. Նիկոլայովիստան, Ե. Թադևոսյանտան, Բ. Գոգելտան, Մեյեր-ճեմարանի մոսկովյան ՄՍԽՄ-ում և Գեյդեկտան, Լ. Պոպովայի (1921-23). Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո 1918 թվականից սովորել է Թբիլիսիի Գեյդեկտանի ճեմարանում: 1948 թվականին մոնտաժիստ էր: 1948 թվականին մոնտաժիստ էր: 1948 թվականին մոնտաժիստ էր:

Մեյերլինգտանում և Գեյդեկտանում սովորել է 1916 թվականին: 1948 թվականին մոնտաժիստ էր: 1948 թվականին մոնտաժիստ էր: 1948 թվականին մոնտաժիստ էր:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո 1918 թվականին մոնտաժիստ էր: 1948 թվականին մոնտաժիստ էր: 1948 թվականին մոնտաժիստ էր:

ԳԵՎՈՐԳ ԳՐԻԳՐՅԱՆ /ՋՈՏՏՈ

(1897, Թբիլիսի - 1976, Երևան)

Գեղանկարիչ, գծանկարիչ: Հայկական ԽՍՀ վաստակավոր նկարիչ

1916 թվականից սովորել է Թբիլիսիի ՓՔՄ-ում, աշակերտել Օ. Ենտելինգին, Վ. Զրինեցկուն, Բ. Նիկոլայովին, Ե. Թադևոսյանին, Ո. Ֆոգելին, Մոսկվայի ՈՒՄՏԵՆԻՆ-ում՝ Վեսնին եղբայրներին, Լ. Պոպովային (1921-1923): Եղել է ԸՆԲՐՄԱ-ի անդամ: Յուպահանդեսների մասնակցել է 1918 թվականի: 1948թ. նկարիչն այրել է 300-ից ավելի գեղարվեստական կտավներ: 1948-1957թթ. վարձակալ էր Վրաստանի նկարիչների միությանից: 1958թ-ից կրկին մասնակցել է Յուպահանդեսների: 1965թ-ին գնդի է ունեցել նրա առաջին անհատական Յուպահանդեսը Հայաստանի Նկարիչների միությունում: Աշխատանքները պահպանվում են Ռուսաստանի և Հայաստանի պարբեր թանգարաններում և մասնավոր հավաքածուներում, ՎԱԹ - արվեստի թանգարանում, Երևանի Ֆոտոպոլիտի կոն-թանգարանում, ԱԺԱՊԹ-ում /Մոսկվա/, Ռուսաստանի և Հայաստանի պարբեր թանգարաններում և մասնավոր հավաքածուներում:

GEVORG GRIGORYAN /GIOTTO

(1897, Tbilisi – 1976, Yerevan)

Painter, graphic artist. Honoured Artist of Armenia

From 1916, he studied under O.Shmerling, H.Hryniewski, J.Nikoladze, E.Tatevosyan, B.Fogel at TAS; under the Vesnin brothers and L.Popova at Ustekhin/TSAFA(1921-23). He was the member of SARMA. He participated in exhibitions since 1918. In 1948, he burned over 300 of his paintings. In 1948-1957 he was expelled from the Artists' Union of Georgia. He resumed participation in exhibitions from 1958. His first personal exhibition was held at the Artists' Union of Armenia in 1965. His works are kept at GNM - Museum of Fine Arts, Giotto House Museum / Yerevan/, MOA /Moscow/, at different museums of Russia and Armenia, in private collections.

ՅՈՍԵՓ ԿԱՐԱԼՅԱՆ /ՊՈՍԵՅ ԿԱՐԱԼՈՎ

(1897, Սագարեջո - 1981, Երևան)

Գերմանացի, գրաֆիկոս, ԽՍՀՄ-ի և ԿՍՀՄ-ի ճեմարանի անդամ

Սովորել է Միս-Մի/թբիլիսի/ (1916-17) Օ. Մեյերլինգտան, Ե. Թադևոսյանտան, Ե. Գոգելտան (1934-40). 1927 թվականին սովորել է մոսկովյան մոնտաժիստի կուլտուրիստի ցենտրումում: Գերմանացիներում մոնտաժիստ էր: 1917 թվականին ցեղերում Թբիլիսիում (1930-ից) Թբիլիսիում (1940 թվականին) Կարալյան (1948-53), Կարալյանի Թբիլիսիում (1948-53), Կարալյանի Թբիլիսիում (1948-53), Կարալյանի Թբիլիսիում (1948-53):

Սովորել է Միս-Մի/թբիլիսի/ (1916-17) Օ. Մեյերլինգտան, Ե. Թադևոսյանտան, Ե. Գոգելտան (1934-40). 1927 թվականին սովորել է մոսկովյան մոնտաժիստի կուլտուրիստի ցենտրումում: Գերմանացիներում մոնտաժիստ էր: 1917 թվականին ցեղերում Թբիլիսիում (1930-ից) Թբիլիսիում (1940 թվականին) Կարալյան (1948-53), Կարալյանի Թբիլիսիում (1948-53), Կարալյանի Թբիլիսիում (1948-53), Կարալյանի Թբիլիսիում (1948-53):

ՀՈՎՍԵՓ ԿԱՐԱԼՅԱՆ / ԻՈՍԵՔ ԿԱՐԱԼՈՎ

(1897, Սագարեջո - 1981, Երևան)

Գեղանկարիչ, գծանկարիչ: Հայկական ԽՍՀ ժողովրդական նկարիչ (1967), ԽՍՀՄ նկարիչների միության անդամ (1942)

Սովորել է Թբիլիսիի գեղանկարի և քանդակի դպրոցում՝ Բ. Ենտելինգին, Ե. Թադևոսյանի դեկավարությամբ (1916-1917): 1927 թվականից դասավանդել է Մոսկվայի Հայկական մշակույթի կենտրոնում: Աշակերտել է (1934-1940) Ե. Պոպովային: Յուպահանդեսների մասնակցել է 1917 թվականից: Մինչև 1930-ականների սկիզբը բնակվում էր Թբիլիսիում, մինչև՝ 1940-ականները՝ Մոսկվայում, 1948-1953 թթ.՝ Բաքվում, այնուհետև՝ Երևանում: Աշխատանքները պահպանվում են ՎԱԹ - արվեստի թանգարանում, ԱԺԱՊԹ-ում/Մոսկվա/, Տրեյասկոյան պարկերապահում, ՎԱՊ-ում /Երևան/, Ժամանակակից արվեստի թանգարանում /Երևան/, Վ. Թումանյանի կոն-թանգարանում /Երևան/ և մասնավոր հավաքածուներում:

HOVSEP KARALYAN / JOSEPH KARALOV

(1897, Sagarejo – 1981, Yerevan)

Painter, graphic artist. The Honoured Artist of Armenia (1967),

Member of USSR Artists' Union (1942)

Hovsep Karalyan studied under I.Shmerling and E.Tadevosyan at SPS/Tbilisi (1916-17), under V.Favorskiy (1934-40). From 1927, he taught at the Armenian Cultural Centre in Moscow. He participated in exhibitions since 1917. He lived in

Tbilisi (until the early 30`s), in Moscow (until the early 40`s), in Baku (1948-53), The last years of his life spent in Yerevan. His works are kept at GNM - Museum of Fine Arts, MOA/Moscow/, Museum of H.Tumanyan/Yerevan/, at private collections.

ՐՄԵՆ ԼՕՐԻՏ-ՄԵԼԻՔՈՎ

(1903-1948, Թբիլիսի)

Գերմանացի, գրաֆիկոս

Սովորել է Բ. Գոգելի ճեմարանում Թբիլիսիում, Ստեփան-Մի /Մոսկվա/ Ե. Լանսերեստան (1925-1930). Գերմանացիներում մոնտաժիստ էր: 1927 թվականին մոնտաժիստ էր: 1947 թվականին մոնտաժիստ էր: 1947 թվականին մոնտաժիստ էր:

ՐՈՒԲԵՆ ԼՐԻՏ-ՄԵԼԻՔՈՎ

(1903 - 1948, Թբիլիսի)

Գեղանկարիչ, գծանկարիչ

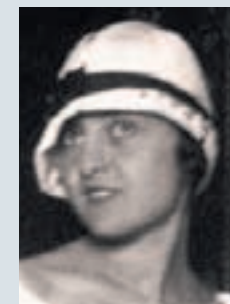
Սովորել է Բ. Ֆոգելի նկարչական սպորտիկայում, իսկ 1925-1930թ.թ. Թբիլիսիի Գեղարվեստի ակադեմիայում, ուր աշակերտել է Լանսերեստան: Յուպահանդեսների մասնակցել է 1927 թվականից: 1947 թվականից բնակվում էր Երևանում: Աշխատանքները պահպանվում են ՎԱԹ - արվեստի թանգարանում:

RUBEN LORIS-MELIKOV

(1903– 1948, Tbilisi)

Painter, graphic artist

Ruben Loris-Melikov attended B.Fogel Art Studio, studied under E.Lansere at Ustekhin / TSAFA (1925-30). He participated in exhibitions since 1927. He lived in Yerevan from 1947. His works are kept at GNM - Museum of Fine Arts.

ԵՅԼ ԼԱԼԱԵՎԱ-ՄԵԼԻՔՈՎ /ԼՎԵԼԻ

(1904 -1991, Թբիլիսի)

Գերմանացի, գրաֆիկոս, Թբիլիսիի ճեմարանի անդամ

Ե. Լալաևա Յուպահանդեսի ճեմարանում և Կարալյանի ճեմարանում (1925-30). Գերմանացիներում մոնտաժիստ էր: 1927 թվականին մոնտաժիստ էր: 1947 թվականին մոնտաժիստ էր: 1947 թվականին մոնտաժիստ էր:

ԷՄՄԱ ԼԱԼԱԵՎԱ-ԷԴԻԲԵՐԻԶԵ / LALI
(1904 - 1991, Թբილისი)

Գեղանկարիչ, գծանկարիչ, թատրոնի նկարիչ
Է. Լալաևան առաջին կինն էր Կովկասում, ով սպեղծագործում էր կուբիզմի և արսարակսիոնիզմի ոճով: Մովորել է ԹՄԱ-ում, (1921-1926) աշակերպել՝ Բ. Ֆոգելին, Է. Լանսերեսին, Ի. Շարլեմա-նին: Համագործակցում էր մամուլի հետ: Աշխատանքները պահպանվում են Թբիլիսիի մասնավոր հավաքածուներում:

EMMA LALAEVA-EDIBERIDZE / LALI
(1904, Tbilisi – 1991, Tbilisi)

Painter, graphic artist, set designer
E. Lalaeva - first female artist in the Caucasus, who worked in the style of cubism, abstract art. She studied under B.Fogel, E.Lansere, I.Sharlemagne at TSAFA (1921-26). Her works are kept at private collections of Tbilisi.

ՈՅԱՆԵ ՉԱՐԱՋԱՆՈՅԻ
(1905 - 19?? ՄԵՐԻՍԻ)
Գերմწերի, տեატրի մեატգարի. Տաթարտեղոտ սեր-իտ Լամտանիերեբիտի մեატգարի (1961)
Լամտաերա ՄտեմեՈՆԻ/Մտտա (1930). ցաղորմե-ბული აქეს თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის სცენაზე დადგმული სპექტაკლები, მათ შორის, ჯ. ვერდის „ოტელო“ (1932), ვ. დოლიძის „ქეთო და კოტე“, რ. ლეონკავალოს „ჯამბაზები“ და სხვ. იყო ოპერისა და ბალეტის თეატრის დეკორაციული საამქროს გამგე (1958). ნამუშევერები დაცულია: სსმ-თეატრისა და ქორეოგრაფიის მუზეუმში, კერძო კოლექციებში.

ԻՎԱՆ ՓԱՐԱՋԱՆՈՎ
(1905 - 19?? Թբილისი)
Գծանկարիչ, թատրոնի նկարիչ, Վրացական ԽՍՀ վաստակավոր նկարիչ (1961)

1930 թվականին ավարդել է ՈՒՄՏԵԶԻՆ-ը /ԹԳՄ/: Չեակորել է Թբիլիսիի Օպերայի և Բալետի թատրոնի ներկայացումները, այդ թվում Զ. Վերդիի «Օթելլոն», Վ.Կոլիժեի «Զեթո և Կոլեն», Ռ.Լեոնկավալոյի «Փաիլեսանները» և այլն: Եղել է նաև Օպերային թատրոնի դեկորատիվ արտադրամասի վարիչը (1958): Աշխատանքները պահպանվում են ՎՊԹ - Թատրոնի և պարարվեստի թանգարանում և մասնավոր հավաքածուներում:

IVAN PARAJANOV
(1905 – 19?? Tbilisi)
Painter, set designer. Merited Artist of Georgia (1961)

Ivan Parajanov graduated from Ustechin (TSAFA) in 1930. On the stage of Tbilisi Opera and Ballet Theatre put various performances, including G.Verdi "Otello", V.Dolidze "Keto and Kote", R.Leonkavallo "Jesters" and others. He was a manager of the scenery workshop at the opera theatre (1958). His works are kept at GSM of Theatre and Choreography and in private collections.

ՈՆԵԱ ՄԱՄԱՇԵՎԱ
(1905, սեցա ցնոբիտ 1903 – 1971, თბილისი)
Գերմწերի. Տաթարտեղոտ սեր-իտ Լամտանիերեբիտի մեატგարի

სწავლობდა Մտտա-տան არსებულ სამხატვრო სასწავლებელში (1923), Մտտա-իտ Գերմწերის ցան-ყოფილებաზე Ե. Լանսერեստան (1928). ցამოფენებში մონաწիლეობდა 1934 წლიდან. ნამუშევერები დაცულია: სმმ-ხელოვნების მუზეუმში, სმმ-ეროვნულ ցաղերეაში, სმმ-ქარցასლაში, ქართული ლიტერატურის მუზეუმში, სსმ-თეატრისა და ქორეოგრაფიის მუზეუმში.

ՆԻՆԱ ԹԱՄԱՄՇԵՎԱ
(1905 կամ 1903 - 1971, Թբილისი)
Գեղանկարիչ, Վրաստանի վաստակավոր նկարիչ

Մովորել է ԹՄԱ ադրնթեր նկարչական ուսումնարանում (1923) գեղանկարչության բաժնում, 1928) Վ. Լանսերեսի մոտ: Ֆույսահանդեսների մասնակցում է 1934 թվականից: Աշխատանքները պահպանվում են ՎԱԹ - արվեստի թանգարանում, ՎԱԹ - Ազգային պարկերասարահում, ՎԱԹ - Բարվասայում, վրաց գրականության թանգարանում, ՎՊԹ - Թատրոնի և պարարվեստի թանգարանում:

NINA TAMAMSHEVA
(1905 or 1903 as otherwise reported – 1971, Tbilisi)
Painter. Honored Artist of Georgia

Nina Tamamsheva attended TSAFA based art school (1923), received training from E.Lansere at TSAFA painting department (1928). She participated in exhibitions since 1934. Her works are kept at GNM - Museum of Fine Arts, GNM - National Gallery, GNM-Karvasla, Museum of Georgian Literature, GSM of Theatre and Choreography.

ԼԵՅԱՆ ՈՅՈՒՏԻԱՆՈՅԻ
(19?? - 19??)
Գերմწերի, տեატրի մեატգարի

Լամտաերա Մտտա-իտ Գերմწերիտ Գաքուլեղեტი (1930-1935). ასწავლიდა ხატვას თბილისის სკოლებში. მუშაობდა საჯარო ბიბლიოთეკაში, 1937 წლიდან - ეფოვის სახელობის ლაგოდების საკოლმეურნეო თეატრში. ნამუშევერები დაცულია: სსმ-თეატრისა და ქორეოგრაფიის მუზეუმში.

ԼԵՎՈՆ ԻԳԻԹԽԱՆՈՎ
(19?? - 19??)
Գեղանկարիչ, թատրոնի նկարիչ

Մովորել է Թբիլիսիի Գեղարվեստի ակադեմիայի գեղանկարի ֆակուլտետում (1930-1935): Նկարչություն է դասավանդել Թբիլիսիի դպրոցներում: Աշխատել է Թբիլիսիի Հանրային գրադարանում, իսկ 1937 թվականից՝ Լագոդեխի Եժովի անվան կուլտուրատոյան թատրոնում: Աշխատանքները պահպանվում են ՎՊԹ - Թատրոնի և պարարվեստի թանգարանում:

LEVAN IGITKHANOV
(19??–19??)
Painter, set designer

Levan Igitkhanov graduated from the faculty of painting at TSAFA (1930-35). He taught painting at different schools in Tbilisi. He also worked for in the Public Library. From 1937, he was employed in the Yezhov State Collective Farm Theatre in Lagodekhi. His works are kept at GSM of Theatre and Choreography.

ՏԵՐԵՍ ԳԱՐԱՋԱՆՈՅԻ
(1924, თბილისი - 1990, ერევანი)
კინორეჟისორი, დეკორატორი, ინტალაციების ავტორი, სომხეთის სსრ-ის სახალხო არტისტი (1990), უკრაინის სსრ-ის სახალხო არტისტი (1990)

ცხოვრობდა თბილისში. გადაღებული აქეს ფილმები უკრაინაში, საქართველოში, სომხეთში. 1991 წელს გაიხსნა ფარაჯანოვის სახლ-მუზეუმი ერევანში. დაკრძალულია ერევნის კომიტასის სახელობის პანთეონში. ნამუშევერები დაცულია: სსმ-თეატრისა და

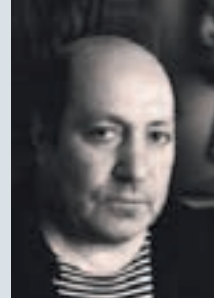
ქორეოგრაფიის მუზეუმში, ს. ფარაჯანოვის სახლ-მუზეუმში/ერევანი/, მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის კერძო კოლექციებში.

ՍԵՐԳՅ /ՍԵՐԳԻ/ ՓԱՐԱՋԱՆՈՎ
(1924, Թբიլիսի - 1990, Երևան)
Կինոբեմադրիչ, դեկորատոր, ինստալացիաների հեղինակ, Հայկական ԽՍՀ ժողովրդական նկարիչ(1990), Ուկրաինայի ԽՍՀ ժողովրդական նկարիչ(1990)

Մայրում էր Թբիլիսիում: Ֆիլմեր է նկարահանել Ուկրաինայում, Վրաստանում, Հայաստանում: 1991 թվականին Երևանում բացվել է Փարաջանովի գյուն-թանգարանը: Թաղված է Երևանի Կոմիտասի անվան պանթեոնում: Աշխատանքները պահպանվում են ՎՊԹ - Թատրոնի և պարարվեստի թանգարանում, Ս. Փարաջանովի գյուն-թանգարանում /Երևան/, պարբեր երկրների մասնավոր հավաքածուներում:

SERGEI / SERGO /PARAJANOV
(1924, Tbilisi –1990, Yerevan)
Film director, set designer, installation artist. People’s Artist of Armenian SSR (1990), People’s Artist of Ukrainian SSR (1990)

Sergo Parajanov lived in Tbilisi. He made films in Ukraine, Georgia, Armenia. Parajanov died in Yerevan and was buried at the Komitas park pantheon. Sergei Parajanov Museum was opened in Yerevan (1991). His works are kept at GSM of Theatre and Choreography, Sergei Parajanov Museum/Yerevan/, as well as in private collections throughout the world.

ԱԼԵԿՍԵ ԸՆԼԵՅԱՐԻԱՆԻ /ԸՆԼԵՅՈՒ
(1928 - 1991, თბილისი)
Գերմწերի. Տաթարտեղոտ սեր-իտ Լամտանիերեբիտի մեატგարի (1967)

სწავლობდა თბილისში ა. Բაჷბეუკ-მელიქოვთან (1940-იანი წლები), Մտտա-իտ Գերմწերիտ Գաքուլեղեղե (1946-1952) - Մ. Ջաֆარიժესտան, კ. Տանաժեստան. ցამოფენებში մონաწილეობდა 1952 წლიდან. 1998 წელს მოեწყო մისი პერსონալური ցამოფენա თბილისში. ნამუშევერები დაცულია: სმმ-ხელოვნების მუზეუმში, სმმ – ეროვნულ ցաղերეაში, თანამედროვე ხელოვნების მუზეუმში/ერევანი/, Նხտմ-ში/ მოտկოვი/, Զիմերლის ხელოვნების მუზეუმსა/ՄՄՄ/ და კერძო კოლექციებში.

ԱԼԲԵՐՏ ԴԻԼԲԱՐՅԱՆ / ԴԻԼԲՈ

(1928, Թբիլիսի-1991, Թբիլիսի)

Գեղանկարիչ, Կրաստանի վաստակավոր նկարիչ (1967)

1940-ական թվականներին Թբիլիսիում աշակերտել է Ալ. Բաժբե- ուկ-Մելիքյանին, այնուհետև սովորել Թբիլիսիի գեղարվեստի ակա- դեմիայի գեղանկարի ֆակուլտետում (1946-1952)՝ Ու. Զախարիձե- ի,Կ. Սանաձեի ղեկավարությամբ: Ցույահանդեսների մասնակցել է 1952 թվականից: 1998-ին Թբիլիսիում կայացել է նրա անհա- րական ցույահանդեսը: Աշխատանքները պահպանվում են ՎԱԹ- արվեստի թանգարանում, ՎԱԹ-Ազգային պարկերասրահում, Ժա- մանակակից արվեստի թանգարանում /Երևան/, ԱԺԱՄԹ-ում /Մոսկվա/, Նյու Ջերսիի Զիմերլիի թանգարանում և մասնավոր հավաքածուներում:

ALBERT DILBARYAN /DILBO

(1928 – 1991, Tbilisi)

Painter, Honoured Artist of Georgia (1967)

Albert Dilbaryan studied under A.Bazhbeuk-Melikov in Tbilisi (1940`s), under U.Japaridze and K.Sanadze on the faculty of painting at TSAFA (1946-52). He participated in exhibitions since 1952. Personal exhibition in Tbilisi (1998). His works are kept at GNM - Museum of Fine Arts, GNM - National Gallery , MAM/Yerevan/, MOA/Moscow/, Zimmerly Art Museum/New Jersey/, at private collections.

ԼԵՅ ԳԱՅԱՆՅՈՅԻ

(1930-1992, Թբիլիսի)

Գեղարվեստի, խորհրդային և անկախության շրջանի Կրաստանի վաստակավոր նկարիչ (1985)

Մանկավարժական կարգավիճակում 1957-1963: Ցույահանդեսների մասնակցել է 1964 թվականից: Անհատական ցույահանդեսներ է ունեցել Թբիլիսիում (1989, 2000, 2003 թթ.), Մոսկվայում (2006 թ.). Աշխատանքները պահ- պանվում են ՎԱԹ - Թատրոնի և պարարվեստի թանգարանում և մասնավոր հավաքածուներում:

ԼԵՎ ԲԱՅԱԽՉԵՎ

(1930-1992, Թբիլիսի)

Գեղանկարիչ, Կրաստանի վաստակավոր նկարիչ (1985)

Ուսանել է Թբիլիսիի Գեղարվեստի ակադեմիայի գեղանկարի ֆակուլտետում (1953-1959): Աշակերտել է Ս. Քոբուլաձեին, Վ. Շու- խանին, Ա. Քոթաթելաձեին: Ցույահանդեսների մասնակցել է 1959 թվականից: Հեղինակ է բազմաթիվ անհատական ցույահան- դեսների: Աշխատանքները պահպանվում են ՎԱԹ- արվեստի թան- գարանում, ՎԱԹ ազգային պարկերասրահում, Զիմերլիի թան- գարանում (ԱՄՆ, Նյու-Ջերսի), Վրաստանի, Հայաստանի և այլ երկրների մասնավոր հավաքածուներում:

LEV BAYAKHCHEV

(1930 - 1992, Tbilisi)

Painter, Honored Artist of Georgia (1985)

Lev Bayakhchev studied under S.Kobuladze, V.Shukhaev, A.Kutateladze on the faculty of painting at TSAFA, (1953-59). He participated in exhibitions since 1959. He had multiple personal exhibitions. His works are kept at GNM- Museum of Fine Art, GNM - National Gallery, Zimmerly Art Museum/New Jersey/, in private collec- tions in Georgia, Armenia and other countries.

ԲՈՒՅՈՒՆ ԿՈՆԴԱԽՏԱՅՈՅԻ

(1937, Թբիլիսի – 2010, Մոսկով)

Գեղարվեստի, խորհրդային և անկախության շրջանի Կրաստանի վաստակավոր նկարիչ (1985)

Մանկավարժական կարգավիճակում 1957-1963: Ցույահանդեսների մասնակցել է 1964 թվականից: Անհատական ցույահանդեսներ է ունեցել Թբիլիսիում (1989, 2000, 2003 թթ.), Մոսկվայում (2006 թ.). Աշխատանքները պահ- պանվում են ՎԱԹ - Թատրոնի և պարարվեստի թանգարանում և մասնավոր հավաքածուներում:

ՈՐԲԵՐՏ ՂՈՍՏԱՍՏԱՅՈՅԻ

(1937, Թբիլիսի-2010, Մոսկով)

Գեղանկարիչ, գծանկարիչ, Կրաստանի վաստակավոր նկարիչ (1985)

Մոսկվայում 1957-1963: Ցույահանդեսների մասնակցել է 1964 թվականից: Անհատական ցույահանդեսներ է ունեցել Թբիլիսիում (1989, 2000, 2003 թթ.), Մոսկվայում (2006 թ.). Աշխատանքները պահ- պանվում են ՎԱԹ - Թատրոնի և պարարվեստի թանգարանում և մասնավոր հավաքածուներում:

(1989, 2000, 2003 թթ.), Մոսկվայում (2006 թ.). Աշխատանքները պահ- պանվում են ՎԱԹ - Թատրոնի և պարարվեստի թանգարանում և մասնավոր հավաքածուներում:

ROBERT KONDAKHSAZOV

(1937, Tbilisi – 2010, Moscow)

Painter, graphic artist. Honored Artist of Georgia

Robert Kondakhsazov attended the faculty of painting at TSAFA (1957-63). He participated in exhibitions since 1964. Personal exhibition in Tbilisi (1989, 2000, 2003), in Moscow (2006). His works are kept at GSM of Theatre and Choreography and in private collections.

ԳԱՅԱՆԵ ԿԱՅԱՏՅՈՅԻ

(1942-2009, Թբիլիսի)

Գեղարվեստի, խորհրդային և անկախության շրջանի Կրաստանի վաստակավոր նկարիչ (1985)

Մանկավարժական կարգավիճակում 1957-1963: Ցույահանդեսների մասնակցել է 1964 թվականից: Անհատական ցույահանդեսներ է ունեցել Թբիլիսիում (1989, 2000, 2003 թթ.), Մոսկվայում (2006 թ.). Աշխատանքները պահ- պանվում են ՎԱԹ - Թատրոնի և պարարվեստի թանգարանում և մասնավոր հավաքածուներում:

ԳԱՅԱՆԵ ԿԱՅԱՏՅՈՅԻ

(1942, Թբիլիսի-2009, Թբիլիսի)

Գեղանկարիչ, գծանկարիչ (1985)

Մոսկվայում 1957-1963: Ցույահանդեսների մասնակցել է 1964 թվականից: Անհատական ցույահանդեսներ է ունեցել Թբիլիսիում (1989, 2000, 2003 թթ.), Մոսկվայում (2006 թ.). Աշխատանքները պահ- պանվում են ՎԱԹ - Թատրոնի և պարարվեստի թանգարանում և մասնավոր հավաքածուներում:

GAYANE KHACHATURYAN

(1942– 2009, Tbilisi)

Painter, graphic artist

Gayane Khachaturyan studied under G.Kurdiani at the Art School (1952). She

had a relationship with E.Akhvlediani, S.Parajanov. She is interred at the Arme- nian Writers and Public Figures’ Pantheon, Tbilisi. Her works are kept at GNM - Museum of Fine Arts , NGA/Yerevan/, MAM/Yerevan/, in private collections.

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԵ ՋԱՆՏՅՈՅԻ

(1949-1988, Թբիլիսի)

Կինոմնացարկ

Մանկավարժական կարգավիճակում 1957-1963: Ցույահանդեսների մասնակցել է 1964 թվականից: Անհատական ցույահանդեսներ է ունեցել Թբիլիսիում (1989, 2000, 2003 թթ.), Մոսկվայում (2006 թ.). Աշխատանքները պահ- պանվում են ՎԱԹ - Թատրոնի և պարարվեստի թանգարանում և մասնավոր հավաքածուներում:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԵ ՋԱՆՏՅՈՅԻ

(1949 - 1988, Թբիլիսի)

Կինոմնացարկ

Մանկավարժական կարգավիճակում 1957-1963: Ցույահանդեսների մասնակցել է 1964 թվականից: Անհատական ցույահանդեսներ է ունեցել Թբիլիսիում (1989, 2000, 2003 թթ.), Մոսկվայում (2006 թ.). Աշխատանքները պահ- պանվում են ՎԱԹ - Թատրոնի և պարարվեստի թանգարանում և մասնավոր հավաքածուներում:

ALEXANDER JANSHIEV

(1949–1988, Tbilisi)

Production designer

Alexander Janshiev graduated from the Nikoladze Art School. He was a designer of the films: “The Legend of the Surami Fortress” (1984), directed by S.Parajanov; “Swimmer”, “Pirosmani”, “Arabesques”. He produced the film posters: “The Story of the Surami Fortress”, “It’s Our Turn, Boys”, “Giorgi Nikoladze.” Exhibi- tions: Fine Art of Georgian SSR/ Moscow (1987). His works are kept at GNM - Na- tional Gallery, in private collections.

გარეკანზე სტეფანოს ნერსისიანი. „ქეიფი ორთაჭალის ბაღში“ (ფრაგმენტი)
Շապիկին Ստեփանոս Ներսիսյան: «Խնջուք Օրթաճալայի այգում» (հատված)
On the cover page Stephanos Nersisyan. "Feast in Ortachala Garden" (fragment)

შმუცტიტულეზზე:

გევორგ ბაშინჯალიანი. პეიზაჟი (ფრაგმენტი)

ემა ლალაევა-ედიბერიძე. ფარდის ესკიზი

გიორგი (ჟორჟ) იაკულოვი
„კარმენსიტა“ კოსტიუმების ესკიზი

Նախանձանաթերթում՝

Գեվորգ Բաշինջաղյան. Բնանկար (հատված)

Էմա Լալաևա-Էդիբերիձե (Լալի)

Վարագույրի էսքիզ

Գեորգի (Շորժ) Յակուով. «Կարմենսիտա»
զգեստի ուրվագիծ

On the half-title`s:

Gevorg Bashinjaghyan. Landscape (fragment)

Emma Lalaeva-Ediberidze (Lali). Sketch of Curtain

George (Georgiy) Yakulov. "Carmensita"
Costume sketch

ბეჭდვა / Տպագրությունը / Print: CEZANNE Ltd

ISBN 978-9941-0-5101-2

© სომხეთის რესპუბლიკის საელჩო საქართველოში / ԿՐԱՏՏԱՆԻՄ ՀԱՅԱՏՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄՊՐԱՆԻԹՅՈՒՆ / THE EMBASSY OF THE REPUBLIC OF ARMENIA IN GEORGIA